

KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

TARİH ÖĞRETİMİNDE
DİSİPLİNLERARASI İLİŞKİLENDİRMELERİN KULLANIMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

İklima ÇELİK

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Ahmet Sait CANDAN

Karabük

Haziran-2017

TEZ ONAY SAYFASI

Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

İklima ÇELİK'e ait **“Tarih Öğretiminde Disiplinlerarası İlişkilendirmelerin Kullanımı”** adlı bu tez çalışması Tez Kurulumuz tarafından Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans programı tezi olarak oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

	Akademik Unvanı, Adı ve Soyadı	İmzası
Tez Kurulu Başkanı	: Doç. Dr. Fatma ÜNAL	
Danışman Üye	: Doç. Dr. Ahmet Sait CANDAN	
Üye	: Doç. Dr. Fatih AYDIN	

Tez Sınavı Tarihi: 14/06/2017

KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum, bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanımında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

14/06/2017

İklima ÇELİK

ÖNSÖZ

Tarihi şekillendiren insan yaşadıklarıyla ve yaşattıklarıyla birçok alanın konusunu oluşturur. Günümüzde insanoğlunun serüveninin sadece tarih disiplini içerisinde öğretilmesi de mümkün değildir. Toplumda meydana gelen değişim ve gelişen teknoloji olaylara yön verirken, yaşananları çoklu bakış açısıyla değerlendirmek önem kazanmıştır. Disiplinlerarası öğretim, çoklu bakış açısını öğrenciye kazandıran, etkili, ilgi çeken ve beceri temelli eğitim anlayışıdır. Tarih dersinin ezberden uzak ve kalıcı öğrenilmesi açısından da oldukça önemlidir.

Bu çalışmada; tarih eğitiminde disiplinlerarası öğretimin gerekliliğine vurgu yapılarak coğrafya, sosyoloji, arkeoloji, edebiyat, psikoloji ve teknoloji disiplinleri ile tarih disiplini arasındaki ilişkiler ve öğretime katkıları incelenmiştir. Ayrıca disiplinlerarası ilişkilendirmelerin tarih derslerinde kullanılma durumunu tespit etmek amacıyla belirlenen çalışma grubundaki 10. sınıf öğrencilerinin görüşlerine başvurulmuştur.

Çalışmanın hazırlanması sürecinde desteklerini her daim yanımda hissettiğim çok kıymetli aileme ve değerli danışman öğretim üyesi Doç. Dr. Ahmet Sait CANDAN' a teşekkürü bir borç bilirim.

Anket uygulama sürecine destek veren Fatsa İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü başta olmak üzere uygulama yapılan okul müdürleri ve öğretmenlerine ilgilerinden dolayı, çalışma grubundaki geleceğin teminatı kıymetli öğrencilere ise sorulara verdikleri samimi cevaplar için çok teşekkür ediyorum.

İklima ÇELİK

*Yaşadıkları dönemin zor şartlarına rağmen çocuklarının eğitimi için mücadele veren aile büyüklerim Dilâli ve Mehmet ÇELİK ile
Eğitim Gönüllüsü “ANNEMİZ” Pakize ÇELİK e...*

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	viii
TABLOLAR LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	2
1.2. Problem Cümlesi.....	3
1.2.1. Alt Problemler.....	4
1.3. Araştırmanın Amacı	4
1.4. Araştırmanın Önemi.....	4
1.5. Sınırlılıklar	5
1.6. Sayıtlar.....	5
1.7. Tanımlar	5

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. DİSİPLİNERARASI ÖĞRETİM	6
2.1.1. Disiplinlerarası Öğretimin Özellikleri	6
2.1.2. Disiplinlerarası Öğretime Duyulan İhtiyaç	7
2.1.3. Disiplinlerarası Öğretimin Günümüzdeki Konumu.....	8

2.2. TARİH ÖĞRETİMİ	8
2.2.1. Tarih Öğretiminin Genel Amaçları	8
2.2.2. Tarih Öğretimindeki Değişimler	10
2.2.2.1. Yeni Yapılanma Öncesi Tarih Öğretimi (1923-1990)	11
2.2.2.2. Yeni Yapılanma Sonrası Tarih Öğretimi (1990 sonrası).....	11
2.3. DİSİPLİNLERARASI TARİH	13
2.3.1. Dünyadaki ve Türkiye' deki Gelişimi	14
2.3.2. 10. Sınıf Tarih Öğretim Programında Disiplinlerarası Tarih Öğretimi	15
2.4. TARİHİN DİSİPLİNLERARASI ETKİLEŞİMİ	18
2.4.1. 10. Sınıf Tarih Öğretim Programı Çerçevesinde Tarihin Disiplinlerarası Etkileşimi.....	18
2.4.1.1. Siyaset Bilimi	18
2.4.1.2. Hukuk.....	19
2.4.1.3. Sanat Tarihi	20
2.4.1.4. Ekonomi	20
2.4.1.5. Din.....	21
2.4.2. TARİH İLE COĞRAFYA	22
2.4.2.1. Coğrafyanın Tanımı ve Konusu.....	22
2.4.2.2. Tarih ile Coğrafya İlişkisi.....	23
2.4.2.3. Tarihi Coğrafya	23
2.4.2.4. Tarih Öğretiminde Coğrafya	24
2.4.2.4.1. Harita Kullanımı	24
2.4.3. TARİH İLE EDEBİYAT	25
2.4.3.1. Edebiyatın Tanımı ve Konusu.....	25
2.4.3.2. Tarih ile Edebiyat İlişkisi	26
2.4.3.3. Tarih Öğretiminde Edebiyat	26
2.4.3.3.1. Biyografiler	27
2.4.3.3.2. Tarihi Roman ve Hikâye.....	28
2.4.3.3.3. Tarih Öğretiminde Şiir	30
2.4.4. TARİH İLE ARKEOLOJİ	30
2.4.4.1. Arkeoloji Tanımı ve Konusu	31

2.4.4.2. Tarih ile Arkeoloji İlişkisi	31
2.4.4.3. Tarih Öğretiminde Arkeoloji	31
2.4.5. TARİH İLE SOSYOLOJİ	33
2.4.5.1. Sosyolojinin Tanımı ve Konusu	33
2.4.5.2. Tarih ile Sosyoloji İlişkisi	33
2.4.5.3. Tarihsel Sosyoloji	34
2.4.5.4. Tarih Öğretiminde Sosyoloji	35
2.4.6. TARİH İLE PSİKOLOJİ.....	35
2.4.6.1. Psikolojinin Tanımı ve Konusu	35
2.4.6.2. Tarih ile Psikoloji İlişkisi.....	36
2.4.6.3. Psicotarih Kavramı.....	36
2.4.6.4. Tarih Öğretiminde Psikoloji	38
2.4.6.4.1. Empati Kurma.....	38
2.4.7. TARİH İLE TEKNOLOJİ.....	39
2.4.7.1. Teknolojinin Tanımı ve Konusu	39
2.4.7.2. FATİH Projesi (Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi).....	39
2.4.7.3. Tarih ile Teknoloji İlişkisi	41
2.4.7.4. Tarih Öğretiminde Teknoloji Kullanımı.....	42
2.4.7.4.1. Tarihi Öğretiminde Sanal Gezinti	42
2.4.7.4.2. Tarih Öğretiminde İnfografik.....	43
2.4.7.5. Tarih Öğretiminde Kullanılabilecek Web Tabanlı Uygulamalar	43
2.4.7.5.1. Kahoot	43
2.4.7.5.2. Toondo.....	44
2.4.7.5.3. Glogster	44
2.4.7.5.4. Skitch	44
2.5. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	44
2.5.1. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar	45
2.5.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	48
3.2. Çalışma Grubu	48
3.3. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması	50
3.4. Verilerin Analizi.....	50

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR ve YORUMLAR

4.1. BULGULAR VE YORUMLAR	52
4.1.1. Birinci ve İkinci Problem Durumuna İlişkin Bulgu ve Yorumlar	52
4.1.2. Üçüncü Problem Durumuna İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	71
4.1.3. Dördüncü Problem Durumuna İlişkin Bulgu ve Yorumlar	71
4.1.4. Beşinci Problem Durumuna İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	72
4.1.5. Altıncı Problem Durumuna İlişkin Bulgu ve Yorumlar	78

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇ	80
5.2. ÖNERİLER	85
5.2.1. Araştırma Bulgularına İlişkin Öğretmenlere Öneriler	85
5.2.2. MEB'e Öneriler	86
5.2.3. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	86
KAYNAKÇA	87
EKLER	98
EK 1. Etkinlik Örneği: Dünya Başkenti İstanbul.....	98

EK 2. ANKET FORMU	114
EK 3. ANKET İZİN BELGESİ	117
ÖZET	118
ABSTRACT.....	119
ÖZGEÇMİŞ.....	122

KISALTMALAR

DNA	: Deoksiribo Nükleik Asit
FATİH	: Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi
ICT	: Bilişim ve İletişim Teknolojileri
LCD	: Liquid Crystal Display (Likit Kristal Ekran)
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MS	: Milattan Sonra
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTÖP	: Taslak Tarih Öğretim Programı
vb.	: ve benzeri
yy.	: yüzyıl

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri	49
Tablo 2: Katılımcıların Okul ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre Demografik Özellikleri	49
Tablo 3: Tarih Dersinde Biyografi Hazırlama Durumuna Yönelik Görüşler	52
Tablo 4: Tarih Dersinde Harita Kullanma Durumuna Yönelik Görüşler	53
Tablo 5: Tarih Dersinde Coğrafi Bilgiler Öğrenme Durumuna Yönelik Görüşler...	54
Tablo 6: Tarih Dersinde Etkileşimli Tahta Kullanımına Yönelik Görüşler	55
Tablo 7: Tarihi Bir Mekâna veya Müzeye Gezi Düzenlemesine Yönelik Görüşler .	56
Tablo 8: Tarih Dersinde Harita Çizme Durumlarına Yönelik Görüşler	57
Tablo 9: Tarih Dersinde Harita Çizme Durumlarına Yönelik Görüşler	58
Tablo 10: Tarihi Romanlar ve Hikâyeler Hakkında Derste Konuşma Durumuna Yönelik Görüşler.....	59
Tablo 11: Tarih Dersinde Konuyla İlgili Film İzleme Durumuna Yönelik Görüşler	60
Tablo 12: Derste Arkeolojik Kazılar Sonucu Değişen Tarihi Bilgileri Öğrenme Durumuna Yönelik Görüşler	61
Tablo 13: Tarih Dersinde Diğer Derslerin Konularından da Faydalanma Durumuna Yönelik Görüşler.....	62
Tablo 14: Tarih Dersinde Geçmiş ve Günümüz Arasında Kıyaslamalar Yapma Durumuna Yönelik Görüşler	63
Tablo 15: Tarih Dersi İçin Sunu Hazırlama Durumuna Yönelik Görüşler.....	64
Tablo 16: Tarihteki Olaylarda İnsan Psikolojisinin Etkilerini Öğrenme Durumuna Yönelik Görüşler.....	65
Tablo 17: Tarih Dersinde Yaşanmış Bir Olayı Anlatan Kısa Hikâyeler Yazma Durumuna Yönelik Görüşler	66
Tablo 18: Derste Öğrendikleri Bilgiyi Kendi Yaşantılarında Kullanma Durumuna Yönelik Görüşler.....	67
Tablo 19: Tarih Dersinde Teknolojiden (projeksiyon etkileşimli tahta vb.) Faydalanma Durumuna Yönelik Görüşler	68
Tablo 20: Günümüzde Yaşanan Gelişmeleri Derste İşledikleri Konuya Örnek Verebilme Durumuna Yönelik Görüşler.....	69
Tablo 21: Tarihi Bir Mekânda Ders İşleme Durumuna Yönelik Görüşler	70

Tablo 22: Öğrencilerin Tarih Öğretiminde Disiplinlerarası İlişkilendirmelerin Kullanımına Yönelik Görüşlerinin Cinsiyete Göre T Testi Sonuçları	71
Tablo 23: Öğrencilerin Tarih Öğretiminde Disiplinlerarası İlişkilendirmelerin Kullanımına Yönelik Görüşlerinin Ortalama ve Standart Sapmaları	71
Tablo 24: Öğrencilerin Tarih Öğretiminde Disiplinlerarası İlişkilendirmelerin Kullanımına Yönelik Görüşlerinin Okula Göre ANOVA Sonuçları	72
Tablo 25: Osmanlı Tarihi Konularıyla İlgili Film ve Belgesel İzleme Durumuna Yönelik Görüşler.....	73
Tablo 26: Osmanlı Devleti'nin Sınırlarını Gösteren Harita Çizme Durumuna Yönelik Görüşler.....	73
Tablo 27: Osmanlı Padişahları ile İlgili Biyografi Hazırlama Durumuna Yönelik Öğrenci Görüşler.....	74
Tablo 28: Osmanlı Tarihi Konularında Tarih Şeridi Hazırlama Durumuna Yönelik Görüşler	74
Tablo 29: Osmanlı Tarihi Konularını İşlerken Coğrafya Dersinin Konularından Bilgi Öğrenme Durumuna Yönelik Görüşler.....	75
Tablo 30: Osmanlı Toplumsal Yapısını Öğrenirken Günümüz Toplum Yapısıyla Kıyaslamalar Yapma Durumuna Yönelik Görüşler.....	75
Tablo 31: Osmanlı Padişahlarının Hayatlarını Öğrenirken Empati Kurma Durumuna Yönelik Görüşler.....	76
Tablo 32: Osmanlı Tarihi Konularında Sözlük Kullanma Durumuna Yönelik Görüşler	76
Tablo 33: Osmanlı Tarihi Konularında Akıllı Tahta Kullanarak Sunu Yapma Durumuna Yönelik Görüşler	77
Tablo 34: Osmanlı Devleti Dönemine Ait Saray ve Müzeleri İnternet Sitesinden Gezme Durumuna Yönelik Görüşler	77

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Araştırmanın Modeli	48
Şekil 2 : Fatih Sultan Mehmet' in Türbesi	101
Şekil 3: MS 1450 Doğu Akdeniz Haritası	102
Şekil 4: Kavram Bulmaca.....	103
Şekil 5: Tarih Şeridi Osmanlıların 1453 Öncesi İstanbul Kuşatmaları	106
Şekil 6: İnfografik İstanbul'un Fethi 1	109
Şekil 7: İnfografik İstanbul'un Fethi 2	109
Şekil 8: İnfografik İstanbul'un Fethi 3	110
Şekil 9: Karikatür	112

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Günümüz dünyasında sürekli gelişen ve değişen koşullar, insanoğlunu ortak çalışma alanlarında bir araya getirerek disiplinlerarası anlayışla bilginin paylaşılmasını zorunlu kılmıştır. Bu yeni düzen, yaşanan olayların anlamını daha derin hâle getirmiş, tek bir disiplin tarafından incelenip araştırılmasını ve öğretilmesini yetersizleştirmiştir.

Disiplinlerarası kavramı, çoklu zekâ şekillerini ve dünyayı çoklu bilme yöntemlerini temsil eder (Çoruh, 2010: 9). Çok yönlülükte amaç olayların analiz ve yorumlanması aşamasında farklı ve çelişen bakış açılarının da dikkate alınmasıdır (Stradling, 2003: 9-22). Meydana gelen bir olayın farklı bakış açılarıyla ele alınması, olayın değerlendirilmesi noktasında objektif yani tarafsız bir bakış açısıyla yorumlanması bakımından oldukça önemlidir. Disiplinlerarası eğitim anlayışı ve beraberinde öğretimi bu noktada devreye girerek farklı disiplinlere ortak çalışma alanları ve yaşamın tüm gerçeklerini bilimsel veriler ışığında ortaya çıkarma fırsatı sunmaktadır.

Öğretim programlarında yapılan düzenlemeler öğrencilerin bilen, üreten, sorgulayan, araştıran bireyler olmasını amaçlarken geleneksel yöntemlerin uygulama da devam eden varlığı hedeflenen becerilere ulaşılmasına engel olmaktadır. Hazırlanan öğretim programlarında kazanımlar ve hedeflenen öğrenme çıktılarındaki başarı, kullanılan öğretim yönteminin sonucudur. Disiplinlerarası öğretim, öğrenci merkezli sistemin uygulanmasını ve beraberinde öğrencilerin istenilen becerileri kazanmalarını sağlayan etkili öğretim yöntemidir. Kazanımların ilgili disiplinlerle beraber çoklu bilme, düşünme ve uygulama gibi aşamalarla öğretilmesi ise çağın gerekliliğidir.

Tarih öğretim yöntemlerinden kaynaklanan sorunlar başta olmak üzere ders saatlerinin yetersizliği ve mevcut sınav sisteminin ezberciliğe yöneltmesi vb. nedenlerle günümüzde tarih dersinin, öğrencinin ilgisini çekmediği, öğrenciyi tarihten uzaklaştırdığı görülmektedir. Bu sıkıcı ve öğrenciyi tarihten uzaklaştıran tarzın değişmesi önemli bir zorunluluktur (Memmedova, 2014: 61). Tarih dersine olan ilgiyi artırmak ve öğrencilerin bu tutumunu değiştirmek için öncelikle yapılması gereken öğretiminin değiştirilmesidir. Kolay anlaşılır, etkili, kalıcı, ilgi çeken bir tarih öğretimi de ancak disiplinlerin iş birliği ile mümkündür (Gıcır-Deral, 2016). Disiplinlerarası tarih öğretiminin gerekliliği özetle üç temel esasa dayanır. Bunlar (Karabağ, 2011: 254-255);

1. Tarihi bilginin doğru ve objektif olarak öğretilmesi,
2. Geçmişten günümüze insan faaliyetlerinin bütün yönleriyle incelenmesi,
3. Disiplinlerin ortak noktası olan insanın, sosyal gerçekliğin tamamı içinde disiplinlerin iş birliği ile araştırılmasının mümkün olmasıdır.

Eğitim ve öğretim anlayışımızdaki hedefimiz doğru bilgiyi gerçek verilerle öğrenciye sunarak, tarafsız bir bakış açısına sahip olmasını sağlamak ise disiplinlerarası öğretimi uygulamak en doğru yöntem olacaktır. Disiplinlerarası öğretim anlayışı, gelecekte tarih öğretiminin vazgeçilmez bir parçası olma yolunda olup son yayınlanan 13 Ocak 2017 tarihli Taslak Tarih Öğretim Programdaki ifadeyle programın temel felsefesini oluşturmaktadır.

1.1. Problem Durumu

Tarih öğretim programlarında yapılan düzenlemeler ve yenilenen ders kitapları tarih dersinin işlenişinde farklı yöntemlerin uygulanmasını gerektirmektedir. Günümüzde geleneksel yöntemin uygulamada devam etmesi de öğrencilerin tarih derslerini sıkıcı bulmalarına ve sadece bilgi düzeyinde öğrenmelerine neden olmaktadır. Öğrencilerin analiz ve sentez basamaklarındaki öğrenmelerinin sağlanması ise uygulamada seçilen yöntemle ilgilidir. Bu bağlamda yapılandırmacı anlayışla beraber yenilenen öğretim programlarında önemi sıkça vurgulanan disiplinlerarası öğretime ihtiyaç duyulmaktadır.

Disiplinlerarası öğretimin okullarda ne düzeyde uygulandığına dair yeterli çalışma olmamasına rağmen etkililiği üzerine yapılmış çalışmalar mevcuttur. Tarih öğretimi alanında yapılmış örnek bir araştırma ise bulunmamaktadır.

Doğan (2014)' in "Coğrafya öğretiminde disiplinlerarası ders işlenişinin başarıya etkisinin değerlendirilmesi" adlı Yüksek Lisans Tezi disiplinlerarası öğretimin etkililiği üzerine yapılmış çalışmalara örnek verilebilir.

Araştırma sonuçlarına göre; öğrencilerin farklı disiplinlerden faydalanarak bilgileri bir bütün halinde öğrenmede başarılı oldukları, problemin kaynağına inerek çeşitli bakış açısı geliştirdikleri, ders içinde etkin oldukları, grupça ürettikleri ürünleri sunarken çok iyi organize oldukları gözlemlenmiştir. Ayrıca, yapılan uygulamalarda, öğrencilerin öğrendikleri bilgileri günlük hayata transfer etmede başarılı oldukları gibi önemli bulgulara da ulaşılmıştır. Yine ders öğretmeninin, ders sırasında ve ders sonunda aldığı gözlem notlarına bakıldığında, dersin disiplinlerarası yaklaşıma uygun işlenmesinin, Coğrafya Dersi Öğretim Programındaki kazanımların elde edilmesinde ve kalıcı öğrenmeye önemli katkılar sağladığını belirtmiştir.

Disiplinlerarası öğretimin uygulamalardaki durumu tespit etmek amacıyla öğretmen görüşlerinin alındığı Özhamamcı (2013) araştırmasında disiplinlerarası uygulamaların öğrencilerin konuları daha iyi kavramasını yardımcı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Yarımca (2011)' nin yaptığı disiplinlerarası yaklaşım ilkelerine göre tasarlanmış temaların sanat eğitiminde uygulanmasıyla ilgili araştırma sonunda disiplinlerarası öğretimin geleneksel öğretime göre daha eğlenceli sınıf ortamı oluşturduğu, diğer derslerde de başarının arttığı yönünde öğretmen görüşleri olduğu, öğrenmenin kalıcılığının sağlandığı saptanmıştır.

Disiplinlerarası öğretimin kazanımları dikkate alındığında tarih derslerinin işlenişine ilişkin durum tespiti yaparak tarih derslerindeki disiplinlerarası ilişkilendirmelerin kullanımının ne düzeyde olduğunu belirlemek amacıyla çalışmanın hazırlanmasına ihtiyaç duyulmuştur.

1.2. Problem Cümlesi

Tarih dersinde öğrenci ve öğretmen görüşlerine göre disiplinlerarası ilişkilendirmeler yapılmakta mıdır?

Belirlenen probleme göre çalışmanın alt problemlerini şunlar oluşturmaktadır:

1.2.1. Alt Problemler

1. Tarih derslerinde öğrenci görüşlerine göre en fazla ilişkilendirme hangi disiplinlerle yapılmaktadır?
2. Tarih derslerinde öğrenci görüşlerine göre en az ilişkilendirme hangi disiplinlerle yapılmaktadır?
3. Tarih öğretiminde disiplinlerarası ilişkilendirmelerin kullanımına yönelik öğrenci görüşlerinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
4. Tarih öğretiminde disiplinlerarası ilişkilendirmelerin kullanımına yönelik öğrenci görüşlerinde okul türüne göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
5. Osmanlı tarihi konularında disiplinlerarası ilişkilendirmelerin kullanımına yönelik öğrenci görüşleri nelerdir?
6. Tarih öğretmenlerinin disiplinlerarası öğretimin derste kullanımı ile ilgili görüşleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, öğrenci ve öğretmen görüşlerine göre öğretmenlerin disiplinlerarası ilişkilendirmeleri tarih derslerinde kullanma durumlarının belirlenmesidir.

1.4. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma ile Ordu ili Fatsa ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı farklı türdeki liselerde öğrenim gören öğrencilerin ve tarih öğretmenlerinin, ortaöğretim tarih dersinin işlenişine ilişkin görüşlerini alarak varsa, olumsuz durumların ortadan kaldırılması konusunda eğitim yöneticilerine ve program geliştirme çalışmalarına ışık tutmak amaçlanmaktadır. Elde edilen bulguların tarih programının yeniden gözden geçirilerek iyileştirilmesi açısından katkı sağlayacağı umulmaktadır. Araştırma sonuçlarından elde edilen verilerin tarih öğretimi alanında çalışma yapacak diğer araştırmacılara örnek olacağı düşünülmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu çalışma;

1. Öğretim yılı olarak 2016-2017 öğretim yılında toplanan verilerle sınırlıdır.
2. Ordu ili Fatsa ilçesindeki üç farklı türden üç resmi lise ve 168 öğrenci ile sınırlıdır.
3. Ordu ili Fatsa ilçesindeki üç öğretmen ile sınırlıdır.
4. Araştırma araştırmacı tarafından geliştirilen anket ile sınırlıdır.

1.6. Sayıtlar

Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretmenler soruları cevaplarken samimi davranmışlardır.

1.7. Tanımlar

Disiplinlerarası: Birden fazla disiplin arasındaki ilişkiyi ifade eden disiplinlerarası kavramı Jacops (1989)' a göre temel bir konuyu, problemi, başlığı ya da deneyimi incelemek için birden fazla disiplinden gelen yöntemi ve dili bilinçli olarak uygulayan bilgi görüşü ve program yaklaşımıdır (Akt. Dervişoğlu ve Soran, 2003: 49).

Disiplinlerarası Yaklaşım: Erickson (1995) disiplinlerarası yaklaşımı “Farklı disiplinlerdeki kavramların kavramsal bütünleşmesi” şeklinde tanımlamaktadır (Akt. Turna, Bolat ve Keskin, 2012).

Disiplinlerarası Öğretim: Bir tema, kavram ve problem incelenmesinde birden fazla disiplinin yöntem ve bilgisinden yararlanan öğretim programıdır (Çoruh, 2010: 10). Disiplinlerarası öğretimle disiplinlere ait bilgi ve becerilerin öğrenilmesi ve beraberinde anlamlı bir şekilde bütünleştirilmesi sağlanır (Aydın ve Balım, 2005: 152).

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde disiplinlerarası tarih öğretiminin ortaöğretim programlarındaki değerlendirilmesinin temelini oluşturan kavramsal çerçeve ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

2.1. DİSİPLİNERARASI ÖĞRETİM

Disiplinlerarası öğretim, etkili eğitim ve öğretim hedeflerinin gerçekleşmesi için ilgili disiplinlerin iş birliği ile kalıcı öğrenme sağlayan aktif öğretme yöntemidir. Disiplinlerarası öğretim ayrıca okul müfredatlarının tüm seviyelerinde kullanılabilen ve bu seviyeleri daha üst düzeye taşıyabilme yetisine sahip kilit bir kavramdır (Jones, 2010: 76). Disiplinlerarası öğretimde amaç; farklı disiplinlerdeki bilgilerin etkili ve kolay anlaşılır şekilde bir araya getirilmesidir (Turna ve Bolat, 2015: 36). Bu nedenle öğretim programlarında disiplinlerarası bağlantının sağlanması için, içerik sınırlarının ortadan kaldırılması gerekmektedir (Yarımca, 201: 3).

2.1.1. Disiplinlerarası Öğretimin Özellikleri

Çağımız için bir gereklilik haline gelen bu öğretim yönteminin genel özellikleri şunlardır (Yıldırım, 1996: 89-91):

1. Pratik ve etkili bir öğretme şeklidir.
2. Öğrencinin doğal öğrenme sürecine ve dünyayı algılayış biçimine en uygun yöntemdir.
3. Giderek gelişen ve hızla değişmekte olan bilgi çağını yakalamada en etkili öğrenme biçimidir.
4. Problemlere ya da durumlara bağlı bir öğrenme etkinliğidir.

21. yy. da tüm bireylerde olması gereken yaratıcılık, eleştirel düşünme ve problem çözme gibi beceriler disiplinlerarası öğretim ile öğrenciye kazandırılabilir.

Eğitim sisteminde uygulandığı takdirde öğrenci üzerindeki etkilerini de aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (Yıldırım, 1996: 89-91):

1. Öğrencinin gerçek hayatta bilgi ve becerilerini kullanma yeteneğini geliştirmede rol oynar.
2. Algılama yeteneğini geliştirir.
3. Öğrencilerin karşılaştıkları problemleri tek başlarına çözebilmelerine yardımcı olur.
4. Öğrenciye çok yönlü düşünme becerisi kazandırır.
5. Öğrencinin eleştirel bakış açısına sahip olmasında önemli ve etkili rol oynar.
6. Öğrencinin dış dünya ile bağlantı kurma yeteneğini geliştirir.
7. Öğrencinin öğrenme ve araştırma alışkanlığını geliştirir.
8. Farklı konularda bağlantı kurabilme yeteneği kazandırır.
9. Öğrencilerin sosyal yaşamlarının gelişiminde önemli rol oynar.

2.1.2. Disiplinlerarası Öğretime Duyulan İhtiyaç

Günümüz dünyasının şartları ve gereksinimleri devamlı değişmekte ve giderek karmaşık bir hal almaktadır. Değişmekte olan bu gereksinimler bilimsel, sosyal, kültürel ve pek tabii teknolojik alanda oldukça hızlı bir biçimde gerçekleşmektedir. Buna karşılık eğitim ve öğretim kurumlarımız bu hızlı değişime ayak uydurmakta direnç göstermekte veya güçlük çekmektedirler (Özkök, 2005: 159). Çünkü hızla artan bilgi ve gelişen teknoloji, her şeyi bilmekten ziyade nasıl yapacağını bilmeyi önemli hâle getirmiştir (Yarımca, 2011: 3).

Disiplinlerarası öğretime duyulmakta olan ihtiyacın bazı temel sebepleri vardır. Bunlardan en önemlisi insanın psikolojik açıdan dış dünyayı algılama biçimidir. Çünkü insanlar genel itibariyle dış dünyayı bütünsel bir biçimde algılamaktadırlar. Günlük yaşantıda karşılaşılan sorular ve cevaplar, genellikle birden fazla disiplini ilgilendirmektedir. Bu sebeple, verilmek istenilen bilgi ve beceriler, bütünsel bir biçimde verilmediği takdirde, algılamada zorluk ve bilgilerin havada kalması gibi sorunlarla karşılaşılabilir. Bir diğer temel sebep ise, gelişmekte ve değişmekte olan bilgi birikimleri ortaya yeni çalışma alanlarının çıkmasına neden olmaktadır. Geleneksel disiplinlerin dar kapsamları içerisinde, yeni gelişmekte olan alanları incelemek ve öğretmek mümkün olmayabilir (Yıldırım, 1996: 90). Bu sebeplerden dolayı, disiplinlerarası öğretim oldukça gerekli ve faydalı bir hâl almaktadır. Sürekli gelişmekte olan bilgi çağında, daha fazla anlam kazanmakta ve öğretimde kolaylık sağlamaktadır.

2.1.3. Disiplinlerarası Öğretimin Günümüzdeki Konumu

Amerika ve Avrupa'da okullarda ve diğer kurumlarda disiplinlerarası yaklaşım öğretimin vazgeçilmez sistemleri haline gelmiştir (Çoruh, 2010: 12). Ülkemizde ise, son çalışmalar, geleneksel disiplin merkezli öğretim programlarında, parçalanmışlık ve ayrılıktansa birlik ve bütünlüğü vurgulayan, disiplinlerarası öğretim programına daha fazla yöneliş olduğunu göstermektedir (Özkök, 2005: 159-160).

2.2. TARİH ÖĞRETİMİ

Tarih, Lucien Febvre' nin ifadesiyle “geçmiş ve bugünün incelenmesi ya da bugünün açıklaması” dır (Kütükoğlu, 2011: 1-2). İnsanların geçmişteki faaliyetlerini anlamlandıran tarih bilimi, 19. yy. dan itibaren eğitim kurumlarının zorunlu bir dersi haline gelmiştir (Demircioğlu, 2014: 3).

2.2.1. Tarih Öğretiminin Genel Amaçları

Amaçlar, öğretim çalışmalarının yol göstericileridir. Tarih öğretiminin;

- a) Bulunduğu zamanı kavratmak,

b) Geçmiş yaşantıları, ortak değerleri öğretip, meydana gelmiş önemli olaylardan dersler çıkartmasını sağlamak,

c) İnsanların faaliyetlerini anlamlandırmak ve insan- evre ilişkisini öğretmek,

d) Milli değerlerini güçlendirmek gibi başlıca amaçları vardır (Baymur, 1949: 6-8).

Tarih ğretiminin genel amaçları 10. Sınıf ğretim programında aşağıdaki gibi sıralanmıştır (MEB, 2011: 4):

1. Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmesindeki yerini kavratarak öğrencilerin laik, demokratik, ulusal ve ağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmasını sağlamak,

2. Geçmiş, bugün ve gelecek algısında tarih bilinci kazandırmak,

3. Türk tarihini ve Türk kültürünü oluşturan temel ge ve süreçleri kavratarak öğrencilerin kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesinde sorumluluk almalarını sağlamak,

4. Milli kimliğin oluşumunu, bu kimliği oluşturan unsurları ve milli kimliğin korunması gerekliliğini kavratmak,

5. Geçmiş ve bugün arasında bağlantı kurarak milli birlik ve beraberliğin önemini kavratmak,

6. Tarih boyunca kurulmuş uygarlıklar ve yaşayan milletler hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamak,

7. Türk milletinin dünya kültür ve uygarlığının gelişmesindeki yerini ve insanlığa hizmetlerini kavratmak,

8. Öğrencilerin kendilerini kuşatan kültür dünyaları hakkında meraklarını gidermek,

9. Tarihin sadece siyasi değil, ekonomik, sosyal ve kültürel alanları kapsadığını fark ettirerek hayatın içinden insanların da tarihin öznesi olduğu bilincini kazandırmak,

10. Tarih alanında araştırma yaparken tarih biliminin yöntem ve tekniklerini, tarih bilimine ait kavramları ve tarihçi becerilerini doğru kullanmalarını sağlamak,

11. Öğrencilerin farklı dönem, mekân ve kişilere ait toplumlar arası siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz ederek bu etkileşimin günümüze yansımaları hakkında çıkarımlarda bulunmalarını sağlamak,

12. Barış, hoşgörü, karşılıklı anlayış, demokrasi ve insan hakları gibi temel değerlerin önemini kavratarak bunların korunması ve geliştirilmesi konusunda duyarlı olmalarını sağlamak,

13. Kendi kültür değerlerine bağlı kalarak farklı kültürlerle etkileşimde bulunabilmelerini sağlamak,

14. Kültür ve uygarlığın somut olan ya da olmayan mirası üzerinde tarih araştırmaları yaparak çalışkanlık, bilimsellik, sanatseverlik ve estetik değerleri kazandırmak,

15. Öğrencilere, tarihsel anlatıları yazılı ve sözlü ifade ederken Türk dilini doğru ve etkili kullanma becerisi kazandırmaktır.

Bu genel amaçlar çerçevesinde yürütülen programda öğrenciye kazandırılması hedeflenen bilgi, beceri, tutum ve davranışlar öğretimin uygulama aşamasında gerekli yöntem ve tekniklerle sağlanacaktır.

Sürecin en zorlu kısmının da öğretim programında dile getirilen amaçların uygulanmaya taşınma aşaması olduğu görülmektedir (Leeuw-Roord, 2009: 141). Türkiye’de öğretim yöntem ve tekniklerle ilgili sorunlar yaşanmaktadır. Bunlar (Aktekin, 2009: 32):

Pasif Öğrenme ve Farklı Yöntemlerin Kullanılmaması: Derste öğrencinin sessiz kalıp öğretmenin aktif olması, geleneksel düz anlatımın yaygın olarak tercih edilmesidir.

Ezbercilik: Bilginin öğretilmesinde ezber düzeyinden uygulama ve sentez aşamasına geçilmemesidir. Oysaki günümüz eğitim ve öğretiminden beklenen sadece bilen değil, aynı zamanda düşünen, problemlere farklı bakış açıları ile yaklaşan ve bunlara yaratıcı çözümler üreten öğrencilerin yetişmesidir.

2.2.2. Tarih Öğretimindeki Değişimler

Toplumda meydana gelen sosyo-kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişmelerle beraber tarih öğretiminin amaçları değişmiş ve zenginleşmiştir. (Demircioğlu, 2006: 134). Tarih öğretiminin farklı dönemlerde farklı amaçlar

doğrultusunda gerçekleşmesinin temel nedenlerinden biri, tarihsel anlatının içeriği ve niteliği olduğu kadar, ülkelerin dönem dönem değişen yurttaşlık beklentileridir (Köksal, 2007: 278).

2.2.2.1. Yeni Yapılanma Öncesi Tarih Öğretimi (1923-1990)

Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte tarih öğretim anlayışı da değişmeye başlamıştır. Tarih öğretimi anlamında ilk değişiklik 3 Mart 1924 tarihinde kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile gerçekleşmiştir (Şimşek, 2013: 12).

Cumhuriyet döneminin ilk programı “1924 İlk Mektepler Müfredat Programı”dır. Saltanat, Osmanlı Hanedanı ve Hilafet ile ilgili konular program ve ders kitaplarından çıkarılmış, yerine Türk Kurtuluş Savaşı Tarihi, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Kuruluşu, Sevr ve Lozan antlaşmaları, Cumhuriyet'in ilanı, Hilafetin kaldırılması konuları eklenmiştir. Böylece ilk kez Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecinin tarihi de okullarda okutulan tarih derslerinin bir parçası haline gelirken imparatorluk döneminden kalma anlam ve geçerliliğini yitirmiş konular ile birlikte verilişlerindeki amaçlar da tasfiye edilmiştir (Aslan, 2012: 336).

1927 yılında tarih programlarında değişiklik yapılmıştır. 1923-1930 arasında okullarda *Ahmet Refik*, *Fuat Köprülü*, *İhsan Şerif*, *Ali Reşat* gibi tarihçilerin II. Meşrutiyet döneminde de okutulan ders kitapları program değişikliklerine göre düzeltip tekrar basılmıştır (Ata, 1998: 74). 1930 yılına gelindiğinde, Türk Tarih Tezinin uygulamaya konulması ile önce liselerde ve ardından ortaokul ve ilköğretimde yeni hazırlanan tarih kitapları okutulmaya başlanmıştır. 1930'dan sonra ise okullarda Türk tarihine daha da önem verilmiş, fakat ders kitaplarında hiçbir zaman diğer milletlere karşı düşmanlık ifadeleri yer almamıştır (Çapa, 2002: 40-53).

2.2.2.2. Yeni Yapılanma Sonrası Tarih Öğretimi (1990 sonrası)

Dünyada ve Türkiye'de tarih öğretim programlarında genel amaçlar yeniden düzenlenerek çalışmalara başlanmıştır. Programlardaki ifadesiyle öğrenci merkezli, bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşimine imkân sağlayan yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmaktadır (MEB, 2011: 5).

Yeni öğretim programları yapılandırmacı eğitim anlayışı ile hazırlanmıştır. Yapılandırmacı eğitim anlayışı ile öğrenmede ne öğretilmeli yerine nasıl öğretilmeli üzerinde durulur ve öğrenenlerin bilgiyi anlamlandırabilmeleri amaçlanır. Öğrenmede temel olan öğrencinin önceki yaşantılarıdır (Özkan, 2007: 128-129).

Modern tarih öğretimine geçişte en büyük pay sahibi olan İngiltere 1990'lı yılların başında hazırladığı tarih öğretim programında öğrencilere bilgi, beceri ve tutum açısından farklı özellikler kazandırmayı hedeflemiştir. Bu programın ortaya koyduğu genel amaçlar şunlardır (Demircioğlu, 2010: 17):

- *Tarih, geçmişin ışığı altında bugünü anlamamıza yardım eder.*
- *Tarih, geçmişe ilgiyi artırır.*
- *Tarih, çocuklara kimlik kazandırır.*
- *Tarih, çocukların kültürel geçmişlerini ve ortak miraslarını anlamalarına yardım eder.*
- *Tarih, çocukların modern dünyadaki öteki ülke ve kültürleri anlamalarına yardım eder.*
- *Tarih, insan zihnini eğitir.*
- *Tarih, tarihinin kullanmış olduğu metodolojiyi öğrencilere sunar.*
- *Tarih, disiplinlerarası bir yaklaşımla diğer alanlara yardım eder.*
- *Tarih, çocukları yetişkin hayata hazırlar.*

Tarih öğretimi alanında meydana gelen bu değişim ülkemizde de etkili olmuş ve 2005 yılında hazırlanan sosyal bilgiler programı yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda düzenlenmiştir. Sonraki süreçte ise Tarih 9. Sınıf (2007), Tarih 10. Sınıf (2009) ve Tarih 11. Sınıf (2009) öğretim programları yeniden hazırlanmıştır (Demircioğlu, 2010: 22).

2007 Tarih Öğretim Programı ile Genel Türk Tarihi, İslam Tarihi ve Osmanlı tarihi dersleri kaldırılmış yerine, Tarih 9-10 dersleriyle “T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük” ve 12. Sınıflar için “Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi” dersi 2008 yılında

programa eklenmiştir. Değişiklikle yakın tarihsel dönemlere yer verilmemesi sorunu giderilmeye çalışılmıştır (Şimşek, 2013: 27). Yapılan bu değişikliklerde görülmektedir ki Türkiye’ de tarih eğitimi alanında yapılan çalışmaların, çok az bir kısmı doğrudan tarih derslerinin uygulama boyutunu ele almaktadır. Büyük çoğunluğu tarih ders kitapları ve bu kitapların içeriğine yönelik çalışmalardır (Dinç, 2011: 2136).

2007 yılı sonrasında yayınlanan ve uygulamaya konan programlar yapısal ve uygulama süreçleri bakımından incelendiğinde (Şimşek, 2016: 317-318);

1. Konu içeriğinin çok yoğun olması,
2. Kazanımların kapsamının geniş olmasının planlama ve uygulama sürecini zorlaştırması,
3. Amaçlar ve uygulama açıklamalarında yer alan tarihsel beceri ve değerlerin ilişkili olduğu kazanımın belirsizliği ile uygulama bilgisinin yetersizliği,
4. Öğrenci merkezli ve etkinlik temelli hazırlanan planlarda, bu etkinliklerin nasıl uygulanabileceği ile ilgili açıklamaların yetersiz olması,
5. Ölçme-değerlendirme konusunda örnek açıklamalara yer verilmemesi, bu nedenle öğretmenlerin, planlama ve uygulamada başarısız olması bakımından eleştirilmiştir.

2.3. DİSİPLİNERARASI TARİH

Tarih, sadece olayların kaydının tutulması ve arşivlenmesi değildir. Geçmiş ve bugünün olayları ışığında devam eden bir sürecin ifadesidir. Geçmişle bağlantı kurarak insanoğlunun serüvenini günümüze taşıyan tarih bilimi, gizli kalmış birçok gerçeği disiplinlerarası çalışmalarla ortaya çıkarmaktadır. Bu yönüyle bütün disiplinlerin hareket noktasını oluşturur (Çoruh, 2010: 14-15).

Geleneksel tarih anlayışı Annales Okulu ile değişmeye başlayarak interdisipliner bir anlayışa geçilmiştir. Annales tarihçileri, disiplinlerarasındaki sınırları kaldırarak geleneksel disiplinleri beşeri bilimlerle birleştirmiştir (Iggers, 1997: 54).

Annales Okulu'nun en önemli temsilcilerinden Fernand Braudel bu değişimi (Akt. Malhut, 2011: 206) “*tek bir tarih ve tek bir tarih metodu yoktur; tarihler, metodlar, merak konuları, görüş açıları vardır; yarın başka merak konuları, başka görüş açıları olacağı gibi*” şeklinde ifade etmiştir.

Disiplinlerarası kavramı, 1950 yılından itibaren Amerikalı tarihçiler tarafından kullanılırken; disiplinlerarası tarih, 1960 yılından itibaren yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır (Horn ve Ritter, 1986: 429). Son zamanlarda ortaya çıkan tarih öğrenme sürecindeki ilgisizlik ve isteksizlik, yeni dönemlerde disiplinlerarası bilimler ile bütünleştirilmiş bir tarih bilimine duyulan ihtiyacın şiddetini ortaya koymaktadır (Çoruh, 2010: 7).

2.3.1. Dünyadaki ve Türkiye deki Gelişimi

19.yy. sonlarında Fransa'da Annales Ekolü ile ortaya çıkan sosyal tarih anlayışı tarih öğretimindeki değişiminde başlangıcıdır.

Anneles Ekolü üç temel görüşü savunmuştur (Ayan, 2011: 76):

1. Geleneksel olay tarihçiliğinin yerine sorun odaklı tarih anlayışı,
2. Siyaset odaklı tarih yerine insan faaliyetlerinin tamamına eğilen bir tarih anlayışı,
3. Disiplinlerarası etkileşimle diğer iki görüşü gerçekleştirmeye çabalayan tarih anlayışı

Amaç; geleneksel tarih anlayışının yerine insan merkezli bir tarih anlayışını uygulamaya koymaktır. Ayrıca tarihin diğer disiplinlerden neden faydalanması gerektiği ve bu durumun tarihe neler kazandırabileceği gösterilmek istenmiştir (Ayan, 2011: 78-79).

Annales Okulu'nun kurucularından Lucien Febvre disiplinlerin aradaki duvarları kaldırması gerektiğini vurguladığı yazısında aşağıdaki ifadeler yer vermiştir (Akt. Akbulut ve Kaya, 2004: 45):

İnsan bilimlerindeki komşularımız, iktisatçılar, etnograflar, antropologlar, sosyologlar, psikologlar, dilciler, nüfus bilimciler, coğrafyacılar hatta toplumsal matematikçileri veya istatistikçileri yıllar boyunca deneyleri ve araştırmaları itibariyle izledik. O, kendi bahçesinde çalışıp komşusunun bahçesini izliyorsa bundan daha iyi bir şey olamaz. Fakat duvarlar o kadar yüksek ki çoğu zaman hiçbir şey görmek mümkün olmamaktadır.

Ayrıca tarihçilere “*tarihçiler, coğrafyacı olun, hukukçu, sosyolog ve psikolog da olun*” (Akbulut ve Kaya, 2004: 34) çağrısında bulunmuştur.

Avrupa’da başlayan bu yeni tarih anlayışı cumhuriyet dönemine gelindiğinde ülkemizdeki etkisini de artırmıştır. Türkiye’ye Fuat Köprülü tarafından getirildiği iddia edilen sosyal tarih anlayışı tarih yazımı ve tarih öğretimine yeni bir boyut kazandırmıştır. Ömer Lütfü Barkan, Mustafa Akdağ ve Halil İncelik ülkemizdeki diğer önemli temsilcileridir (Ayan, 2011: 87-89).

2.3.2. 10. Sınıf Tarih Öğretim Programında Disiplinlerarası Tarih Öğretimi

Tarih Dersi Öğretim Programı ile ulaşılması beklenen temel beceriler şunlardır (MEB, 2011: 7):

- *Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma*
- *Eleştirel düşünme*
- *Yaratıcı düşünme*
- *İletişim kurma*
- *Araştırma-sorgulama*
- *Sorun çözme*
- *Bilgi teknolojilerini kullanma*
- *Girişimcilik*
- *Gözlem yapma*
- *Değişim ve sürekliliği algılama*
- *Mekânı algılama*
- *Sosyal katılım*

Günümüz koşullarında bu becerilerin öğrencilere kazandırılması için doğru ve etkili öğretim yönteminin seçilmesi gereklidir. Çünkü hedeflenen bu becerilerin tek bir disiplin çerçevesinde öğretilmesi mümkün değildir. İlgili konularda disiplinlerarası işbirliği yapılmalıdır.

Tarih öğretim programında uygulamalarla ilgili 17 maddelik açıklama mevcuttur. Bunlardan;

Madde 3: Tarih biliminin diğer bilimlerle ilişkisi ilgili ünitelerde vurgulanmalıdır. Örneğin; Coğrafi Keşiflerin sebep ve sonuçları incelenirken coğrafya, anayasa oluşturma sürecinde ise hukuk disiplinlerinden yararlanılmalıdır (MEB, 2011: 13) şeklinde olup disiplinlerarası ilişkilendirmenin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Madde 6: Bazı konuların bütüncül olarak işlenebilmesi için kazanımların içeriklerine uygun konular seçilerek (yönetim, hukuk, anayasa, demokrasi, ordu, aile, eğitim, denizcilik, sanat, mimari, doğal afetler, salgın hastalıklar, göç vb.) öğrencilere proje görevi olarak verilmelidir (MEB, 2011: 13). Öğrencinin öğrenmiş olduğu bilgiyi beceriye dönüştürmesi gerekmektedir. Bu noktada verilecek proje görevlerinin konuların bütünlüğü dikkate alınarak ilgili disiplinlerin yardımı olmadan gerçekleştirilmesi mümkün değildir.

7. madde de bütüncül bakış açısıyla ilgilidir ve disiplinlerarası öğretimin öğrenciye kazandırdığı en önemli becerilerden biri olan çoklu bakış açısını ifade eder. *Kazanımlar; siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik olayların birlikte verildiği bütüncül bir bakış açısıyla ele alınmalıdır” (MEB, 2011: 13) şeklindedir.*

Madde 11: Program uygulanırken ders içi ve diğer derslerle ilişkilendirmelere dikkat edilmelidir. Diğer derslerin zümre öğretmenleriyle etkili bir iletişim kurulmalıdır (MEB, 2011: 14). Disiplinlerarası öğretimin gerekliliği bu maddenin uygulanmasıyla çok daha iyi anlaşılacaktır. Okullarda bu noktada öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. İlgili konularda iş birliği yapmak öğretilen konunun daha iyi kavranmasını sağlayacaktır.

Günümüzde öğretim programlarında eğitimdeki aksaklıkların giderilmesi ve gelişen teknolojik gelişmeler çerçevesinde değişiklikler planlanmaktadır. Bu doğrultuda 2016 yılında ve 2017 yılının Ocak ayında taslak programlar

yayınlanmıştır. Taslak Tarih Öğretim Programlarında disiplinlerarası işbirliği ve konuların öğretilmesindeki bütüncül bakış açısının öneminin sıkça vurgulandığı görülmektedir. Ancak dikkat edilecek nokta programların uygulamalarla başarıya ulaşacak olmasıdır. Araştırma konumuz gereğince incelenen Mart 2016 tarihli Taslak Tarih Öğretim Programında;

10. sınıf öğretim programının konu kapsamının genişlediği görülmektedir. Böylece zaten yoğun olan Tarih 10 programı daha yoğun ve uygulanamaz hâle gelecektir. Tarih programlarının içerik yoğunluğu öğretmenler dâhil, öğretimin her kademesinde dile getirilen genel bir sorundur. Bu hususta TTÖP' nın içeriği daha da ağırlaştırdığı, planlama ve uygulamada büyük bir sorun olarak devam edeceği düşünülmektedir (Şimşek, 2016: 322).

Disiplinlerarası öğretimin uygulanmasında ders saatlerinin ve uygulayıcı konumunda olan öğretmenlerin rolü çok önemlidir. Bu nedenle yapılacak düzenlemelerde ders saatlerinin artırılması, öğretim kurumlarına materyal ve teknolojik desteğin sağlanması gereklidir. Ayrıca programın uygulayıcı olan öğretmenlere eğitimler verilmesi, geleneksel yöntemle öğretime devam eden öğretmenlerin yeni programa uyum sağlaması açısından önemli bir zorunluluktur.

13 Ocak 2017 tarihli taslak TTÖP da:

Tarih derslerinin, öğrencilerin tarih bilincini geliştirmesi ve onları tarih okuryazarı haline getirmesi için ilginç, basit, anlaşılır ve günümüzle bağlantılı bir biçimde öğretilmesi gerekmektedir. Bu ihtiyaca binaen Tarih Dersi Öğretim Programı, sosyal bilimlerin farklı dallarının perspektif ve terminolojisinden yararlanan disiplinlerarası bir anlayış ile hazırlanmıştır. Bu program anlayışı ile öğrencilerin tarihteki farklı konulara bütüncül bir bakış açısıyla bakmasını sağlamanın yanında, tarih derslerini daha anlaşılır ve zevkli kılmaya da yardım edeceği düşünülmektedir.

(MEB, 2017: 4) ifadeleri yer almaktadır.

Taslak program henüz askı aşamasında olup öneriler doğrultusunda gerekli düzenlemelere açıktır. Taslak programlardan da görüldüğü üzere disiplinlerarası anlayış gelecek dönemlerde tarih öğretiminin vazgeçilmez bir parçası olma yolundadır.

2.4. TARİHİN DİSİPLİNLERARASI ETKİLEŞİMİ

Tarih araştırmalarında, olayların doğru öğrenilmesi ve tarafsız değerlendirilmesi açısından konuyla ilgili bilim dalları ile iş birliği yapılması gereklidir. Günümüzde sosyal bilimlerin yanında fen bilimlerinin de tarih disiplini ile sıkça etkileşim içinde olduğu görülmektedir. Örneğin; kimya ve tıp alanında yaşanan gelişmeler, geçmişte yaşamış insanlara ait birçok önemli bilgiye ulaşılmasını sağlamaktadır.

2.4.1. 10. Sınıf Tarih ğretim Programı erevesinde Tarihin Disiplinlerarası Etkileşimi

10. Sınıf ğretim programı çerçevesinde tarihin etkileşim içinde olduğu disiplinlerden bazıları şunlardır:

2.4.1.1. Siyaset Bilimi

Siyaset Bilimi, toplumların siyasi yapı ve dinamizmini anlaşılır şekilde açıklayarak otorite ve itaat ilişkilerinin insan davranışlarına etkisini inceleyen bilimdir. Amacı gözlemler yaparak iktidara dair açıklamalar yapmaktır (Akşın, 1990: 118). Siyaset bilimi bu süreçte hkmet kurumlarını tasvir ve tahlil etmek için tarihe başvurur. Çünkü “tarih, geçmiş siyasettir; siyaset ise bugünkü tarihtir”. Siyaset bilimciler ilgilendikleri konuyu tarih disiplininin yardımıyla açıklayabilirler. Örneğin; 19. yy. Osmanlı idari ve siyasi yapısı bilinmeden, dönemin anayasal gelişmeleri ile demokrasi hareketlerinin açıklanması mümkün değildir (Soysal, 2012: 365-366). Bu durum bize gösteriyor ki siyaset bilimi, tarihsel bilgiler aracılığıyla şekillenmiştir (Akademik Perspektif, 2017). Tarihin eki gibidir ve siyasi kararlar tarihsel doğrulamalardan geçerse kabul edilmektedir. Ayrıntılı yapılan tarihi çalışma siyaset bilimcinin ilgilendiği konu hakkında daha güvenilir bilgilere ulaşmasını sağlamaktadır. Bilgilere ulaşmak için siyaset bilimcisi gerekirse tarihçi olmalıdır. Tarihi de geçmişteki siyasi olayları incelemek için siyaset biliminden yararlanmalıdır (Akşın, 1990: 121).

10. Sınıf tarih ğretim programında siyasi tarih konularının ağırlıklı olması sebebiyle iki disiplinin ayrılmaz bir alan olduğunu görmekteyiz.

Örneğin, 1. Ünite: *Beylikten Devlete (1300-1453)* içinde dokuz kazanım yer almaktadır Bunlardan (MEB, 2011: 12);

1. XIV. yüzyıl başlarında Anadolu, Avrupa ve Yakın Doğu'nun siyasi durumunu kavrar.

3. Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki fetihleriyle iskân siyaseti arasındaki ilişkiyi açıklar

4. Osmanlı Devleti'nin Anadolu'daki faaliyetlerini Türk siyasi birliğinin sağlanması açısından değerlendirir.

6. Balkanlarda Türk hâkimiyetinin güçlenmesinde etkili olan siyasi olayları değerlendirir.

7. Osmanlı devlet anlayışı ve yönetiminin temel özelliklerini kavrar.

Tarih ve siyaset ilişkisi çerçevesinde öğretilmesi gerekenlerdir. Diğer ünite kazanımları içerisinde de siyasetle ilişkilendirilebilecek birçok kazanım mevcuttur. bkz. (MEB, 2017).

2.4.1.2. Hukuk

Hukuk medeniyetle beraber var olmuş ve gelişmiştir. İnsanlar topluluk halinde yaşamaya başlayınca güvenliklerini sağlamak ve düzenli yaşamak için kurallar koymuşlardır. Devlet oluşumuyla beraber hukuk kuralları geliştirilmiştir. Kısaca “Her hukuk sistemi kurallar şeklinde ortaya çıkmış bir medeniyettir”. Hukukçular, yürürlükte olan hukuk sistemini anlamak ve değerlendirmek için hukuki kurumların tarihi gelişimini bilmek zorundadır (Somer, 2005: 223-224). Çünkü hukuk, değişen zaman içindeki olayların çerçevesini zaman ve mekâna bağlı olarak çizebilir. Tarihi bilgilerden yoksun hukuk temelsiz kalırken, hukuka dayanmayan tarihi bilgilerde yaşanan gelişmelere açıklık getiremeyecektir. Geçmişe dair hukuki belgeler, mahkeme kayıtları, kanunnameler, fıkıh kitapları, ticari evraklar vb. tarihe kaynak vazifesindedir. Buda gösteriyor ki milletlerin tarihleri ve hukuk sistemleri arasında yakın bir ilişki vardır (Cin, 1990: 83-84).

10. Sınıf öğretim programında *Dünya Gücü Osmanlı Devleti (1453-1600)* ünitesinde 13. “*Osmanlı hukuk sisteminin özelliklerini ve işleyişini kavrar*” (MEB, 2011: 17) kazanımı yer almaktadır. Ayrıca 5.Ünite: *En Uzun Yüzyıl (1800-1922)* içerisinde yer alan;

2. II. Mahmut'un yaptığı ıslahatları ve bu ıslahatların meydana getirdiği değişimleri değerlendirir (MEB, 2011: 25).

7. *Tanzimat Fermanı'nın Osmanlı siyasi, sosyal ve kültürel hayatına etkisini değerlendirir* (MEB, 2011: 26).

9. *Islahat Fermanı'nın Osmanlı siyasi, sosyal ve kültürel hayatına etkisini kavrar* (MEB, 2011: 26).

10. *I. Meşrutiyet Dönemini Osmanlı Devleti'nin demokratikleşme süreci açısından değerlendirir* (MEB, 2011: 27) kazanımlarının kalıcı öğretimi açısından hukuk ile iş birliği gereklidir.

2.4.1.3. Sanat Tarihi

Sanat tarihi, geçmişte insan için anlam taşıyan, dönemin koşullarında oluşturulmuş kültürel eşya ve yapıların araştırıldığı bilim dalıdır (Akbulut ve Kaya, 2004: 36). Kültür tarihi incelemeleri açısından (Kütükoğlu, 2011: 11) oldukça önemlidir. Sanat tarihinden yoksun bir tarih anlayışı eksik ve yetersiz kalacaktır. Buna rağmen günümüzde tarih ders kitapları kapsamında çok az yer verildiği görülmektedir (Aslanapa, 1990: 103).

10. Sınıf öğretim programında;

2. *Ünite: Dünya Gücü Osmanlı Devleti (1453-1600) içerisinde 7. Rönesans'ın ortaya çıkış nedenlerini ve etkilerini kavrar* (MEB, 2011: 15) ve 15. *XV-XVI. yüzyıl Osmanlı kültür, sanat ve mimari anlayışı ve bu alanlardaki gelişmeleri değerlendirir* (MEB, 2011: 17).

3. *Ünite: Arayış Yılları (XVII. Yüzyıl) 11. XVII. yüzyılda Osmanlı Devleti'ndeki kültür, sanat, mimari ve bilim alanlarındaki çalışmaları değerlendirir* (MEB, 2011: 21).

5. *Ünite: En Uzun Yüzyıl (1800-1922) 15. Osmanlı kültür, sanat ve mimari anlayışını kavrar* (MEB, 2011: 28) kazanımları tarih-sanat tarihi ilişkisi kapsamında işlenebilecek örnek kazanımlardır.

2.4.1.4. Ekonomi

Geleneksel tarih anlayışı toplumdaki siyasi değişimle ilgilenmiştir (Akşin, 1990: 120). Ancak ekonomik koşullar sosyal yaşamdaki değişimin belirleyicisidir (Karabağ, 2011: 245-246). Birçok tarihi olayın oluşumu da ekonomik sebeplere

dayanmaktadır (Kütükoğlu, 2011: 10). Bu nedenle tarihçiler dönemin ekonomik koşullarını bilerek değerlendirmelerini yapmaktadırlar.

İktisat ve tarih bilimi arasındaki ilişkiyi Togan (Akt. Akşin, 1990: 120): “İktisat sistemlerinden haberi olmayan tarihçi, tarihi hadiselerde çevresinde döndüren mihver, hadiselerde müessir olan asil ve hakiki amilleri taktirden aciz kalır” şeklinde ifade etmiştir.

10. Sınıf öğretim programında yer alan kazanımlardan;

1. Ünite: 9. *XIV-XV. yüzyıllarda Osmanlı ekonomisinin temel özelliklerini kavrar* (MEB, 2011: 13).

2. Ünite: 9. *Osmanlı ekonomisinin gelişimini değerlendirir* (MEB, 2011: 15).

3. Ünite: 4. *Avrupa devletleri arasında yaşanan rekabetin Osmanlı Devleti’ne etkilerini açıklar* (MEB, 2011: 19).

4. Ünite: *Sanayi İnkılabının nedenlerini ve ortaya çıkan değişimleri kavrar* (MEB, 2011: 22) ekonomi bilimi ile iş birliği içinde öğretildiğinde süreci kavramak daha kolaylaşacaktır.

2.4.1.5. Din

Din, toplumların oluşumuyla ortaya çıkmış ve kültürler aracılığıyla gelişimine devam etmiştir. İnsanlık tarihinde dini inançlardan yoksun bir topluma rastlamak da mümkün değildir (Aydın, 2015: 17).

Tarih insani ilimlerden olması sebebiyle din bilimiyle yakın ilişki içinde olmak zorundadır. Çünkü insanoğlu yaratılışından itibaren dine ihtiyaç duymuştur (Fırlı, 1990: 67). Tarihte yaşanan birçok olayda din uğruna mücadele verilirken olayların sebep ve sonuçları dini açıdan mutlaka değerlendirilmiştir (Akbulut ve Kaya, 2004: 36).

10. Sınıf öğretim programındaki Dünya Gücü: Osmanlı Devleti (1453-1600) ünitesi içinde yer alan “*Reform Hareketinin sebeplerini ve etkilerini kavrar*” (MEB, 2011: 18) tarih- din ilişkisi kapsamında öğretilen örnek kazanımlardan biridir. Ayrıca savaş ve fetih konularında yapılan değerlendirmelerde olayın dini boyutu incelenirken disiplinlerarası çerçevede bağlantı kurulması konuyu daha anlaşılır kılacaktır.

Görülüyor ki 10. Sınıf öğretim programı çerçevesinde siyaset, hukuk, sanat tarihi, ekonomi ve din bilimi ile ilişkilendirilebilecek birçok kazanım mevcuttur bkz. (MEB, 2017). Ancak araştırma kapsamında tarih dersinde ilgili bilim dallarıyla ilişkilendirmelerin yeterli düzeyde yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle çalışmanın üçüncü bölümünde yer alan anket için tarih dersinde en fazla ilişkilendirme yapıldığı belirlenen altı disiplinle ilgili görüş alınmasına karar verilmiştir. Bölümün devamında anket sorularıyla ilgisi bağlamında coğrafya, edebiyat, arkeoloji, sosyoloji, psikoloji ve teknoloji disiplinleri ile ilgili bilgilere daha ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

2.4.2. TARİH İLE COĞRAFYA

Tarih ile coğrafyayı bir arada çalışmaya iten ortak kavram mekândır. Mekânın tarihi olaylara etkisi zaman kadar değerlidir. Çünkü her tarihi olayın meydana geldiği bir coğrafi mekân vardır (Kütükoğlu, 2011: 11) ve bu coğrafi mekânlar, insan topluluklarını tarihi süreçte olumlu veya olumsuz etkilemiştir. Bu etkileşim de zamanla iki disiplinin ortak konularda bir arada çalışmasına neden olmuştur.

Dewey'e göre (Akt. Ata, 1998: 60); "coğrafya, doğal ilişkileri anlamada yardımcı olurken, tarihte insancıl bağlantı ve ilişkileri tanıyabilme gücü sağladığından yaşamın iki yüzüdür".

2.4.2.1. Coğrafyanın Tanımı ve Konusu

Coğrafya, "insan ve mekân karşılıklı etkileşimini araştıran ve bunu yaparken de özellikle dağılışı ilkesini uygulayan" (Gümüştü, 2014: 43) bir bilim dalıdır. Coğrafya ismi eski Yunanca "graphe" (tasvir) ve "jeo" (yer) kelimelerinin birleşiminden oluşur ve yerin tasviri anlamına gelir. Coğrafya, en yalın ifadeyle yeryüzü ilimi şeklinde tanımlanır (Doğanay, H. ve Doğanay, S. , 2014: 10).

Coğrafyayı diğer bilimlerden ayıran tanımında da belirtilen dağılışı incelemesidir. Dağılışı haritaların gelişmesine neden olurken (Gümüştü, 2014: 43) haritacılık alanındaki ilerlemeler ise yeni keşifleri beraberinde getirmiştir (Ağarı, 2002).

2.4.2.2. Tarih ile Coğrafya İlişkisi

Tarih ile coğrafya arasında yakın ilişkiyi Herder: “Coğrafya tarihin esasıdır, tarih ise devirlerle milletlerin hareket halindeki coğrafyasından başka bir şey değildir” (Baymur, 1949: 63) şeklinde ifade etmiştir.

Tarih, geçmişte yaşanmış olan olayları inceleyip objektif biçimde ortaya koyan bir bilimdir. Fakat bunu yaparken, yer ve zaman belirtmek durumundadır. Zaman, tarih bilimi açısından vazgeçilmez bir olgu ve gerekliliktir. Kronoloji bilimi, tarihi bir hikâye olma yapısından çıkartmaktadır. Zamanın tarih bilimi için önemi ne ise, yer de aynı öneme, hatta bazı durumlarda daha büyük bir öneme sahip olmaktadır. İşte bu noktada coğrafya bilimine ihtiyaç duyulacaktır. Zira yer belirtmeden tarihi olayın anlatılması ile tarih sadece bir hikâye olarak kalacaktır.

Tarih, coğrafya biliminin sadece coğrafi mekânlar kısmından yararlanıyor gibi görünüyorsa da, aslında coğrafi kavramlardan da yararlanmaktadır. Tarihi bir olaydan bahsedilirken, o olayın geçtiği yerdeki dağlar, ovalar, göller vb. de belirtilmesi gerekir. Çünkü insan yaşamı, doğa koşullarına göre şekillenmektedir. Bu bakımdan coğrafya her ne kadar tarihi olaylarda ön planda görünmezse de, aslında tarihi olayların nedenlerinin ortaya çıkmasında ve sonuçlanmasında önemli rol oynamaktadır (Alaca, 2011: 8). Tarihte meydana gelmiş birçok savaş ve kuşatmanın sonucu coğrafi faktörlerin etkisiyle değişmiştir. Örneğin yüksek ve engebeli yerler devletlere güçlü bir savunma alanı sağlamıştır (Memiş, 2012: 14).

2.4.2.3. Tarihi Coğrafya

Tarihi coğrafya, coğrafya biliminin tarihi gelişimini inceler. Geçmişten günümüze kurulan ve yıkılan devletlerin coğrafi konumları ile ülkelerin değişen sınırlarını gelişimi açısından değerlendirir (Ağarı, 2002).

Coğrafi faktörler insan topluluklarını en eski devirlerden itibaren siyasi, sosyal, dini ve ekonomik olarak etkilemiştir (Memiş, 2012: 4). Ancak “geçmişin coğrafyası” olarak da ifade edilen tarihi coğrafyada asıl amaç, geçmiş dönemlere ait bütün bilgi ve belgelerin coğrafi yöntemler kullanılarak araştırılmasıdır (Gümüüşçü, 2013: 322). Kısaca coğrafi faktörlerin tarih bilimine etkilerini inceleyen bilim dalı “Tarihi Coğrafya” olarak adlandırılır (Soysal, 2012: 368). Tarihi coğrafya, yerleşim

alanlarının gelişimini nüfus, ekonomik ve sosyal açılarından inceler (Kütükoğlu, 2011: 11). Kaynakları, içeriği ve uygulamaları açısından interdisipliner bir alandır. Araştırdığı konulara bakıldığında tarih biliminin sosyo-ekonomik alanına yakın durmaktadır. Ülkemizde coğrafyacıların sahiplendiği bir alan olmakla birlikte farklı bilim dallarına mensup kişilerinde ilgilendiği görülmektedir (Gümüşçü, 2013: 565-568).

2.4.2.4. Tarih Öğretiminde Coğrafya

Tarih dersinde öğrenciye kazandırılması hedeflenen temel becerilerden biride mekân algılama becerisidir. Bu nedenle tarihi olayların öğretilmesinde meydana geldiği coğrafyayı bilmek çok önemlidir (Baymur, 1949: 63). Bir yerin stratejik konumu, o yerde meydana gelen olayların örneğin bir savaşın neden veya nedenlerinin anlaşılmasını sağlarken, sonuçlarının açıklanmasına yardımcı olur (Doğanay, 2010: 6). Tarihi mekân algısını öğrenciye kazandırmak için kullanılan en etkili yöntem ise gezi-gözlem yaptırmaktır (Öztürk, 2014: 112).

Tarih öğretim programının uygulamalar ile ilgili açıklamalar bölümünde;

“Ders işlenişlerinde inceleme gezilerine önem verilmelidir. Müzelere, tarihi ve kültürel mekânlara imkânlar ölçüsünde gerçek ya da sanal ortamda (tarihi yapılar, anıtlar, müze kentler, savaş alanları) geziler düzenlenmelidir” (MEB, 2011: 15) ifadeleri yer alır. Alan gezileri coğrafya öğretmenleri ile iş birliği yapılarak düzenlendiğinde daha da faydalı olacaktır.

2.4.2.4.1. Harita Kullanımı

Tarih ile coğrafya arasındaki yakın ilişki dikkate alındığında coğrafya dersine ait bir materyal olarak düşünülen haritaların tarih öğretimindeki etkisi oldukça önemlidir ve tarihi olaylar coğrafi mekânlarda gerçekleşir sözünden yola çıkarak mekân zihinde canlandırmanın en etkili yolu da haritalardır.

Mekân algısı ile hedeflenen öğrencilere, tarihi olayların geçtiği yerlerin harita üzerinde konumunu belirleyebilme, tarih haritaları çizerek yerleşim bölgesinin sınırlarını gösterebilme ve haritayı yorumlayabilme becerilerini kazandırmaktır. Bu beceriler öğrencilerin olayların geçtiği mekânı fark etmesini sağlayacak bu sayede

tarihi bilgiler somutlaştırılacak ve öğrenme kolaylaşacaktır (Bircan ve Safran, 2013: 465).

Haritalardan faydalanmayan bir tarih öğretimi verimsizdir (Baymur, 1949: 63). Haritalı tarih öğretim etkinlikleri aynı zamanda tarihi anlama ve yorumlamalarına da katkı sağlayacaktır. Derse olan ilginin azaldığı bir dönemde tarih dersinde harita çizmek ve haritalı çalışmalarla oyunların kullanımı, öğrencilerin tarih derslerine yönelik ilgisinin artmasını da yol açmış olacaktır (Bircan ve Safran, 2013: 465).

2.4.3. TARİH İLE EDEBİYAT

Tarih disiplininin resmi kayıtlarda yer almayan birçok belge ve bilgisini edebi ürünlerde bulmak mümkündür. Ayrıca edebiyat ile yapılan işbirliği ezberlemeden keyifli bir tarih dersi için etkili öğrenme alanı oluşturur (Gıcıır-Deral, 2016).

2.4.3.1. Edebiyatın Tanımı ve Konusu

Edebiyat, davet, zariflik, ahlâkla ilgili anlamlar içeren Arapça bir kelimedir. Türk edebiyatında kullanılırken bu anlamlarda ifade edilmiştir. Düşüncelerimizin, duygularımızın, coşkulu ve güzel bir biçimde söz ya da yazı ile aktarılması şeklinde tanımlanabilir (Elbir, 2006: 2). Başka bir deyişle; edebiyat, duygu, düşünce ve hayallerin, yazılı veya sözlü olarak dil aracılığıyla ifade edilmesidir (Erol, 2012: 60).

Edebiyatın konusu insan ve insanı ilgilendiren her şey olabilir. Ancak her basılmış kitap veya yazılmış yazı edebiyat olarak nitelendirilmemelidir. Edebiyatın doğasında kurgu, hayal etmek ve icât bulunmaktadır. Edebi eserlerin temel özelliği kurgusal olmasıdır. Kurgusallık ile hayal gücü birbiriyle ilişkili olup kurgulayabilmek için hayal etmek gerekmektedir. Böylece edebi eser ortaya çıkmış olacaktır. Edebî eserlerin kendine özgü bir dili bulunmaktadır. Dil aracılığıyla kullandığımız kelimeler işlenerek edebi eserler meydana getirilir. Edebiyatı, diğer alanlardan ayıran dildir ve dilin edebiyata katkısını anlayabilmek için, edebiyatla diğer bilim dalları karşılaştırılabilir. Edebiyat metinlerinde kullanılan dil insanda heyecan, coşku ve estetik bir haz meydana getirme amacındadır. Diğer bilimlere ise somut gerçeği ararlar bunun için sembolik olmayan bir dil kullanmayı tercih ederler (Elbir, 2006: 2).

2.4.3.2. Tarih ile Edebiyat İlişkisi

Tarih insanların geçmişteki faaliyetleriyle ilgilenirken, duygu ve düşüncelerini edebiyat kayıt altına alır. Ortak payda olan insan, tarih ve edebiyatı birbirine bağlar. Ayrıca sözlü edebiyat ürünleri tarihin kaynakları arasındadır. Sözlü ve yazılı edebiyat ürünlerinin kullanımıyla ilgili tarihe kaynaklık etmesi ya da belge değeri noktasında farklı görüşler ileri sürülmüştür (Akkuş, 2015: 118-119). Bu nedenle tarih öğretiminde kullanılırken seçilen edebi ürünlerin seçimine dikkat edilmelidir.

2.4.3.3. Tarih Öğretiminde Edebiyat

Tarih disiplini, insanların ve insanların meydana getirdikleri toplumların yaşadıkları olayları önem derecelerine göre ele alırken, edebiyat ayrıntılarıyla inceleyen bir bilimdir. Edebiyat bilimi, kişi ve olayları tarihteki rolü dışında değerlendirirken, tarihi kişiliklerin öğretilmesinde büyük etkiye sahiptir. Ayrıca derse olan ilgiyi ve anlamayı artırarak, biyografi, roman, hikâye ve destanlarla dersin öğrenimini kolaylaştırmıştır.

Bu sebeple tarihçinin yazdıklarıyla anlatılan bir tarihî olay ya da kişiler, edebiyat ve edebî ürünler aracılığıyla ilgi alanı haline dönüştürülebilir. Örneğin (Erol, 2012: 60);

Fatih Sultan Mehmet gibi bir devlet adamı ve çağ değiştiren İstanbul'un fethi gibi önemli bir olay ile ilgili kronolojik bilgiler vererek aktaran bilim tarihtir. Ancak Fatih'in ve fethin toplum hayatına yansıyan yönlerine edebiyat ışık tutmaktadır. Fatih Sultan Mehmet'in çocukluğunu, yaşantısını, kişisel mizacını, hassasiyetlerini, duygu ve düşüncelerini, devlet teşekkülüne ve idarî mekanizmaya ilişkin telkin ve tavsiyelerini, eserlerini ve bu eserlere yansıyan görüşlerini edebiyat bilimi aktarmaktadır.

Bu duruma benzer birçok örnek mevcuttur ve iki disiplin arasındaki ilişkinin açık göstergesidir.

Tarihî roman, hikâye, şiir, tiyatro, biyografi, otografi, portre ve destanlar gibi sözlü ve yazılı edebi ürünler tarihe olan ilgiyi artırmadaki önemli eserlerdir (Erol, 2012: 61). Bu eserlerin ders kitaplarına alınarak eğitim sürecine dâhil edilmesi ise disiplinlerarası tarih öğretiminin bir parçasıdır.

Sözlü ve yazılı edebiyat ürünlerinin kullanıldığı öğretim-öğrenme durumlarında öğrenciler (Akkuş, 2015: 120);

- a) Ayrıntılı tarih bilgisi edinir.
- b) Kalıcı öğrenmeyi gerçekleştirir.
- c) Duyuşsal özellikler bakımından yeterliliğe ulaşır.
- d) Eleştirel tarih bilinci gelişir.
- e) Tarihi olay ve olgulara karşı çoklu bakış açısına sahip olur.

Ancak edebi tür seçilirken (Akkuş, 2015: 121);

- a) Kazanımlara uygunluğuna,
- b) Öğrencilerin ilgi, istek ve seviyelerine
- c) Okulun ve çevrenin imkânlarına dikkat edilmelidir.

2.4.3.3.1. Biyografiler

Biyografi, toplumda merak edilen, vefa duyulan kişilerin hayat hikâyelerinin yazıldığı edebi ürünlerdir. Biyografi yazılırken objektif olmak belgelere dayandırmak, yaşadığı önemli olaylara mutlaka yer vermek ve olayları dönemin koşulları çerçevesinden değerlendirmek gerekir.

Tarih bilimi, geçmişte yaşamış kişilerin tamamını değil, toplum ve bütün insanlık için önemli gördüğü kişileri konu edinir. Şahin Oruç'un tabiriyle "Tarih kişileri yazar ama her kişiyi yazmaz". Tarihi ilgilendiren, kişilerin geçmişte üstlendiği rollerdir. Edebiyat ile ayrıldığı noktada budur. Kanuni örneğini verecek olursak; savaşlarını, yaptığı yenilik hareketlerini tarihçiler anlatırken, günlük yaşantıları hakkındaki bilgileri edebiyatçılar verir (Oruç, 2014: 384-386).

Son dönemde hazırlanan tarih öğretim programlarında dersin daha etkili ve canlı olması adına edebi ürünlerle desteklendiği görülmektedir. Tarihi şahsiyetlerin öğretimindeki en etkili yöntemlerden biri biyografi çalışmasıdır. Biyografi sayesinde

dönemin önemli olaylarının daha iyi kavranması sağlanır ve öğrenciye empati kurma becerisi kazandırılmış olur. Buna rağmen günümüzde etkin olarak kullanılmadığı görülmektedir.

2.4.3.3.2. Tarihi Roman ve Hikâye

Tarihi roman ve hikâyeler, tarih derslerini sıkıcı olmaktan çıkaran ve öğrencinin derse olan ilgisinin artmasını sağlayan etkili öğretim materyalleridir. Ancak öğretim ortamına getirilecek roman ve hikâye seçiminde dikkat edilmesi gereken bazı unsurlar vardır.

Roman ve hikâyeler (Şimşek, 2014: 322);

- İnanılabilirlik ve güvenilirliği sağlamalı ayrıca bütünlük içinde olmalıdır.
- Ortam ayrıntılarıyla tasvir edilmeli ancak gereksiz ayrıntılar içermemelidir.
- İlgi çekici bir girişle başlamalıdır.
- Macera unsurları içermemelidir.
- Anlatımındaki soyut kavramlar ve uzunluğu yaşa uygun olmalıdır.
- Kahraman gerçek olmalı, görüş ve hareketleri dönem için uygun olmalıdır.
- Ahlak dışı tipler idealize edilmemelidir.
- Dönem, olay, karakterler ve mekân açısından bir tutarlılık olmalıdır.
- Milli ve ahlaki değerlere karşı olumsuz tutuma teşvik eden içeriğe sahip olmamalıdır.
- Dinleyeni veya okuyanı araştırma yapmaya teşvik etmelidir.

Ayrıca tarihi roman önerilerinde, yazarlarının konu, karakter ve dönem seçimlerinde; kendi kişilikleri, ideolojileri, sınıfları, önyargı ile varsayımlarının etkili olması hususuna dikkat edilmelidir (Uysal, 2011: 379).

Tarihi Roman

Tarihi roman; “geçmişe ait özel bir tarihsel dönemde yer alan eylemlerin devrin hâkim düşüncesinin ve gündelik hayatının gerçekçilikle ele alınmaya çalışıldığı bir edebi tarzdır”.

Tarihi roman okumaya yönelten sebeplerin başında (Şimşek, 2014: 320-321);

- Geçmişin ayrıntılarında yeni geçmişler keşfetme,
- Geçmişini inceleme ve geçmişe inanma isteği gelir.

Ayrıca tarihi romanın;

- Kolay okunur olması,
- Öğretici niteliğinin daima göz önünde tutulması,
- İdeal kahraman arayışında olan okuyucunun aradığı örnek insanı orada canlı hayat tablosunun içinde bulması da gençleri tarihi romana yöneltir.

Tarihi Hikâye

Tarihi hikâyeler, “geçmişte gerçekten olmuş, yer, zaman, kişiler ve olaylar açısından gerçek tarihin birer parçasını anlatırlar” (Şimşek, 2014: 319). Hikâyelerin tarih öğretimine faydalarını aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (Demir ve Akengin, 2011: 2):

- Hikâyeler derse ve konuya canlılık katar.
- Öğrencilerin eski ve yeni öğrenmeleri arasında bağlantı kurmasına yardımcı olur.
- Tarihi konuların öğrencilerin zihinlerinde canlanması ve tarihsel empati becerisinin gelişmesine katkı sağlar.
- Hikâyeler yaşanmış ve yaşanabilir nitelikte olabilir. Bu nedenle öğrenciler hikâyelerdeki kahramanların rolleri ile kendi tutum ve davranışları arasında bağ kurarak yaşantılarına yansıtabilirler.

- Geçmişte yaşanan olayları halkın gözüyle anlatan hikâyeler, olaylara farklı açılardan bakarak, yaşananları doğru değerlendirmemizi sağlarlar (Şimşek, 2012: 396).

2.4.3.3.3. Tarih Öğretiminde Şiir

İnsanlık tarihinde bilgilerin gelecek nesillere aktarımı şiirsel ifade tarzında başlamıştır. Ancak süreç tarihsel olayın içeriğine uygun ders verici beyitler şeklinde ilerlemiştir.

Tarih ile şiir arasındaki ilk bağ *Homeros*'un *İlyada* eserinde *Truva Savaşı*'nın tarihini anlatmasıyla oluşmuştur. Ancak edebiyat konusunda sözü geçen bir filozof olan Aristo, tarih ve şiir arasındaki ilişkiyle ilgili “tarih ne olduğuyla, şiir ne olabileceğiyle ilgilenir” görüşüyle birbirinden ayrıldığını iddia etmiştir (Southgate, 2012: 34-35).

Tarih öğretimi açısından konuyu ilk inceleyen *Amerikalı eğitimci Leonard Kenworthy*, 1937 yılında şiirlerin kullanışlı bir araç olduğunu vurgulayan makale yayınlamıştır. Tarihi bilginin akılda kalması güçtür. Bu nedenle tarih öğretiminde ders kitabı dışında şiir, fotoğraf, temsili resim, film ve roman gibi araçlara başvurulur. İlköğretim düzeyinde olayın tarihsel çerçevesinde seçilen şiirlerin, öğrenciye ezberletilmesi öğrencinin duygu eğitimine katkı sağlayacaktır. Örneğin Çanakkale savaşları anlatılırken veya düzenlenen alan gezisi sırasında *Mehmet Akif Ersoy'un Çanakkale Şehitlerine* şiiri okutulabilir. Lise düzeyinde ise ezberlemeden şiir üzerinden yapılan açıklama, çözümleme ve yorumlar tarih dersini daha ilgi çekici hâle getirecektir (Academia, 2017).

2.4.4. TARİH İLE ARKEOLOJİ

Arkeoloji, disiplinlerarası öğretime büyük katkılar sağlayan bir bilim dalıdır. Kanıta dayalı, somut verilerle öğrenme imkânı sağlarken aynı zamanda öğrenme sürecini de hızlandırır. Arkeoloji için “geçmişin röntgeni” ifadesi kullanılır.

2.4.4.1. Arkeoloji Tanımı ve Konusu

Arkeoloji geçmişe ulaşmak için kullanılan bir yöntem olarak ifade edilirken genel tanımı “Geçmiş dönemlerde yaşamış insan topluluklarının kültürel ve toplumsal düzenlerini günümüze kadar gelebilen maddi kalıntılara dayanarak araştıran, inceleyen ve gelişim sürecini inceleyerek yorumlamaya çalışan bir bilim dalıdır” şeklindedir. Kısaca kazı bilimi olarak da ifade edilebilir.

Arkeoloji biliminde amaç;

1. Geçmişin izinin sürülmesi,
2. Kazılardan elde edilen buluntulardan yola çıkarak geçmiş hakkında bilgi edinme,
3. Geçmiş ile ilgili bilinmeyenlere ulaşmak için belirlenen bir alanın kazılması ve bulgulara ulaşmadır (Öner, Kızılay ve Yasa, 2015: 197).

2.4.4.2. Tarih ile Arkeoloji İlişkisi

Tarihi bilginin güvenilirliği ve geçmişin doğru anlaşılması, kanıtların varlığına bağlıdır. “Kanıt, geçmişten gelen, geçmişte var olan ve geçmişe ait bir yorumu desteklemek üzere kullanılan izler” şeklinde tanımlanır. Tarihle ilgili doğru ve bilimsel bilgiler elde etmek için tarihsel kanıtlara başvurulur. Çünkü kanıtlar olmadan yapılan tarih araştırması eksik kalacaktır (Kızılay ve Doğan, 2016: 86). Kanıtların bulunması ve incelenmesi ise arkeoloji biliminin çalışma alanıdır. Tarih ve arkeoloji arasındaki işbirliği bu noktada başlar. Arkeolojik buluntular, tarih araştırmalarında bazen yazılı kaynakların bile önüne geçebilmektedir (Kütükoğlu, 2011: 10).

2.4.4.3. Tarih Öğretiminde Arkeoloji

Geçmişin izini süren arkeoloji biliminin konularının çeşitli etkinlikler ile öğrencilere öğretimi öğrencilerin geçmişle daha kolay iletişim kurmasına ve öğrencilerde tarihi daha iyi çözümleyebilme becerilerinin kazanımına yol açacaktır. Aynı zamanda bir tarihçi gibi düşünüp davranmasını sağlayacaktır (Öner, Kızılay ve Yasa, 2015: 197).

Yenilenen ve 2008 de uygulamaya geçilen ortaöğretim tarih dersi programlarının genel amaçları arasında “zaman ve kronoloji algısı”, “kültürü oluşturan temel öge” “insanların da tarihin öznesi olduğu”, “Kültür ve uygarlığın somut olan ya da olmayan mirası” ve “tarihçi becerileri” “kanıtların analiz edilmesi” gibi amaçlara yer verilmiştir. Bu amaçlar neticesinde tarih kadar arkeolojiyi de yöntem ve çalışma sahası açısından ilgilendiren öğelerin varlığı görülmektedir. Bu durumun tarih öğretiminin amaçlarına daha verimli bir biçimde ulaşılmasına katkı sağlayacağı söylenebilir. Ortaöğretimde dersin asıl kazandırılması amaçlanan kısmını göstermesi açısından kazanım ve etkinlik örneklerine bakılarak bu durum daha net anlaşılacaktır.

Tarih 9’da Tarih biliminin ortaya çıkışı ve insanlığın başlangıcına ilişkin verilen “tarih öncesi çağlar” konusuyla ilgili pek çok kazanım ve etkinlik yer alırken, örnek olarak; Gezelim, Görelim: Çevrede bulunan arkeoloji müzelerine, arkeolojik buluntuların da sergilendiği müzelere veya tarihî mekânlara gezi düzenlenir etkinliği verilebilir. Tarih 10 öğretim programında ise arkeolojiden yararlanılmadığı görülmektedir. Oysaki kanıt temelli tarih öğretimi kapsamında arkeoloji disiplininden faydalanılması dersi çok daha ilgi çekici ve verimli hâle getirerek, öğrenmeyi kolaylaştıracaktır (Şimşek, 2011: 924-931).

Arkeoloji biliminin, tarih öğretiminde öğretmen ve öğrencilere sağladığı faydaların bazıları şunlardır (Kızılay ve Doğan, 2014: 89):

1. Geçmişten günümüze gelişimin nasıl olduğunun anlaşılmasına yardımcı olur.
2. Öğrencilere kronolojik düşünme becerisi kazandırır.
3. Öğrencinin zaman ve süreklilik algısı kazanmasını sağlar.
4. Öğrencilerin arkeolojik çalışmalara katılımını sağlamak, öğrencilerin bilimsel ve araştırma becerilerine katkı sağlar.
5. Tarihsel bir kanıtın incelenmesine, geçmişe ait bilgilerle katkıda bulunur ve doğru bilgiye ulaştırır.

6. Öğrencilerde tarihsel anlama ve tarihsel analiz becerilerinin gelişimini sağlar.

7. Arkeolojik bulgular ve kanıtlar üzerinden tarih öğrenmek, öğrencinin tarihin o döneminde yaşıyor olmanın nasıl bir duygu olduğunu hissetmesine neden olur.

8. Tarih öğretiminde kanıt kullanılması ayrıca öğrencilerin olay veya olgulara karşı daha güvenli bir şekilde bakmalarına olanak sağlar (Tangülü ve Çıdacı, 2016: 258).

Kısaca tarih ve arkeoloji konuları birlikte öğretildiğinde, öğrencilerde tarihsel düşünme, tarihsel empati gelişimi ve kültürel mirasa duyarlılık sağlanacaktır.

2.4.5. TARİH İLE SOSYOLOJİ

Sosyoloji toplum olaylarının tarihi boyutunu kavramak, tarih ise incelediği olayların toplumsal yansımalarını anlayabilmek için birbirleriyle etkileşimde bulunmak durumundadır. Bu durum “düşünsel komşuluk” olarak ifade edilebilir (Güçlüer, 2012: 81).

2.4.5.1. Sosyolojinin Tanımı ve Konusu

Sosyoloji insanların oluşturduğu toplumun yapısı ve gelişimini inceleyen bir bilim dalıdır. Geçmişten günümüze toplumsal olayları inceler.

İlm-i ümran adını verdiği ve bugünkü karşılığı sosyoloji olan bilim dalını *İbn Haldun* geliştirmiştir. Sosyoloji biliminin konusu toplumsal yaşamdır. Toplumu oluşturan insanın sosyal varlık olması da toplum içinde ve topluluk halinde yaşamasını gerektirir. Böylece farklı toplumsal yaşam biçimleri oluşmuştur (Canatan, 2016: 115-116).

2.4.5.2. Tarih ile Sosyoloji İlişkisi

Tarih, tek ve genel arasındaki ilişkiyle ilgilenirken sosyoloji, her biri tek olan, özel tarihi geçmişleri ve koşullarınca kalıplandırılmış toplumları inceler. İki disiplin arasındaki sınırın açık tutulması her ikisinin de yararına olan bir durumdur (Carr, 2011: 121-122).

Tarih araştırmalarında doğru sonuçlara ulaşılabilmesi için, toplumdaki sosyal kanunları ortaya koyan sosyoloji bilimine ihtiyaç vardır (Kütükoğlu, 2011: 9). Sosyoloji, toplumsal yapıdaki birey ve grup davranışlarının belirleyicisidir. Bu nedenle sosyologlarda incelediği grubun tarihsel kökenini, kuruluş ve dağılış nedenlerini bilmek zorundadır (Soysal, 2012: 367). Sosyoloji bilimi geçmişten günümüze yaşanan sosyo-kültürel gelişmeleri ve sosyal ilişkileri incelerken bilgileri tarihten almaktadır (Aksoy, 1998: 24).

Baykan Sezer'e göre (Akt. Kızılcelik, 2001: 3);

“Sosyolojinin tarihe duyduğu ilgi, tarihle olan ilişkisine verdiği önem rasgele bir olay olmaktan uzaktır. Bu ilgi ve önem, doğrudan sosyolojinin amacı ve toplum içinde yüklendiği görev ile bağlantılıdır. Sosyoloji, toplum olaylarını açıklamak ve yine toplum sorunlarına bir çözüm önermek görevini yüklenmiş, saygılığını bu nedenle kazanmıştır. Sosyoloji, bu temel iki amaca bağlı olarak iki açıdan tarihle ilgilenmek durumunda ve zorundadır...”

Tarih ve sosyoloji konu ve amaç açısından birleşirken zaman söz konusu olduğunda tarihin “geçmiş”, sosyolojinin “bugün” le ilgilendiği düşünölmektedir. Oysaki bugünü anlamak geçmişi bilmekle sağlanabilir. Sosyolog geçmişin verilerini kullanırken, tarihçi de bugünün kayıtlarından faydalanır (Yelken, 2009: 22-24). Kısaca geçmiş, bugün ve geleceği birlikte değerlendirmek için tarih ve sosyoloji arasındaki yakın işbirliği çok önemlidir (Aksoy, 2013: 502-502).

2.4.5.3. Tarihsel Sosyoloji

Tarihsel sosyoloji, tarih ile sosyolojinin buluşma noktasıdır. Bu iki disiplin toplum incelemelerini yaparken birlikte çalışırlar.

Tarihsel sosyoloji, toplumların tarihsel dönüşümleriyle ilgilenir (Özdalga, 2016: 11). Bu nedenle sosyolojik araştırmalar genellikle tarihsel bakış açısıyla yapılır (Güçlüer, 2012: 82). Araştırma yapılırken toplumsal olguların tarihsel kökenleriyle bir bütün olarak açıklanması bilimsellik ve tarafsızlık ilkelerinin korunmasını sağlayacaktır (Türkdoğan, 2011: 55).

2.4.5.4. Tarih Öğretiminde Sosyoloji

Tarihi süreçte yaşanan gelişmeler arasında günümüze uzanan bağlantılar kurabilmek ve toplumsal ilişkileri anlamlandırmak sosyoloji yardımıyla sağlanabilir.

Tarihin başlangıç noktası her zaman bugünkü durumlar ve bunların problemleridir. Tarih öğretiminin değeri, bugünkü toplumun yapısını ve işleyişini oluşturan şeylerin içyüzünü kavrama yeteneğini kazandırmasına bağlıdır. John Dewey'e göre bugünün sosyal hayatının sorun ve problemleri geçmiş ile yakın ve doğrudan doğruya öylesine bağıntılı haldedir ki öğrenciler, geçmişe temas etmedikçe bu problemleri çözmeye yollarını bulamazlar. Problemlerin doğası, onların nasıl meydana geldiğini bilmeksizin anlaşılamaz (Ata, 1998: 59).

2.4.6. TARİH İLE PSİKOLOJİ

Tarihte yaşanmış olaylar, insanlardan ve insanların meydana getirdiği topluluklar vasıtasıyla meydana gelmiştir. Bu nedenle tarih ve psikoloji arasındaki ilişkinin ortak unsuru insandır. Olayların incelenmesinde objektif bir bakış açısı yakalamak için iki disiplin arasındaki işbirliği çok önemlidir.

2.4.6.1. Psikolojinin Tanımı ve Konusu

Psikoloji, yaşamın her yönüyle ilişkilendirilebilen oldukça geniş bir konu alanına sahip bilim dalıdır. Birey kendinin ve yaşadığı toplumdaki diğer insanların davranışlarını, psikoloji biliminin yardımıyla anlamlandırırken sorunlarının çözümünde de psikolojiye başvurur.

Psikoloji bilimi için farklı tanımlar yapılmakla birlikte tanımlamalardaki ortak özellik davranıştır. Kısaca psikoloji, insana özgü zihinsel süreçlerin ve insan davranışlarının bilimsel analizi şeklinde ifade edilir.

Psikoloji bilimi bireyin;

1. Kişisel sorunlarını çözmesine,
2. Davranışları konusunda bilgi edinmesine,

3. Toplumsal ilişkileri düzenleme ve geliştirmesine,
4. Toplumsal sorunlarını çözmesine,
5. Kendisini tanımasına yardımcı olur (Ünlü, 2001: 2-4).

2.4.6.2. Tarih ile Psikoloji İlişkisi

Tarihte bir devrin kapanıp yeni bir devrin açılması bazen bir tek kişi ve onun yönlendirdiği topluluklarca gerçekleşmektedir. Tarihe damga vuran bu kişilerin inançları, kültürü incelenerek olayın psikolojik boyutu değerlendirilmelidir (Akbulut ve Kaya, 2004: 37). Bir insanın psikolojik gelişiminin incelenmesi ve içinde yetişmiş olduğu şartların belirtilmesi, tarihi dokümanlardan faydalanmayı gerektirir. Bu nedenle özellikle tıbbi psikolojide tarihi yöntemden faydalanılmaktadır (Delay ve Pichot, 1971: 340).

Tarihte kitlesel olaylar incelendiğinde de, insanların iç dünyalarındaki değişikliklerin görünen eserleri olarak şekillendiği ve fikir, anlayış, inanış olarak medeniyetlerin gelişimine yansıdığı gözlemlenmiştir (Le Bon, 2014: 11).

Sadece bir devletin değil dünyanın kaderini etkileyen Hitler; okuduğu liseyi dahi bitirememiş, bir süre evsizler yurdunda kalmış ve Avusturyalı olmasına rağmen Alman ırkına hayrandır. Ayrıca askerliğe elverişli olmadığı düşünülerek askere alınmamıştır. Hitler'in Almanya'nın başına gelip kitleleri peşinden sürükleyen yaşam öyküsü psikotarihin inceleme alanındadır. Çünkü Hitler'in suikastlerden kurtulup intiharla biten hayatı sonrasında, etkilediği kitleler dünya tarihinin en acımasız diktatörü olarak anılmasına neden olmuştur (Uğurluel ve Kayatekin, 2015: 216-225). Kitle psikolojisi ve psikotarih incelemeleri bu noktada tarih öğretiminde oldukça faydalı disiplinlerarası bir çalışma alanı olup olaylara bakış açımızı etkileyecek bilgilere ulaşmamızı sağlayacaktır.

2.4.6.3. Psikotarih Kavramı

Psikotarih, tarih ile psikolojinin, bilimsel amaçlar için güçlerini birleştirmeleriyle meydana gelmiş disiplinlerarası bir çalışma alanı olarak ifade edilir (Noland, 2010: 95). Tarihsel kişi, olay ve olguların psikoloji disiplini çerçevesinde

incelenmesi ya da psikoloji verilerinin tarihe uyarlanması psikotarih aracılığıyla sağlanır (Alican, 2015: 163).

Psikotarih kavramını ilk kez kullanan “*Biyokimya Profesörü Isaac Asimov*” dur. Yeni bir disiplin olarak geliştiren ise *Hari Seldon*’dır. Türkiye’de psikotarih alanında *Mustafa Alican*’ın çalışmaları mevcuttur. Psikotarih, tarihi kişi yanında tarihi olguları da içine alan geniş bir konu alanına sahiptir (İnan, 2016: 494).

Psikotarih, en geniş ifadeyle “sosyal ve politik grupların, milletlerin, geçmişteki ve şimdiki davranışlarının emosyonel kökenlerini sosyal bilimlerin araştırma yöntem bilgisiyle psikoterapiden kaynaklanan bilgi birikimini kombine eden, tarihsel motivasyonların bilimi” şeklinde tanımlanmaktadır (Psychohistory, 2016).

Psikolojik tarih incelemesinde, tarihsel bir durumun psikolojik bakış açısıyla değerlendirilmesi söz konusudur. Asıl hedef birey toplum arasındaki ilişkilerin incelenmesi gibi görünse de toplumdaki gruplar arasında yaşanmış olaylarda psikotarihin konuları arasındadır (Noland, 2010: 95-96).

Psikotarih incelemelerinde genetik intikam vurgusu yapan Doç. Dr. Nusret Kaya’nın 1400 Temmuzunda ilk Anadolu yürüyüşünü yapan Timur örneğinde;

Osmanlı idaresindeki Sivas, on sekiz gün süren kuşatma sonunda halka kan dökülmemesi garantisi verilerek teslim alınmış, verilen söze uygun olarak kale muhafızları diri diri gömülmüştür. Halkın bir bölümü ve çok sayıda kız ise Orta Asya’ya götürülmüştür. Burada Timur’un Moğol-Tatarlara karşı genetik kin beslediğini düşüncesi hâkimdir. Ayrıca ikisi de Türkmen olan Akkoyunlular ve Karakoyunlular arasındaki uzun süren mücadelelerin nedenini etnik kökenle açıklanamaması ile Timur-Yıldırım mücadelesindeki taraf olma durumları psikotarih açısından sorgulanır (Kaya, 2009: 201-202).

Tarihi olaylara özellikle günümüzden bakarken anlamlandıramadığımız birey ve toplumların buna benzer davranışlarının kökenleri psikotarih disiplini içerisinde araştırılmaktadır.

2.4.6.4. Tarih Öğretiminde Psikoloji

Tarih öğrenirken yaşanan dönemi, olayı ve olayın içindeki kahramanları anlamak başka bir ifadeyle günümüzden geçmişe bakmak oldukça güçtür. Dönemin koşulları genellikle göz ardı edilir ve değerlendirmelerimiz objektifliğini kaybeder. Psikoloji, tarihi doğru, tarafsız ve anlaşılır kılan bilim dalıdır. Günümüzde insan ilişkilerinde de önemli bir davranış biçimi olan empati kurmak tarih öğretimi içinde vazgeçilmezdir.

2.4.6.4.1. Empati Kurma

Empati, bireyin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak, olayları onun bakış açısıyla değerlendirmesi, bireyin duygu ve düşüncelerini dikkate alması ve ona iletmesi sürecidir.

Tarihsel empati ise Lee ve Ashby ifadesiyle (Akt. Şeker, 2010: 92);

Geçmişte etkili olmuş bireylerin ne düşündükleri, hangi amaçları gerçekleştirmeye çalışmış olabilecekleri ve kendi konumlarını nasıl gördükleri bilindiğinde kurulan bağlantı noktasında, onların neler yaptıkları ile bunlar arasında ilişki kurabilmektir şeklinde tanımlanmıştır. Ancak empati kurulması gereken durumlarda öncelikle yaşanan zaman ve şartlar hakkında bilgi sahibi olmak gerekir.

Öğrenciler empati kurarken geçmişte yaşamış kişilerin yerine kendilerini koyarak duygu ve düşüncelerini ifade ederler. Bu durum;

- a) Öğrencilerin işlenen konuya ilgilerini artırır
- b) Derse daha etkin katılmalarını sağlar
- c) Başkalarına ait düşünce ve davranışların daha iyi anlaşılmasına neden olur (Dinç, 1439-1440).

Vatandaşlık eğitimi açısından önemli bir basamak olan tarihsel empati öğrencinin tarihsel ve eleştirel düşünmesini sağlayan kilit bir kavramdır (Okur-Berberoğlu, 2015: 219). Aynı zamanda geçmişte yaşanmış olayların objektif olarak değerlendirmeleri açısından oldukça önemlidir

2.4.7. TARİH İLE TEKNOLOJİ

Teknoloji Çağı olarak adlandırabileceğimiz bir dönemde yaşanan teknolojik gelişmeler her alanda kendini göstermektedir. Bu yeni çağa ayak uydurmak için eğitim ve öğretim teknolojileri, farklı yöntemler geliştirerek öğrencilerin ilgisini çekmek, anlamlı ve kalıcı bir öğrenme sağlamak için çaba sarf etmektedirler.

2.4.7.1. Teknolojinin Tanımı ve Konusu

Teknoloji, TDK sözlüğünde “bir sanayi dalı ile ilgili yapım yöntemlerini, kullanılan araç, gereç ve aletleri, bunların kullanım biçimlerini kapsayan uygulama bilgisi, uygulayım bilimi” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2016). Başka bir ifadeyle günlük yaşantıda karşılaşılan soruların çözümüne yardımcı olmak amacıyla makine, araç ve materyallerin geliştirilmesi için gerekli uygulama ve yöntemlerdir (Kaya, 2005: 24).

19.yy da yaygın olarak kullanılmaya başlanmış özellikle sanayi devriminin yaşandığı ülkelerde etkisini göstererek yaşamı kolaylaştırmıştır. İnsanoğlunun doğaya hâkim olmak için yaptığı bilimsel çalışmalar teknoloji ile uygulama alanı bulmuştur (Demircioğlu, 2014: 8).

2.4.7.2. FATİH Projesi (Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi)

Fatih Projesi, gelişen teknolojiyle beraber öğrencilere daha iyi eğitim verilmesi adına kaliteli eğitim içeriklerine ulaşmak ve eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak için hazırlanmış eğitim teknolojilerinin en kapsamlı uygulamasıdır.

FATİH Projesi ile (Fatih Projesi, 2017):

Öğrencinin, sadece dersteki başarısıyla değil, ilgi alanları, aktiviteleri ve eğilimleriyle değerlendirilebilmesi ve bu yolla, öğrencilerin tüm öğrencilik hayatlarına ait verinin analizinin yapılmasının önemi de ortaya çıkmaktadır. Burada söz konusu olan sadece toplanan verilerle istatistik oluşturulması değildir. Bu proje ile öğrencinin eğitimi sürecinde oluşan her türlü bilginin tek bir kimlik yönetimi sisteminde tutulması ve bir veri havuzu ile analizlerin anında yapılabileceği bir altyapı oluşturulması amaçlanmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Kasım 2010 da başlatılan projenin beş yılda tamamlanması planlanmıştır (Ekici ve Yılmaz, 2013: 322).

Proje kapsamında (Ekici ve Yılmaz, 2013: 323);

1. Okul öncesi, ilk ve ortaöğretim düzeyindeki tüm okullara, LCD panel etkileşimli tahta ve internet ağ altyapısının sağlanması,
2. Öğretmenlere ve beşinci sınıftan itibaren her öğrenciye tablet bilgisayar verilmesi,
3. Bilişim teknolojilerine uygun eğitim içeriklerinin ve yazılımların oluşturulması,
4. z-kitaplar oluşturularak tabletlere yüklenmesi, öğretmen kılavuz kitaplarının güncellenmesi, (*z-kitap; Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunca onaylanarak okutulan ders kitaplarının; öğretim programları esas alınarak, animasyon, video, ses, fotoğraf, harita, grafik, tablo, simülasyon vb. öğelerle etkileşimli hâle getirilmesidir*)
5. Ayrıca öğretmenlere 110 merkezde hizmet içi eğitim verilmesi gibi kararlar alınmıştır.

Projenin başlamasından günümüze kadar olan süre zarfında alınan kararlar sırayla uygulamaya geçirilmiş ancak teknolojinin derslerde kullanımıyla ilgili istenilen başarı sağlanamamıştır.

Fatih Projesi ile ilgili yapılan araştırmalarda, öğrencilerin teknolojiye olan ilgilerin dolayı projeye geçişlerinin kolay olduğu, öğretmenlerin ise bilgisayar teknolojilerini iyi düzeyde kullanamamalarından dolayı teknolojiden yeterince yararlanmadığı gözlemlenmiştir (Ayvacı, Bakırcı ve Başak, 2014: 23).

2.4.7.3. Tarih ile Teknoloji İlişkisi

Teknolojideki gelişmeler ışığında tarih bilimi ilgili olduğu disiplinlerle iş birliği yaparak geçmişe dair bilgi ve belgelere daha kolay ulaşmıştır. Örneğin; Karbon 14 modeli ile tarihi buluntuların ait oldukları dönem kolayca tespit edilirken, DNA kodlarının çözülmesiyle insan ırkının tarihi, hangi coğrafi bölgelerde yaşadıkları ortaya çıkmıştır.

Bilgisayar ve internet aracılığıyla artan bilgi paylaşımı ise geçmişin bilgisine daha kolay ulaşmamızı sağlamış, tarihçi de bu sayede elde ettiği veri ve dokümanlarla bilgiyi işler konuma gelmiştir (Karabağ, 2011: 251-252).

Günümüzde internet tarih derslerinde önemli bir başvuru kaynağı konumundadır. Öğrencilerin derste öğrendikleri bilgilerin yanında birçok konuya internet aracılığıyla ulaşmaları mümkündür. Ancak web sitelerinin neden olduğu bazı problemlerde vardır. Bunlar (Demircioğlu, 2011: 206):

- Hazırlanış amacının tespit edilememesi
- Bilgilerin siteye koyuluş amacının tespit edilememesi
- Bilgilerin bilimsel veriler içerip içermediğinin tespit edilememesi
- Olgu ve genellemeler arasındaki farkın bulunamaması
- Bilimsel olmayan bilgi ve görüşlerin doğruymuş gibi kullanılması ve bunlara dayanarak yönlendirme yapılmasıdır.

2.4.7.4. Tarih Öğretiminde Teknoloji Kullanımı

Öğretim Teknolojisi, belirli bir konunun en etkin öğrenme ve öğretme ortamında sunulabilmesi için hazırlanan etkinliklerin planlı ve sistemli olmasıdır. Kısaca öğrenmenin kılavuzlanması olarak da ifade edilebilir (Sever, 2010: 8).

Tarih öğretiminde bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı geçmişi bugüne taşımanın en kolay ve eğlenceli yolu olacaktır. Öğrenciler için yaşadıkları dönemden çok önce meydana gelmiş olaylar sıkıcı olabilir. Bu noktada teknolojinin görsel ve işitsel öğelerinin etkin kullanılması dersi daha zevkli hâle getirerek ilgiyi, beraberinde başarıyı getirecektir (Demircioğlu, 2011: 206). Ayrıca sunum teknolojisi, metnin görseller eşliğinde daha etkili kullanılmasını sağlayacaktır. ICT'yi tarih öğretiminde kullanırken dikkat edilmesi gereken nokta ise ne yapılacağından ziyade ne zaman, niçin ve nasıl yapılacağına net olarak bilinmesidir (Smith, 2006: 81-89).

2.4.7.4.1. Tarihi Öğretiminde Sanal Gezinti

Tarih öğretiminde sanal gezinti uygulamaları, tarihi yerler, tarihi yapılar ve müzelerin internet ortamında gezilerek öğrenme etkinliklerinin gerçekleştirilmesidir. Sanal gezinti etkinliklerinin derste kullanımı öğrencilerin (Eğitimde Teknoloji, 2017);

1. Derse yönelik ilgilerini arttırdığı,
2. Tarihi olgu ve kavramları kavrayışlarını kolaylaştırdığı,
3. İşbirlikçi öğrenme ortamları yarattığı,
4. Öğrenci merkezli öğrenmeyi özendirdiği,
5. Farklılaştırılmış bireysel öğrenme süreçlerini desteklediği,
6. Birinci el kaynaklara dayalı öğrenme için uygun ortam sağladığı gözlemlenmiştir.

Tarih öğretiminde uzaklık, zaman ve maddi güçlükler nedeniyle okul dışında gerçekleştirilemeyen etkinlikler sanal gezinti uygulamalarıyla sağlanmaktadır. Öğrencilere, farklı boyutlarda sanal ortama aktarılan tarihi mekânları internet siteleri aracılığıyla sınıf ortamında gezilebilme fırsatı sunulur.

Günümüzde T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın web sayfası aracılığıyla (www.kultur.gov.tr, 2017) tarihi yapı, tarihi yerler ve müzeleri ziyaret etme imkânı mevcuttur.

2.4.7.4.2. Tarih Öğretiminde İnfografik

Bilgiyi görsel hâle dönüştüren grafikler infografik olarak ifade edilir. Tarih öğretiminde kullanılması etkili ve kalıcı öğrenme, daha çok ilgi çekme, kolay anlaşılır olmasını sağlama açısından oldukça önemlidir.

İnfografikler oluşturulurken; ilk olarak anlatılacak konu veya hikâye ye karar verilir. Daha sonra kişilerin ilgisini çekecek bir konu seçimi yapıp o konu üzerinde önemli noktalar belirlenir. Hazırlanan grafiklerin anlaşılabilir olmasına ve görsellerin kalitesine özen gösterilmelidir. Bilgi ve yazım yanlışlığı olmaması için tamamlanmadan önce denetleme yapılmalıdır (Tarih ve Teknoloji, 2016).

2.4.7.5. Tarih Öğretiminde Kullanılabilecek Web Tabanlı Uygulamalar

Gelişen öğretim teknolojileri tarih derslerini daha ilgi çekici ve eğlenceli hâle getirmektedir. Öğrencilerin günlük yaşamlarında yoğun olarak kullandıkları tablet, telefon, bilgisayar gibi teknolojik cihazlara yüklenebilen uygulamalardan bazıları şunlardır (Academia, 2017):

2.4.7.5.1. Kahoot

Öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyini ölçmek amacıyla ders arasında veya ders sonunda değerlendirme için kullanılan oyun tabanlı bir öğrenme programıdır. Kahoot uygulamasında öğrenciler, tarih öğretmenlerinin ünite kazanımlara göre hazırladığı sorulardan oluşan etkinliği internete bağlanabilen bir cihaz üzerinden gerçekleştirir. Etkinlik sırasında doğru cevapladıkları sorular üzerinden puan

toplayan öğrencilerin, dersi eğlenceli bir şekilde öğrenmeleri sağlanmış olur (bkz. (getkahoot.com, 2017).

2.4.7.5.2. Toondo

Toondoo sürükle bırak yöntemiyle çizgi roman hazırlayabileceğiniz bir araçtır (MEB, 2017). Toondoo sitesine (www.toondoo.com, 2017) adresinden ulaşabilirsiniz. Toondo aynı zamanda karikatür hazırlanan eğlenceli ve eğitici bir programdır. Program ile tarih derslerinde tarihi kişilerin karikatürleri hazırlanarak konu anlatılabilir ve öğrencilere kazanımlara uygun olarak karikatür hazırlatabilir.

2.4.7.5.3. Glogster

Glogster programıyla metin, grafik, ses ve video gibi çoklu ortam öğelerini bir arada kullanarak kavram karikatürleri ve dijital posterler hazırlanabilir. Dijital okur-yazarlığın gelişimine katkı sağlayacak bir uygulamadır (KTÜ, 2017).

Öğrenciler bu uygulama ile online posterler ve afiş hazırlayabilirler. Ayrıca hazır olan şablonlarını da kullanarak proje ödevlerini program aracılığıyla yapabilirler. Tarih derslerinde güncel konuların geçmişle bağlantısının kurulabilmesi ve dünya sorunlarına farkındalık açısından etkili öğretim programıdır (Academia, 2017).

2.4.7.5.4. Skitch

Görüntülere oklar, şekiller ve metin eklemeyi sağlayan program özellikle görsel zekâya sahip öğrenciler için çok faydalı olabilir. Tarih dersinde coğrafya konularının öğretimi ve harita çalışmaları için uygun bir yöntemdir (Academia, 2017).

2.5. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmanın konusu ile benzerlik gösteren kitap, makale ve tez çalışmaları yer almaktadır.

2.5.1. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Tarih öğretimi alanında disiplinlerarası çalışmaların sayısı çok az olmakla birlikte yapılmış tezler incelendiğinde ortaöğretim tarih derslerinde disiplinlerarası öğretimin kullanımı veya etkililiği üzerine yapılmış bir araştırmaya rastlanmamıştır. İlköğretim programlarında ise sosyal bilgiler, fen ve teknoloji alanlarında çalışmalar mevcuttur. Ülkemizde disiplinlerarası ilişkiler konusunda sanat ve tıp alanındaki araştırmaların daha fazla olduğu görülmektedir.

Turna ve Bolat (2015)’ın “Eğitimde Disiplinlerarası Yaklaşımın Kullanıldığı Tezlerin Analizi” isimli çalışmasına göre; “interdisciplinary” kavramı başlıkta, “education” özetinde olmak üzere arama yapıldığında 237 tezden tam metin olarak 174 teze ulaşılmıştır.

ProQuest (ProQuest, dünya çapında 132 ülkeden gönderilen tezleri içeren Amerikan menşeli bir veri tabanı) verilerine göre “interdisciplinary” kavramı eğitim alanında ilk kez 1980 yılında bir tezde kullanılmış ve 90’lı yıllardan itibaren büyük bir artış göstererek 2000’li yıllarda en yüksek sayılarına ulaşmıştır. Araştırmaya göre (Turna ve Bolat, 2015: 42);

1. Sosyal Bilimler: 167

2. Sağlık ve Tıp: 46

3. Sanat: 33

4. Bilim ve Teknoloji: 23

5. İş: 13

6. Edebiyat ve Diller: 10

7. Tarih: 5 adet tez yazıldığı tespit edilmiştir. Çalışmanın devamında disiplinlerarası yaklaşımın fen eğitiminde kullanıldığı tezlerle ilgili genel bilgiler verilmiştir.

Disiplinlerarası tarih öğretimi alanında ülkemizdeki çalışmalarını incelediğimizde ilk olarak karşımıza Abdulkadir Yuvalı (1999) editörlüğündeki “Tarih Metodolojisi ve Türk Tarihinin Meseleleri Kollokyumu Bildirileri” çıkmaktadır. Tarih ile psikoloji, sanat, hukuk, felsefe, edebiyat, din, dil, arkeoloji,

teknoloji, siyasi ilimler arasındaki disiplinlerarası ilişkiler bölümler halinde çalışma içerisinde yer almaktadır.

Yakın tarihteki çalışmalara bakıldığında ise Karabağ (2011)' in Ahmet Şimşek editörlüğünde hazırlanan “Tarih Nasıl Yazılır?” kitabındaki “Disiplinlerarası Tarih Çalışması” adlı bölümü yer alır. Çalışmada alt başlıklar halinde sosyoloji, coğrafya, psikoloji, arkeoloji, ekonomi, matematik ve teknolojinin tarih disiplini ile ilişkileri incelenmiştir.

Tez çalışması olarak Özkök (2005), disiplinlerarası yaklaşımın öğrencilerin yaratıcı problem çözme becerilerine etkisini incelemiştir. Araştırmaya 7. sınıf düzeyinde 45 öğrenci katılmıştır. Bu çalışmada tek deney deseni ve gözlem tekniği uygulanmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistiklerin yanı sıra deneysel işlemin etkisini incelemek için ilişkili t-testi kullanılmıştır. Araştırmanın sonunda ise, disiplinlerarası yaklaşıma dayalı yaratıcı problem çözme öğretim programının öğrencilerin yaratıcı problem çözme becerilerine etkisinin yüksek olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Yarımcı (2011), disiplinlerarası yaklaşım ilkelerine göre tasarlanmış temaların sanat eğitiminde uygulanması üzerinde çalışmıştır. Araştırmada geliştirilen temalar iletişim, mürekkep, kültürlerin buluşması, çevre konularını içermektedir. Program; matematik, müzik, türkçe, ingilizce, sosyal bilgiler, fen ve teknoloji, teknoloji ve tasarım derslerinin kazanımları dikkate alınarak bütünleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 7-A sınıfına devam eden, 22 öğrenci oluşturmaktadır. Uygulama çalışmaları toplam 17 hafta sürmüştür. Sonuç olarak, disiplinlerarası yaklaşımın, geleneksel yöntemlere göre sanat eğitimini olumlu yönde etkilediğini ortaya çıkarmıştır.

2.5.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Disiplinlerarası yaklaşımın sosyal bilgiler ve tarih öğretimine uyarlanması konusunda dikkati çeken yurt dışı yayınların başında Pamela J. Farris'in 2007'de yayımlanan “Elementary and Middle School Social Studies: An Interdisciplinary Approach” adlı çalışmasıdır. Farris bu çalışmasında; Sosyal Bilgiler bağlamında disiplinlerarası ders işlenişinin teorisi hakkında bilgi vermekte ve uygulamaya ilişkin de kısa örnekler paylaşmaktadır.

Lisa R. Lattuca'nın 2001 yılında yayımlanan "Creating Interdisciplinarity: Interdisciplinary Research and Teaching among College and University Faculty" adlı çalışması ise; disiplinlerarası yaklaşımın eğitim ve öğretime uyarlanması bağlamında en fazla yayının olduğu üniversite düzeyinde nasıl ele alınması ve uygulanması gerektiği hakkında bilgiler veren bir eserdir.

Samuel S. Wineburg ise; "Interdisciplinary Curriculum: Challenges to Implementation" adlı 2000 yılında yayımlanan çalışmasında, disiplinlerarası yaklaşım bağlamında hazırlanması düşünülen müfredat programlarının uygulamadaki kolaylık ve zorluklarını ele almaktadır.

Alan J. Singer 2003 yılında yayımlanan "Social Studies for Secondary Schools, Teaching to Learn Learning to Teach" adlı kitabının üçüncü ünitesinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tematik, disiplinlerarası ve tartışma merkezli üniteleri nasıl planlayacakları konusuna değinmektedir.

Casey Jones'un "Interdisciplinary Approach - Advantages, Disadvantages, and the Future Benefits of Interdisciplinary Studies" adlı makalesi; Anita Weinberg ve Carol Harding'in "Interdisciplinary Teaching and Collaboration in Higher Education: A Concept Whose Time Has Come" adlı makaleleri; Ronald A. Styron, Jr.'un "Interdisciplinary Education: A Reflection of the Real World" adlı makalesi araştırma konumuzla doğrudan bağlantılı çalışmalardır.

Son olarak, disiplinlerarası yaklaşım konusunda akademik çalışmaların yayımlandığı "Journal of Interdisciplinary Research in Education" isimli e-dergi halen yayımlanmakta olup, derginin içeriği eğitim alanında disiplinlerarası yaklaşım doğrultusunda kaleme alınmış makalelerden oluşmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Tarih öğretiminde öğretmenlerin disiplinlerarası ilişkilendirmeleri derslerde kullanma durumlarının belirlenmesinin amaçlandığı araştırma tarama modelindedir. Tarama modelleri geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu olduğu biçimde betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2009: 77).

➤ Araştırma Türü	Karma
➤ Araştırmanın Deseni	Durum Çalışması
➤ İncelenen Olgu	Öğrenci ve öğretmen görüşlerine göre disiplinlerarası ilişkilendirmelerin tarih derslerinde kullanılma durumu

Şekil 1: Araştırmanın Modeli

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, Ordu ili Fatsa ilçesindeki üç devlet okulunda eğitimine devam eden 168 10. sınıf öğrencisi oluşturmaktır. Çalışma grubu, anket izni alınan okul ve öğrenci sayılarına göre belirlenmiştir. Araştırmada katılımcılara 06-08.03.2017 tarih aralığında anket uygulaması yapılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubuna ait özellikleri Tablo 1 ve Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Demografik Özellikler		<i>f</i>	%
Cinsiyet	Kız	96	57.1
	Erkek	64	38.1
	Belirtilmemiş	8	4.8
Okul	Fatsa Anadolu Lisesi	99	58.9
	Fatsa Fen Lisesi	22	13.1
	Cahit Zarifoğlu Anadolu Lisesi	46	27.4
	Belirtilmemiş	1	.6

Araştırmaya toplam 168 10. sınıf öğrencisi katılmıştır. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımları incelendiğinde öğrencilerin %57,1’nin kız, %38,1’nin erkek olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan kız öğrenci sayısı, erkek öğrenci sayısından fazladır. Öğrencilerin okullara göre dağılımları incelendiğinde %58,9 ile en fazla Fatsa Anadolu Lisesi olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla; %27,4 ile Cahit Zarifoğlu Anadolu Lisesi. %13.1 ile Fatsa Fen Lisesi takip etmektedir. Araştırmaya en fazla katılım Fatsa Anadolu Lisesi’nden olmuştur. Aşağıda verilen Tablo 2’de okul ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin bilgiler sunulmuştur.

Tablo 2: Katılımcıların Okul ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre Demografik Özellikleri

	Cinsiyet		Toplam
	Kız	Erkek	
Fatsa Anadolu Lisesi	53	38	91
	58.2	41.8	100.0
Fatsa Fen Lisesi	10	12	22
	45.5	54.5	100.0
Cahit Zarifoğlu Anadolu Lisesi	33	13	46
	71.7	28.3	100.0
Toplam	96	63	159
	60.4	39.6	100.0

Tablo 2’de katılımcıların okullara göre cinsiyet dağılımları verilmiştir. Fatsa Anadolu Lisesi ve Fatsa Fen Lisesi’nden katılımcıların cinsiyete göre dağılım yüzdeleri arasındaki fark azdır. Cahit Zarifoğlu Anadolu Lisesi’nde ise kız öğrencilerin sayısı daha fazladır.

3.3. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Bu araştırmada tarih öğretiminde öğretmenlerin disiplinlerarası ilişkilendirmeleri derslerde kullanıp kullanmadıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Belirlenen amaç doğrultusunda 20 maddeden oluşan beşli likert tipi ve 10 maddeden oluşan üçlü likert tipi anket hazırlanmıştır. Anket maddeleri hazırlanırken, alan yazın taraması sonuçlarından yararlanılmıştır. Hazırlanan maddeler, içerik ve dil anlatım özellikleri açısından alan uzmanları ve dil uzmanları tarafından incelenmiştir. Beşli likert tipinde hazırlanmış anketteki “Tarih dersinde sözlük kullanmıyoruz” ifadesi uzman görüşü alınarak aynı amaca yönelik iki ifade olması nedeniyle ankette çıkarılmıştır. Gereken düzeltmeler yapılarak anket maddelerine son şekli verilmiştir. Böylelikle anket maddelerinin kapsam geçerliliği sağlanmıştır.

Ayrıca anket uygulaması yapılan okullardaki öğretmenlerle tarih derslerinin işlenişine yönelik yapılan görüşmelerde;

1. Derslerde disiplinlerarası ilişkiler kurmayı sağlayan etkinlikler yapıp yapmadıkları,
2. Disiplinlerarası uygulamaları yürütmede diğer derslerin öğretmenleri ile işbirliği yapma durumları,
3. Alan gezileri ve tarihi mekânlarda ders işleme konusundaki görüşleri,
4. Ders işlenişlerinde hangi yöntemi tercih ettikleri,
5. Buldukları eğitim kurumunun disiplinlerarası uygulamaları gerçekleştirmek için uygun olup olmadığı şeklinde sorular yöneltilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Bu araştırmada öğrencilerin görüşlerini alarak, tarih öğretiminde öğretmenlerin disiplinlerarası ilişkilendirmeleri derslerde kullanma durumları belirlenmiştir. Araştırmada verilerin analizinde betimsel istatistikler [yüzde (%) ve

frekans (f)] kullanılmıştır. Cinsiyete göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterip göstermediği bağımsız örneklem için t testi ile belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin tarih öğretiminde disiplinlerarası ilişkilendirmeye yönelik görüşlerinin devam ettikleri okula göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için de ANOVA testi yapılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR ve YORUMLAR

Çalışmanın bu bölümünde elde edilen bulgular, anket formundaki araştırma sorularının sırası ile verilmiştir.

4.1. BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın amacı, tarih öğretiminde öğretmenlerin disiplinlerarası ilişkilendirmeleri derste kullanma durumlarına ilişkin öğrenci görüşlerinin alınmasıdır. Belirlenen amaç doğrultusunda 20 maddelik bir anket hazırlanmış ve Fatsa Anadolu Lisesi ve Cahit Zarifoğlu Anadolu Lisesi öğrencilerine uygulanmıştır. Ayrıca 10 maddeden oluşan Osmanlı tarihi konularıyla sınırlandırılarak hazırlanmış ankette öğrenci sayısında yeterli çoğunluğun sağlanması sebebiyle Fatsa Anadolu Lisesi öğrencilerine uygulanmıştır. Elde edilen bulgular okul türü değişkenine göre sırasıyla aşağıda sunulmuştur.

4.1.1. Birinci ve İkinci Problem Durumuna İlişkin Bulgu ve Yorumlar

İlk olarak “tarih dersinde biyografi hazırlıyoruz. (M1)” maddesine yönelik öğrenci görüşleri alınmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3: Tarih Dersinde Biyografi Hazırlama Durumuna Yönelik Görüşler

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Fatsa	<i>f</i>	32	44	15	0	8	99
Anadolu Lisesi	%	32.3	44.4	15.2	0	8.1	100.0
Fatsa	<i>f</i>	8	8	6	0	0	22
Fen Lisesi	%	36.4	36.4	27.3	0	0.0	100.0
Cahit Zarifoğlu Anadolu Lisesi	<i>f</i>	12	15	13	0	6	46
	%	26.1	32.6	28.3	0	13.0	100.0
Toplam	<i>f</i>	52	67	34	0	14	167
	%	31.1	40.1	20.4	0	8.4	100.0

Tablo 3’te öğrencilerin tarih dersinde biyografi hazırlama durumlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğrencilerin %40.1’i bu maddeye katılmıyorum yanıtını verirken bunu sırasıyla; hiç katılmıyorum (%31.1), kısmen katılıyorum (%20.4) ve kesinlikle katılıyorum (%8.4) yanıtlarının takip ettiği görülmektedir. Elde edilen bu bulguya göre öğrencilerin tarih dersinde biyografi hazırlamadıkları sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 4’te “tarih dersinde harita kullanıyoruz (M2)” maddesine yönelik öğrenci görüşleri yer almaktadır.

Tablo 4: Tarih Dersinde Harita Kullanma Durumuna Yönelik Görüşler

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Fatsa	<i>f</i>	9	0	46	20	24	99
Anadolu Lisesi	%	9.1	0	46.5	20.2	24.2	100.0
Fatsa	<i>f</i>	1	0	13	7	1	22
Fen Lisesi	%	4.5	0	59.1	31.8	4.5	100.0
Cahit Zarifoğlu Anadolu Lisesi	<i>f</i>	6	0	14	9	17	46
	%	13.0	0	30.4	19.6	37.0	100.0
Toplam	<i>f</i>	16	0	73	36	42	167
	%	9.6	0	43.7	21.6	25.1	100.0

Tablo 4’te öğrencilerin tarih dersinde harita kullanma durumlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğrencilerin (%43.7) bu maddeye kısmen katılıyorum yanıtını verirken kesinlikle katılıyorum (%25.1), katılıyorum (%21.6) ve hiç katılmıyorum (%9.6)’dır. Elde edilen bu bulguya göre tarih dersinde harita kullanıldığı sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 5’te “tarih dersinde coğrafi bilgilerde öğreniyoruz (M3)” maddesine yönelik öğrenci görüşleri yer almaktadır

Tablo 5: Tarih Dersinde Coğrafi Bilgiler Öğrenme Durumuna Yönelik Görüşler

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Fatsa	<i>f</i>	1	0	34	42	22	99
Anadolu Lisesi	%	1.0	0	34.3	42.4	22.2	100.0
Fatsa	<i>f</i>	1	0	5	12	4	22
Fen Lisesi	%	4.5	0	22.7	54.5	18.2	100.0
Cahit Zarifoğlu	<i>f</i>	0	0	12	24	10	46
Anadolu Lisesi	%	0.0	0	26.1	52.2	21.7	100.0
Toplam	<i>f</i>	2	0	51	78	36	167
	%	1.2	0	30.5	46.7	21.6	100.0

Tablo 5’te öğrencilerin tarih dersinde coğrafi bilgilerde öğrenme durumlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğrencilerin %46.7’si bu maddeye katılıyorum yanıtını verirken bunu sırasıyla; kısmen katılıyorum (%30.5) kesinlikle katılıyorum (%21.6) ve hiç katılmıyorum (%1.2) yanıtları takip etmiştir. Elde edilen bu bulguya göre tarih dersinde coğrafi bilgilerin öğretildiği sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 6’da “tarih dersinde etkileşimli tahta kullanıyoruz (M4)” maddesine yönelik öğrenci görüşleri yer almaktadır.

Tablo 6: Tarih Dersinde Etkileşimli Tahta Kullanımına Yönelik Görüşler

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Fatsa	<i>f</i>	28	0	29	7	33	97
Anadolu Lisesi	%	28.9	0	29.9	7.2	34.0	100.0
Fatsa	<i>f</i>	2	0	7	4	9	22
Fen Lisesi	%	9.1	0	31.8	18.2	40.9	100.0
Cahit Zarifoğlu Anadolu Lisesi	<i>f</i>	5	0	20	9	12	46
	%	10.9	0	43.5	19.6	26.1	100.0
Toplam	<i>f</i>	35	0	56	20	54	165
	%	21.2	0	33.9	12.1	32.7	100.0

Tablo 6’da öğrencilerin tarih dersinde etkileşimli tahta kullanma durumlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğrencilerin %33.9’ u bu maddeye kısmen katılıyorum yanıtını vermiştir. Kesinlikle katılıyorum (%32.7), hiç katılmıyorum (%21.2) ve katılıyorum (%12.1)’dir. Elde edilen bu bulguya göre tarih dersinde etkileşimli tahta kullanıldığı sonucuna ulaşılabilir. Ancak kısmen katılıyorum oranının yüksek olması yeterli düzeyde olmadığını gösterir.

Tablo 7’de “tarihi bir mekâna veya müzeye gezi düzenlemiyoruz (M5)” maddesine yönelik öğrenci görüşleri yer almaktadır.

Tablo 7: Tarihi Bir Mekâna veya Müzeye Gezi Düzenlemesine Yönelik Görüşler

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Fatsa	<i>f</i>	12	0	5	23	59	99
Anadolu Lisesi	%	12.1	0	5.1	23.2	59.6	100.0
Fatsa	<i>f</i>	0	0	0	5	17	22
Fen Lisesi	%	0.0	0	0.0	22.7	77.3	100.0
Cahit Zarifoğlu Anadolu Lisesi	<i>f</i>	3	0	1	8	33	45
	%	6.7	0	2.2	17.8	73.3	100.0
Toplam	<i>f</i>	15	0	6	36	109	166
	%	9.0	0	3.6	21.7	65.7	100.0

Tablo 7’de öğrencilerin tarih dersinde tarihi bir mekân veya müzeye gezi düzenleme durumlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğrencilerin % 65.7’ si bu maddeye kesinlikle katılıyorum yanıtı vermiştir. Bunu sırasıyla; katılıyorum (%21.7), hiç katılmıyorum (%9) ve kısmen katılıyorum (%3.6) takip etmiştir. Elde edilen bu bulguya göre öğrencilere tarih dersinde tarihi bir mekâna veya müzeye gezi düzenlenmediği sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 8’de “tarih dersinde harita çizmiyoruz (M6)” maddesine yönelik öğrenci görüşleri yer almaktadır.

Tablo 8: Tarih Dersinde Harita Çizme Durumlarına Yönelik Görüşler

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Fatsa	<i>f</i>	48	36	12	0	3	99
Anadolu Lisesi	%	48.5	36.4	12.1	0	3.0	100.0
Fatsa	<i>f</i>	15	5	1	0	1	22
Fen Lisesi	%	68.2	22.7	4.5	0	4.5	100.0
Cahit Zarifoğlu Anadolu Lisesi	<i>f</i>	29	9	4	0	4	46
	%	63.0	19.6	8.7	0	8.7	100.0
Toplam	<i>f</i>	92	50	17	0	8	167
	%	55.1	29.9	10.2	0	4.8	100.0

Tablo 8’de öğrencilerin tarih dersinde harita çizme durumlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğrencilerin %55.1’i bu maddeye hiç katılmıyorum yanıtı vermiştir. Katılmıyorum (%29.9), kısmen katılıyorum (%10.2) ve kesinlikle katılıyorum (%4.8)’dir. Elde edilen bu bulguya göre liselerde tarih dersinde harita çizildiği sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 9’da “tarih dersinde sözlük kullanıyoruz (M7)” maddesine yönelik öğrenci görüşleri yer almaktadır.

Tablo 9: Tarih Dersinde Harita Çizme Durumlarına Yönelik Görüşler

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Fatsa	<i>f</i>	40	0	5	15	9	35
Anadolu Lisesi	%	40.4	0	5.1	15.2	9.1	35.4
Fatsa	<i>f</i>	7	0	0	6	0	9
Fen Lisesi	%	31.8	0	0.0	27.3	0.0	40.9
Cahit Zarifoğlu	<i>f</i>	18	0	1	7	0	21
Anadolu Lisesi	%	39.1	0	2.2	15.2	0.0	45.7
Toplam	<i>f</i>	65	0	6	28	9	65
	%	38.9	0	3.6	16.8	5.4	38.9

Tablo 9’da öğrencilerin tarih dersinde sözlük kullanma durumlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğrencilerin %38.9’ u bu maddeye hiç katılmıyorum yanıtı vermiştir. Bunu sırasıyla; katılıyorum (%16.8) kesinlikle katılıyorum (%5.4) ve kısmen katılıyorum (%3.6) yanıtı takip etmiştir. Elde edilen bu bulguya göre öğrencilerin tarih dersinde sözlük kullanmadıkları sonucuna ulaşılabılır.

Tablo 10’da “tarihi romanlar ve hikâyeler hakkında derste konuşmuyoruz (M8)” maddesine yönelik öğrenci görüşleri yer almaktadır.

Tablo 10: Tarihi Romanlar ve Hikâyeler Hakkında Derste Konuşma Durumuna Yönelik Görüşler

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Fatsa	<i>f</i>	38	17	28	0	16	99
Anadolu Lisesi	%	38.4	17.2	28.3	0	16.2	100.0
Fatsa	<i>f</i>	3	7	11	0	1	22
Fen Lisesi	%	13.6	31.8	50.0	0	4.5	100.0
Cahit Zarifoğlu	<i>f</i>	17	9	15	0	5	46
Anadolu Lisesi	%	37.0	19.6	32.6	0	10.9	100.0
Toplam	<i>f</i>	58	33	54	0	22	167
	%	34.7	19.8	32.3	0	13.2	100.0

Tablo 10’da öğrencilerin tarih dersinde tarihi romanlar ve hikâyeler hakkında derste konuşma durumlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğrenciler bu maddeye en fazla (%34.7) hiç katılmadıkları yönünde görüş bildirmişlerdir. Bunu sırasıyla; kısmen katılıyorum (%32.3), katılmıyorum (%19.8) ve kesinlikle katılıyorum (%13.2) yanıtlarının takip ettiği görülmektedir. Ayrıca bu maddeye öğrencilerin verdikleri yanıtlar incelendiğinde hiç katılmıyorum (%34.7) ve kısmen katılıyorum (%32.3) oranlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Elde edilen bu bulguya göre öğrencilerin tarih dersinde tarihi romanlar ve hikâyeler hakkında yeterince konuşmadıkları sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 11’de “tarih dersinde konuyla ilgili film izliyoruz (M9)” maddesine yönelik öğrenci görüşleri yer almaktadır.

Tablo 11: Tarih Dersinde Konuyla İlgili Film İzleme Durumuna Yönelik Görüşler

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Fatsa	<i>f</i>	45	0	5	13	34	97
Anadolu Lisesi	%	46.4	0	5.2	13.4	35.1	100.0
Fatsa	<i>f</i>	0	0	1	10	11	22
Fen Lisesi	%	0.0	0	4.5	45.5	50.0	100.0
Cahit Zarifoğlu Anadolu Lisesi	<i>f</i>	23	0	9	2	12	46
	%	50.0	0	19.6	4.3	26.1	100.0
Toplam	<i>f</i>	68	0	15	25	57	165
	%	41.2	0	9.1	15.2	34.5	100.0

Tablo 11’de öğrencilerin tarih dersinde konuyla ilgili film izleme durumlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğrenciler bu maddeye en fazla hiç katılmıyorum (%41.2) yanıtını vermiştir. Bunu sırasıyla; kesinlikle katılıyorum (%34.5), katılıyorum (%15.2) ve kısmen katılıyorum (%9.1) yanıtları takip etmiştir. Genel olarak öğrencilerin tarih derslerinde konuyla ilgili film izlemedikleri görülse de tarih derslerinde konuyla ilgili film izleyen öğrencilerin de olduğu görülmektedir. Ayrıca bu maddeye hiç katılmıyorum ve kesinlikle katılıyorum yanıtlarını verenlerin oranları da birbirine oldukça yakındır.

Tablo 12’de “derste arkeolojik kazılar sonucu değişen tarihi bilgileri de öğreniyoruz (M10)” maddesine yönelik öğrenci görüşleri yer almaktadır.

Tablo 12: Derste Arkeolojik Kazılar Sonucu Değişen Tarihi Bilgileri Öğrenme Durumuna Yönelik Görüşler

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Fatsa	<i>f</i>	12	0	32	25	30	99
Anadolu Lisesi	%	12.1	0	32.3	25.3	30.3	100.0
Fatsa	<i>f</i>	2	0	7	8	5	22
Fen Lisesi	%	9.1	0	31.8	36.4	22.7	100.0
Cahit Zarifoğlu	<i>f</i>	11	0	12	12	11	46
Anadolu Lisesi	%	23.9	0	26.1	26.1	23.9	100.0
Toplam	<i>f</i>	25	0	51	45	46	167
	%	15.0	0	30.5	26.9	27.5	100.0

Tablo 12’de öğrencilerin tarih dersinde arkeolojik kazılar sonucu değişen tarihi bilgileri öğrenme durumlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğrenciler bu maddeye en fazla kısmen katılıyorum (%30.5) yanıtını vermişlerdir. Bunu sırasıyla; kesinlikle katılıyorum (%27.5), katılıyorum (%26.9) ve hiç katılmıyorum (%15) yanıtları takip etmiştir. Elde edilen bu bulguya göre öğrencilerin arkeolojik kazılar sonucu değişen tarihi bilgileri öğrendikleri sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 13'te "tarih dersinde diğer derslerin konularından da faydalaniyoruz (M11)" maddesine yönelik öğrenci görüşleri yer almaktadır.

Tablo 13: Tarih Dersinde Diğer Derslerin Konularından da Faydalanma Durumuna Yönelik Görüşler

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Fatsa	<i>f</i>	4	0	35	30	30	99
Anadolu Lisesi	%	4.0	0	35.4	30.3	30.3	100.0
Fatsa	<i>f</i>	1	0	4	10	7	22
Fen Lisesi	%	4.5	0	18.2	45.5	31.8	100.0
Cahit Zarifoğlu Anadolu Lisesi	<i>f</i>	3	0	13	21	9	46
	%	6.5	0	28.3	45.7	19.6	100.0
Toplam	<i>f</i>	8	0	52	61	46	167
	%	4.8	0	31.1	36.5	27.5	100.0

Tablo 13'te öğrencilerin tarih dersinde diğer derslerin konularından da faydalanma durumlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğrenciler bu maddeye en fazla katılıyorum (%36.5) yanıtını vermişlerdir. Bunu sırasıyla; kısmen katılıyorum (%31.1), kesinlikle katılıyorum (%27.5) ve hiç katılmıyorum (%4.8) yanıtları takip etmiştir. Elde edilen bu bulguya göre öğrencilerin tarih dersinde diğer derslerin konularından da faydalandıkları sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 14’te “tarih dersinde geçmiş ve günümüz arasında kıyaslamalar yapıyoruz (M12)” maddesine yönelik öğrenci görüşleri yer almaktadır.

Tablo 14: Tarih Dersinde Geçmiş ve Günümüz Arasında Kıyaslamalar Yapma Durumuna Yönelik Görüşler

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Fatsa	<i>f</i>	1.0	0	12	35	48	96
Anadolu Lisesi	%	0	0	12.5	36.5	50.0	100.0
Fatsa	<i>f</i>	0.0	0	1	13	8	22
Fen Lisesi	%	0	0	4.5	59.1	36.4	100.0
Cahit Zarifoğlu Anadolu Lisesi	<i>f</i>	0.0	0	9	16	21	46
	%	1	0	19.6	34.8	45.7	100.0
Toplam	<i>f</i>	0.6	0	22	64	77	164
	%	1.0	0	13.4	39.0	47.0	100.0

Tablo 14’te öğrencilerin tarih dersinde geçmiş ve günümüz arasında kıyaslamalar yapma durumlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğrenciler bu maddeye en fazla kesinlikle katılıyorum (%47) yanıtını vermişlerdir. Bunu sırasıyla; katılıyorum (%39), kısmen katılıyorum (%13.4) ve hiç katılmıyorum (%1) yanıtları takip etmiştir. Elde edilen bu bulguya göre öğrencilerin tarih dersinde geçmiş ve günümüz arasında kıyaslamalar yaptıkları sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 15’te “tarih dersi için sunu hazırlamıyoruz (M13)” maddesine yönelik öğrenci görüşleri yer almaktadır.

Tablo 15: Tarih Dersi İçin Sunu Hazırlama Durumuna Yönelik Görüşler

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Fatsa	<i>f</i>	30	7	14	0	48	99
Anadolu Lisesi	%	30.3	7.1	14.1	0	48.5	100.0
Fatsa	<i>f</i>	8	9	5	0	0	22
Fen Lisesi	%	36.4	40.9	22.7	0	0.0	100.0
Cahit Zarifoğlu Anadolu Lisesi	<i>f</i>	17	5	14	0	10	46
	%	37.0	10.9	30.4	0	21.7	100.0
Toplam	<i>f</i>	55	21	33	0	58	167
	%	32.9	12.6	19.8	0	34.7	100.0

Tablo 15’te öğrencilerin tarih dersi için sunu hazırlama durumlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğrenciler bu maddeye kesinlikle katılma oranlarıyla (%34.7), hiç katılmama oranlarının (%32.9) birbirlerine oldukça yakın olduğu görülmektedir. Bu durumun olası nedeni okullarda öğretmenlerin kullandıkları öğretim yöntemlerinden kaynaklı olduğu düşünülebilir. Ancak Tablo 15 genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin tarih dersi için sunu hazırlamadıkları sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 16’da “tarihteki olaylarda insan psikolojisinin etkilerini de öğreniyoruz (M14)” maddesine yönelik öğrenci görüşleri yer almaktadır.

Tablo 16: Tarihteki Olaylarda İnsan Psikolojisinin Etkilerini Öğrenme Durumuna Yönelik Görüşler

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Fatsa	<i>f</i>	9	0	33	27	30	99
Anadolu Lisesi	%	9.1	0	33.3	27.3	30.3	100.0
Fatsa	<i>f</i>	3	0	5	6	8	22
Fen Lisesi	%	13.6	0	22.7	27.3	36.4	100.0
Cahit Zarifoğlu Anadolu Lisesi	<i>f</i>	7	0	11	18	10	46
	%	15.2	0	23.9	39.1	21.7	100.0
Toplam	<i>f</i>	19	0	49	51	48	167
	%	11.4	0	29.3	30.5	28.7	100.0

Tablo 16’da öğrencilerin tarih dersinde tarihteki olaylarda insan psikolojisinin etkilerini öğrenme durumlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğrenciler bu maddeye en fazla katılıyorum (%30.5) yanıtını vermişlerdir. Bunu sırasıyla; kısmen katılıyorum (%29.3), kesinlikle katılıyorum (%28.7) ve hiç katılmıyorum (%11.4) görüşü takip etmiştir. Elde edilen bu bulguya göre öğrencilerin tarihteki olaylarda insan psikolojisinin etkilerini öğrendikleri sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 17’de “tarih dersinde yaşanmış bir olayı anlatan kısa hikâyeler yazıyoruz (M15)” maddesine yönelik öğrenci görüşleri yer almaktadır.

Tablo 17: Tarih Dersinde Yaşanmış Bir Olayı Anlatan Kısa Hikâyeler Yazma Durumuna Yönelik Görüşler

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Fatsa	<i>f</i>	52	0	10	1	35	98
Anadolu Lisesi	%	53.1	0	10.2	1.0	35.7	100.0
Fatsa	<i>f</i>	13	0	1	1	7	22
Fen Lisesi	%	59.1	0	4.5	4.5	31.8	100.0
Cahit Zarifoğlu Anadolu Lisesi	<i>f</i>	34	0	2	4	5	45
	%	75.6	0	4.4	8.9	11.1	100.0
Toplam	<i>f</i>	99	0	13	6	47	165
	%	60.0	0	7.9	3.6	28.5	100.0

Tablo 17’de öğrencilerin tarih dersinde yaşanmış bir olayı anlatan kısa hikâyeler yazma durumlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğrencilerin %60’ı bu maddeye hiç katılmıyorum görüşündedir. Kesinlikle katılıyorum (%28.5), kısmen katılıyorum (%7.9) ve katılıyorum (%3.6)’dır. Elde edilen bu bulguya göre öğrencilerin tarih dersinde yaşanmış bir olayı anlatan kısa hikâyeler yazmadıkları sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 18’de “derste öğrendiğimiz bilgiyi kendi yaşantımızda kullanabiliyoruz (M16)” maddesine yönelik öğrenci görüşleri yer almaktadır.

Tablo 18: Derste Öğrendikleri Bilgiyi Kendi Yaşantılarında Kullanma Durumuna Yönelik Görüşler

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Fatsa	<i>f</i>	22	0	32	17	28	99
Anadolu Lisesi	%	22.2	0	32.3	17.2	28.3	100.0
Fatsa	<i>f</i>	5	0	7	4	6	22
Fen Lisesi	%	22.7	0	31.8	18.2	27.3	100.0
Cahit Zarifoğlu Anadolu Lisesi	<i>f</i>	7	0	13	8	18	46
	%	15.2	0	28.3	17.4	39.1	100.0
Toplam	<i>f</i>	34	0	52	29	52	167
	%	20.4	0	31.1	17.4	31.1	100.0

Tablo 18’de öğrencilerin derste öğrendikleri bilgiyi kendi yaşantılarında kullanabilme durumlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğrenciler bu maddeye en fazla kesinlikle katılıyorum (%31.1) ve kısmen katılıyorum (%31.1) yanıtlarını vermişlerdir. Bunu sırasıyla; hiç katılmıyorum (%20.4) ve katılıyorum (%17.4) yanıtları takip etmiştir. Elde edilen bu bulguya göre öğrencilerin derste öğrendikleri bilgiyi kendi yaşantılarında kullanabildiği sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 19’da “tarih dersinde teknolojiden (projeksiyon etkileşimli tahta vb.) faydalanmıyoruz (M17)” maddesine yönelik öğrenci görüşleri yer almaktadır.

Tablo 19: Tarih Dersinde Teknolojiden (projeksiyon etkileşimli tahta vb.) Faydalanma Durumuna Yönelik Görüşler

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Fatsa	<i>f</i>	38	17	28	0	16	99
Anadolu Lisesi	%	38.4	17.2	28.3	0	16.2	100.0
Fatsa	<i>f</i>	3	7	11	0	1	22
Fen Lisesi	%	13.6	31.8	50.0	0	4.5	100.0
Cahit Zarifoğlu Anadolu Lisesi	<i>f</i>	17	9	15	0	5	46
	%	37.0	19.6	32.6	0	10.9	100.0
Toplam	<i>f</i>	58	33	54	0	22	167
	%	34.7	19.8	32.3	0	13.2	100.0

Tablo 19’da öğrencilerin tarih dersinde teknolojiden (projeksiyon, etkileşimli tahta vb.) faydalanma durumlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğrenciler bu maddeye en fazla hiç katılmıyorum (%34.7) yanıtlarını vermişlerdir. Bunu sırasıyla; kısmen katılıyorum (%32.3), katılmıyorum (%19.8) ve kesinlikle katılmıyorum (%13.2) yanıtları takip etmiştir. Elde edilen bu bulguya göre öğrencilerin tarih dersinde teknolojiden (projeksiyon, etkileşimli tahta vb.) faydalandıkları sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 20’de “günümüzde yaşanan gelişmeleri derste işlediğimiz konuya örnek olarak verebiliyoruz (M18)” maddesine yönelik öğrenci görüşleri yer almaktadır.

Tablo 20: Günümüzde Yaşanan Gelişmeleri Derste İşledikleri Konuya Örnek Verebilme Durumuna Yönelik Görüşler

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Fatsa	<i>f</i>	6	0	35	33	24	98
Anadolu Lisesi	%	6.1	0	35.7	33.7	24.5	100.0
Fatsa	<i>f</i>	1	0	5	7	9	22
Fen Lisesi	%	4.5	0	22.7	31.8	40.9	100.0
Cahit Zarifoğlu Anadolu Lisesi	<i>f</i>	2	0	17	21	5	45
	%	4.4	0	37.8	46.7	11.1	100.0
Toplam	<i>f</i>	9	0	57	61	38	165
	%	5.5	0	34.5	37.0	23.0	100.0

Tablo 20’de öğrencilerin günümüzde yaşanan gelişmeleri derste işledikleri konuya örnek olarak verebilme durumlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğrenciler bu maddeye en fazla katılıyorum (%37) yanıtını vermiştir. Bunu sırasıyla; kısmen katılıyorum (%34.5), kesinlikle katılıyorum (%23) ve hiç katılmıyorum (%5.5) görüşü takip etmiştir. Elde edilen bu bulguya göre öğrencilerin günümüzde yaşanan gelişmeleri derste işledikleri konuya örnek olarak verebildikleri sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 21’de “Tarihi bir mekânda ders işleyebiliyoruz (M19)” maddesine yönelik öğrenci görüşleri yer almaktadır.

Tablo 21: Tarihi Bir Mekânda Ders İşleme Durumuna Yönelik Görüşler

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Fatsa	<i>f</i>	86	0	0	1	12	99
Anadolu Lisesi	%	86.9	0	0	1.0	12.1	100.0
Fatsa	<i>f</i>	17	0	0	0	5	22
Fen Lisesi	%	77.3	0	0	0.0	22.7	100.0
Cahit Zarifoğlu Anadolu Lisesi	<i>f</i>	42	0	0	0	4	46
	%	91.3	0	0	0.0	8.7	100.0
Toplam	<i>f</i>	145	0	0	1	21	167
	%	86.8	0	0	0.6	12.6	100.0

Tablo 21’de öğrencilerin tarihi bir mekânda ders işleyebilme durumlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğrencilerin tamamına yakını bu maddeye hiç katılmıyorum (%86.8) yanıtını vermişlerdir. Bunu sırasıyla; kesinlikle katılıyorum (%12.6) ve katılıyorum (%0.6)’dır. Elde edilen bu bulguya göre öğrencilerin tarihi bir mekânda ders işleyemedikleri sonucuna ulaşılabilir.

“Tarih dersinde öğrencilere göre disiplinlerarası ilişkilendirmeler en fazla hangi disiplinlerle yapılmaktadır?” problemine ilişkin bulgular incelendiğinde; sosyoloji ile ilgili ifadeler öğrencilerin olumlu cevaplar verdiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda en fazla ilişkilendirmenin sosyoloji disiplini ile yapıldığı söylenebilir. Coğrafya, psikoloji ve teknoloji ile ilişkili ifadelerde ise öğretmenlerin uyguladığı öğretim yönteminden kaynaklı farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir. Coğrafya ile ilişkilendirme kapsamında özellikle 10. Sınıf olarak sınırlandırıldığında harita çizme etkinlikleri yapılmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

“Tarih dersinde öğrencilerine göre disiplinlerarası ilişkilendirmeler en az hangi disiplinlerle yapılmaktadır?” problemine ilişkin bulgular incelendiğinde; edebiyat ile ilgili ifadeler öğrencilerin olumsuz cevaplar verdiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda en az ilişkilendirmenin edebiyat disiplini ile yapıldığı söylenebilir.

Araştırma sonucu öğrencilerin sözlü ve yazılı ifade becerilerinin gelişimine etkileyen bir disiplin olan edebiyatın tarih derslerinde daha etkin kullanılmasının gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

4.1.2. Üçüncü Problem Durumuna İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Araştırmada öğrencilerin tarih öğretiminde disiplinlerarası ilişkilendirmelerin kullanımına yönelik görüşlerinin cinsiyete göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterip göstermediği bağımsız örneklem için t testi ile belirlenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22: Öğrencilerin Tarih Öğretiminde Disiplinlerarası İlişkilendirmelerin Kullanımına Yönelik Görüşlerinin Cinsiyete Göre T Testi Sonuçları

Gruplar	N	\bar{X}	S	sd	t	P
Kız	96	61.58	8.27	158	.32	.75
Erkek	64	61.17	7.25			

Tablo incelendiğinde öğrencilerin tarih öğretiminde disiplinlerarası ilişkilendirmelerin kullanımına yönelik görüşleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir ($t_{(158)}=.34$; $p>.05$).

4.1.3. Dördüncü Problem Durumuna İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Tablo 23: Öğrencilerin Tarih Öğretiminde Disiplinlerarası İlişkilendirmelerin Kullanımına Yönelik Görüşlerinin Ortalama ve Standart Sapmaları

	N	\bar{X}	S
Fatsa Anadolu Lisesi (1)	99	61.10	7.69
Fatsa Fen Lisesi (2)	22	65.41	6.78
Cahit Zarifoğlu Anadolu Lisesi (3)	46	59.87	8.04

Tablo 23’te verilen puanlar arasındaki farkların istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için yapılan ANOVA sonuçları Tablo 24’de verilmiştir.

Tablo 24: Öğrencilerin Tarih Öğretiminde Disiplinlerarası İlişkilendirmelerin Kullanımına Yönelik Görüşlerinin Okula Göre ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	469.36	2	234.68	3.97	.02*	2-3
Gruplar içi	9679.53	164	59.02			
Toplam	10148.88	166				

*p<0.05

ANOVA testi sonucunda öğrencilerin tarih öğretiminde disiplinlerarası ilişkilendirmeye yönelik görüşleri devam ettikleri okula göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermiştir ($F_{(2-164)}=3.97$; $p<.05$). Var olan bu farklılıkların hangi gruplarda olduğunu belirlemek için post hoc testlerden varyansların homojen olduğu ve örneklem büyüklüklerinin eşit olmadığı durumlarda kullanılabilen (Kayri, 2009) Bonferroni testi yapılmıştır.

Buna göre Fatsa Fen Lisesi öğrencilerinin tarih öğretiminde disiplinlerarası ilişkilendirmeye yönelik görüşleri ($\bar{X}=65.46$), Cahit Zarifoğlu Anadolu Lisesi öğrencilerinin görüşlerinden ($\bar{X}=59.87$) istatistiksel açıdan anlamlı olarak yüksektir.

4.1.4. Beşinci Problem Durumuna İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Araştırmada Fatsa Anadolu Lisesi öğrencilerine uygulanan ve 10 maddeden oluşan anketten elde edilen bulgular sırasıyla aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

İlk olarak öğrencilerin “Osmanlı Tarihi konularıyla ilgili film ve belgesel izledim (V1)” maddesine verdikleri yanıtlar Tablo 25’te verilmiştir.

Tablo 25: Osmanlı Tarihi Konularıyla İlgili Film ve Belgesel İzleme Durumuna Yönelik Görüşler

	<i>f</i>	%
Evet	35	35.4
Bazen	29	29.3
Hayır	35	35.4
Toplam	99	100.0

Tablo 25 incelendiğinde Osmanlı Tarihi konularıyla ilgili film ve belgesel izleyen ve izlemeyen öğrencilerin oranlarının eşit olduğu (%35.4) görülmektedir. Ayrıca bu maddeye bazen yanıtını öğrencilerin %29.3'ü vermiştir. Bu sonucun şubeler arasındaki farklılıktan kaynaklandığı ve öğretmenin kullandığı öğretim yöntemiyle ilgili olduğu söylenebilir.

Tablo 26'da "Osmanlı Devleti'nin sınırlarını gösteren harita çizdim (V2)" maddesine yönelik öğrenci görüşleri yer almaktadır.

Tablo 26: Osmanlı Devleti'nin Sınırlarını Gösteren Harita Çizme Durumuna Yönelik Görüşler

	<i>f</i>	%
Evet	4	4.0
Bazen	12	12.1
Hayır	83	83.8
Toplam	99	100.0

Tablo 26'da öğrencilerin Osmanlı Devleti'nin sınırlarını gösteren harita çizme durumlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğrencilerin %83.8'i Osmanlı Devleti'nin sınırlarını gösteren harita çizmediklerini belirtirken, %4.0 çizdiklerini, %12.1'i bazen çizdiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 27’de “Osmanlı padişahları ile ilgili biyografi hazırladım (V3)” maddesine yönelik öğrenci görüşleri yer almaktadır.

Tablo 27: Osmanlı Padişahları ile İlgili Biyografi Hazırlama Durumuna Yönelik Öğrenci Görüşler

	<i>f</i>	%
Evet	22	22.2
Bazen	18	18.2
Hayır	59	59.6
Toplam	99	100.0

Tablo 27’de öğrencilerin Osmanlı padişahları ile ilgili biyografi hazırlama durumlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğrencilerin %59.6’ sı Osmanlı padişahları ile ilgili biyografi hazırlamadıklarını ifade etmiştir. Ayrıca öğrencilerin %22.2’ si Osmanlı padişahları ile ilgili biyografi hazırladıklarını, %18.2 bazen hazırladıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 28’de “Osmanlı Tarihi konularında tarih şeridi hazırladım (V4)” maddesine yönelik öğrenci görüşleri yer almaktadır.

Tablo 28: Osmanlı Tarihi Konularında Tarih Şeridi Hazırlama Durumuna Yönelik Görüşler

	<i>f</i>	%
Evet	8	8.1
Bazen	28	28.3
Hayır	63	63.6
Toplam	99	100.0

Tablo 28’de öğrencilerin Osmanlı Tarihi konularında tarih şeridi hazırlama durumlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğrencilerin büyük bir bölümü (%63.6) Osmanlı Tarihi konularında tarih şeridi hazırlamadıklarını ifade etmiştir. Ayrıca öğrencilerin %28.3’ü bazen Osmanlı Tarihi konularında tarih şeridi hazırladıklarını, %8.1 Osmanlı tarihi konularında tarih şeridi hazırladıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 29’da “Osmanlı Tarihi konularını işlerken coğrafya dersinin konularından da bilgiler öğrendim (V5)” maddesine yönelik öğrenci görüşleri yer almaktadır.

Tablo 29: Osmanlı Tarihi Konularını İşlerken Coğrafya Dersinin Konularından Bilgi Öğrenme Durumuna Yönelik Görüşler

	<i>f</i>	%
Evet	51	51.5
Bazen	44	44.4
Hayır	4	4.0
Toplam	99	100.0

Tablo 29’da öğrencilerin Osmanlı Tarihi konularını işlerken coğrafya dersinin konularından da bilgiler öğrenme durumlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğrencilerin %51.5’i Osmanlı tarihi konularını işlerken coğrafya dersinin konularından da bilgiler öğrendiklerini, öğrencilerin %44.4’ü bazen öğrendiklerini, %4’ü ise Osmanlı tarihi konularını işlerken coğrafya dersinin konularından bilgiler öğrenmediklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 30’da “Osmanlı Toplumsal Yapısını öğrenirken günümüz toplum yapısıyla kıyaslamalar yaptım (V6)” maddesine yönelik öğrenci görüşleri yer almaktadır.

Tablo 30: Osmanlı Toplumsal Yapısını Öğrenirken Günümüz Toplum Yapısıyla Kıyaslamalar Yapma Durumuna Yönelik Görüşler

	<i>f</i>	%
Evet	60	60.6
Bazen	30	30.3
Hayır	9	9.1
Toplam	99	100.0

Tablo 30’da öğrencilerin Osmanlı Toplumsal Yapısını öğrenirken günümüz toplum yapısıyla kıyaslamalar yapma durumlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır.

Öğrencilerin %60'ı Osmanlı toplumsal yapısını öğrenirken günümüz toplum yapısıyla kıyaslamalar yaptığını, %30.3'ü bazen kıyaslamalar yaptığını belirtirken, %9.1'i Osmanlı Toplumsal Yapısını öğrenirken günümüz toplum yapısıyla kıyaslamalar yapmadığını ifade etmiştir.

Tablo 31'de "Osmanlı padişahlarının hayatlarını öğrenirken empati kurarım (V7)" maddesine yönelik öğrenci görüşleri yer almaktadır.

Tablo 31: Osmanlı Padişahlarının Hayatlarını Öğrenirken Empati Kurma Durumuna Yönelik Görüşler

	<i>f</i>	%
Evet	43	43.4
Bazen	40	40.4
Hayır	16	16.2
Toplam	99	100.0

Tablo 31'de öğrencilerin Osmanlı padişahlarının hayatlarını öğrenirken empati kurma durumlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğrencilerin %43.3'ü Osmanlı padişahlarının hayatlarını öğrenirken empati kurduğunu, %40.4'ü bazen Osmanlı padişahlarının hayatlarını öğrenirken empati kurduğunu ifade ederken, öğrencilerin %16.2'si bu maddeye hayır yanıtını vermiştir.

Tablo 32'de "Osmanlı Tarihi konularında sözlük kullanıyorum (V8)" maddesine yönelik öğrenci görüşleri yer almaktadır.

Tablo 32: Osmanlı Tarihi Konularında Sözlük Kullanma Durumuna Yönelik Görüşler

	<i>f</i>	%
Evet	9	9.1
Bazen	22	22.2
Hayır	68	68.7
Toplam	99	100.0

Tablo 32’de öğrencilerin Osmanlı Tarihi konularında sözlük kullanma durumlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğrencilerin %68.7’ i Osmanlı tarihi konularında sözlük kullanmadıklarını, öğrencilerin %22.2’si bazen sözlük kullandıklarını, %9.1’i ise sözlük kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 33’te “Osmanlı Tarihi konularında akıllı tahtayı kullanarak sunu yaptım (V9)” maddesine yönelik öğrenci görüşleri yer almaktadır.

Tablo 33: Osmanlı Tarihi Konularında Akıllı Tahta Kullanarak Sunu Yapma Durumuna Yönelik Görüşler

	<i>f</i>	%
Evet	32	32.3
Bazen	25	25.3
Hayır	42	42.4
Toplam	99	100.0

Tablo 33’te öğrencilerin Osmanlı tarihi konularında akıllı tahtayı kullanarak sunu yapma durumlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğrencilerin %42.4’ü bu maddeye hayır yanıtını verirken, %32.3’ü evet, %25.3’ü bazen yanıtını vermiştir.

Tablo 34’te “Osmanlı Devleti dönemine ait saray ve müzeleri internet sitesinden geziyorum (V10)” maddesine yönelik öğrenci görüşleri yer almaktadır.

Tablo 34: Osmanlı Devleti Dönemine Ait Saray ve Müzeleri İnternet Sitesinden Gezme Durumuna Yönelik Görüşler

	<i>f</i>	%
Evet	15	15.2
Bazen	24	24.2
Hayır	60	60.6
Toplam	99	100.0

Tablo 34’te öğrencilerin Osmanlı Devleti dönemine ait saray ve müzeleri internet sitesinden gezme durumlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğrencilerin %60.6’ sı Osmanlı Devleti dönemine ait saray ve müzeleri internet sitesinden

gezmediklerini, öğrencilerin %24.2'si bazen gezdiklerini ifade etmiştir. Ayrıca öğrencilerin %15.2 Osmanlı Devleti dönemine ait saray ve müzeleri internet sitesinden gezdiklerini belirtmişlerdir.

4.1.5. Altıncı Problem Durumuna İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Anket uygulaması yapılan okullardaki tarih öğretmenleri ile yapılan görüşmelerde;

Öğretmen 1.

- Okul türünün tarih dersine ilgi açısından etkili olduğunu ve özellikle sayısal ağırlıklı lise türlerinde tarih dersinin konu yoğunluğu nedeniyle sıkıcı geldiğini ifade etmiştir. Örneğin; Fen Lisesi için konu içeriği azaltılmış tarih ders kitapları hazırlanmalı önerisinde bulunmuştur. Tarih dersinde özellikle teknoloji destekli öğretim yöntemini tercih ettiğini belirtmiştir. Ayrıca disiplinlerarası tarih öğretimiyle öğrencilerin tarihe olan ilgilerin artacağını sıkılmadan ders işlenebileceğini ifade etmiştir.

Öğretmen 2.

- Teknolojiyi çok sık kullandığını ve öğrencilerin tarih dersine ilgisini bu şekilde sağlayabildiğini söylemiştir.
- Branş öğretmenleri arasında iş birliği yapıl(a)madığını belirtmiştir.
- Alan gezileri için resmi izinlerin engel teşkil ettiğini proje kapsamında yılda bir kere düzenlenen okul gezilerinde de öğrencilerin tarihi mekân seçeneklerine talep göstermediğini belirtmiştir.

Öğretmen 3.

- Teknoloji destekli uygulamalarda sınıf yönetimi konusunda problem yaşadığını belirtmiştir. Ayrıca 10. Sınıf için ders saatlerinin yetersiz olması sebebiyle disiplinlerarası öğretimin gerektirdiği etkinliklere zaman kalmadığını söylemiştir.

- Merkezi sınavlarda öğrenci başarısının düşmemesi için etkinlik temelli ders işlenişi yerine düz anlatım ve sınava yönelik soru çözümü şeklinde bir yöntem tercih ettiğini belirtmiştir.

Anket uygulaması yapılan okullardaki tarih öğretmenlerinin görüşlerinden derslerin genellikle düz anlatım ve soru çözümü şeklinde işlendiği bulgusuna ulaşılabilir. Teknoloji kullanımının ise okul türü ve şubeler arasında farklılıklar gösterdiği gözlemlenmiştir. Tarih öğretmenleri disiplinlerarası öğretimi uygulamanın faydalı olacağını düşünmekle birlikte mevcut sınav sisteminin derslerin işlenmesinde geleneksel yöntemin devam etmesine neden olduğunu düşünmektedirler. Ayrıca 10. Sınıf konu yoğunluğunun da etkinlik temelli ders işlenişinde zaman problemi yaşatacağını belirtmişlerdir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma neticesinde ulaşılan sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir

5.1. SONUÇ

Günümüzde tarih öğretmenlerinin derslerde disiplinlerarası ilişkilendirmeler yapması, tarihsel doküman, eşya, resim, harita vb. tarihsel malzeme ve kaynakların sınıf içinde kullanılması, bilgi iletişim teknolojilerinden, internetten yararlanması, etkili tarih öğretimi açısından zorunluluk haline gelmiştir (Köse ve Sungur, 2016: 251). Çünkü uygulamalardaki duruma bakıldığında disiplinlerarası öğretimin ilkökul düzeyinde az da olsa uygulandığı ancak ortaokul ve lise düzeyinde disiplinler anlayışın devam ettiği görülmektedir (Yıldırım, 1996: 93). Disiplinlerarası ilişkilendirmelerin tarih dersinde kullanımına yönelik öğrenci görüşlerinin alındığı araştırma sonuçları da lise düzeyinde yapılan tespiti destekler niteliktedir.

Dervişoğlu ve Soran (2003)'ın ortaöğretim biyoloji eğitiminde disiplinlerarası yaklaşımın değerlendirilmesi ile ilgili araştırmasından elde ettiği sonuçlar da öğretmen görüşleri ile benzerlik göstermektedir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin büyük çoğunluğu müfredat çok yüklü olduğundan disiplinlerarası öğretime zaman kalmayacağı görüşüne katıldığını ifade etmiştir. Aynı çalışmada öğretmenler arasındaki işbirliğinin de yetersiz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Uğur ve Bolat (2015)'in yaptıkları araştırma sonuçlarına göre mevcut durumun başlıca nedenleri;

- Öğretmenlerin disiplinlerarası yaklaşım konusunda yeterli bilgiye sahip olmaması,
- Türkiye'deki öğretim programlarındaki konu yoğunluğu,
- Disiplinlerarası çalışmalar için gerekli olan öğretmenler arası işbirliğinin sağlanamamasıdır.

Sonuçlar öğretmen görüşlerinden elde edilen bulgularla karşılaştırıldığında uygulayıcı konumundaki öğretmenlerin etkisini açıkça göstermektedir. Disiplinlerarası öğretimin planlanması ve uygulanmasının zaman gerektirmesi ders saatlerinin yetersizliği ve konu yoğunluğu gibi problemler yapılan araştırmaların genel sonuçlarıdır. Görülüyor ki öğretmenler ortak görüş olarak, zaman, mevcut sınav sistemi, öğretmenler arasında iş birliği yapılamaması ve okulların genel yapısının disiplinlerarası öğretimin uygulanma durumunu etkilediğini düşünmektedirler.

Öğrenci görüşleri doğrultusunda incelenen altı disiplin (edebiyat, coğrafya, sosyoloji, arkeoloji, psikoloji ve teknoloji) ile ilişkilendirmelerin çalışma grubu içindeki sonuçları aşağıdaki gibidir:

Çalışma sonunda öğrencilerin büyük çoğunluğu, edebiyat ile ilişkilendirmeye yönelik hazırlanan tarih dersinde biyografi hazırlama durumları ve sözlük kullanımı ile ilgili ifadelerle olumsuz görüş bildirmişlerdir. Geçmişini tarif eden kavramların anlaşılması ve akılda kalması oldukça zordur. Sözlük kullanımı ve beraberinde kavramların öğretilmesi konuyu daha kolay anlaşılır hâle getirecektir. Bilinmeyen kavramlar tarih derslerindeki öğrenme isteksizliğinin temel nedenlerinden biridir. Ayrıca araştırmada öğrenci görüşlerine göre tarih dersinde tarihi hikâyeye ve romanlar hakkında pek konuşulmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Tarihi roman ve hikâyelerin derste kullanımı öğrencinin derse olan ilgisinin artmasını sağlayacak etkili bir yöntemdir. Şimşek'e göre (2006) tarihi romanlar öğrencilerin; *ders dışında bazı toplumsal değerleri kazanmalarında, ulusal bir tarih bilincine ulaşmalarında ve tarihi eğlenceli bir biçimde öğrenmelerinde* önemli bir etkiye sahiptir. Çalışmanın devamında edebiyatla ilişkilendirme noktasında yer alan "Tarih dersinde yaşanmış bir olayı anlatan kısa hikâyeler yazıyoruz" ifadesine de öğrencilerin çoğunluğu katılmamıştır.

Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde edebiyat ile ilişkilendirmelerin çalışma grubu içerisinde yetersiz olduğu ayrıca mevcut durumun öğrencilerin kavram öğrenme, tarihsel düşünme, düşüncelerini yazılı ve sözlü ifade etme gibi becerilerini olumsuz etkilediği söylenebilir.

Coğrafya, tarih öğretiminde öğrenciye mekânı algılama becerisi kazandıran en önemli disiplindir. Olayların geçtiği yeri harita üzerinde göstermek, coğrafi yapısı hakkında bilgi edinmek ve değişen sınırları çizerek öğrenmek, görsel zekâyâ sahip öğrenciler için en etkili yöntemdir. 10. sınıf Osmanlı tarihi konularını kapsamaktadır ve coğrafya ile ilişkilendirilebilecek birçok kazanım mevcuttur. Coğrafya ile ilişkilendirme çerçevesinde yöneltilen ifadelerde öğrenciler tarih dersinde coğrafi bilgiler öğrendiklerini ve harita çizme gibi etkinlikleri yaptıklarını belirtmişler ancak 10. sınıf konuları içerisinde sorulduğunda görüş değiştirmişlerdir. Özellikle Fatsa Anadolu Lisesi'nde uygulanan ankette “Tarih dersinde harita çizmiyoruz” ifadesine büyük çoğunluğu “katılmıyorum” derken “Osmanlı Devleti'nin sınırlarını gösteren harita çizmedim” ifadesine öğrencilerin %83.8'i evet yönünde görüş bildirmişlerdir. Öğrencilerin konu belirtildiğinde farklı cevaplar vermeleri ilk uygulamada 9. sınıfı da dikkate almalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Sosyoloji ile tarihin ortak konusu insan ve insanların oluşturduğu toplulukların faaliyetleridir. Öğrencilere, geçmişten günümüze toplumdaki değişimi kıyaslama ve günümüzde yaşanan olaylara örnek verebilme durumları ile ilgili görüşleri sorulmuştur. Tarih dersinde geçmiş ve günümüz arasında kıyaslamalar yapma durumlarına yönelik ifadeye katıldıklarını belirtmişlerdir. Tarih dersi geçmiş, bugün ve gelecek arasında bağlantı kurularak işlendiğinde öğrencilerin sosyal yaşamdaki gelişimleri artacak ve problemler karşısında çözüm üretme becerileri gelişecektir. Dewey'e göre de (Akt. Ata, 1998: 59) bugünün sosyal hayatının sorun ve problemleri ile geçmişin bağıntısını kuramayan öğrencilerin problemler karşısında çözüm yolları bulamayacaktır.

Psikoloji ile ilişkilendirme açısından öğrencilere tarihteki olaylarda insan psikolojisinin etkilerini öğrenme durumlarına yönelik görüşleri sorulmuştur. Öğrencilerin büyük çoğunluğu olumlu görüş bildirmişlerdir. Ancak Fatsa Anadolu Lisesi öğrencilerinin Osmanlı padişahlarının hayatlarını öğrenirken empati kurma durumlarına yönelik ifadeye verdikleri cevaplarda “evet” ve “bazen” oranları birbirine yakın çıkmıştır. Bu durum ilişkilendirmelerin yeterli düzeyde yapılmadığını gösterir. Low-Beer' e göre (Akt. Dinç, 2009: 1439); tarihsel bilgiler edinme ve geçmiş hakkında anlayış ve kavrayışlar geliştirme etkinliklerinde empati becerisi büyük öneme sahiptir. Straling'e göre ise (2003: 96) empati çok perspektiflik ile

ilişkilidir ve tarih derslerinde özellikle biyografi çalışmaları yapıldığında empati kurmak tarihi şahsiyetlerin ve aldıkları önemli kararların daha doğru anlaşılmasını sağlayacaktır. Empati kurma aynı zamanda olay ve kişilerin değerlendirilmesindeki objektifliyi sağlayan en önemli beceridir.

Arkeoloji ile tarih ilişkisi kanıt temelli öğrenme açısından oldukça önemlidir. Tarih dersinde öğrendiğimiz bazı bilgiler arkeoloji biliminde yaşanan gelişmeler doğrultusunda değişebilmektedir. Bu nedenle, öğretmen ve öğrencilerin arkeoloji alanındaki çalışmaları takip etmeleri büyük önem arz etmektedir. Ayrıca tarih dersinde kalıcı öğrenme açısından ilgili konularda müze gezileri düzenlenmeli veya tarihi mekânlarda ders işlenmesi sağlanmalıdır. Öztürk (2014)' e göre tarihi mekân algısını öğrenciye kazandıran en etkili yöntem gezi-gözlemdir. Çalışma grubu içerisinde yer alan öğrenciler arkeolojik kazı çalışmaları ile değişen bilgileri derste öğrendiklerini ifade etmişler ancak müze gezileri ile tarihi mekânlarda ders işleme durumlarına yönelik olumsuz yanıt vermişlerdir. Özellikle tarihi bir mekânda ders işleyebilme durumlarına yönelik ifadeye tamamına yakını hiç katılmıyorum (%86.8) demiştir. Gökkaya ve Yeşilbursa' ya (2009) göre tarihi yerlerde yapılan öğretimle öğrenciler birçok disipline ait bilgiyi pratik etme fırsatı bulur. Ayrıca tarihi mekânlar öğrenmeyi konu alanlarıyla bütünleştirmenin en etkili yoludur. Ders işlemenin dışında ziyaret amaçlı sorulan benzer ifadeye de öğrencilerin büyük çoğunluğu tarih dersinde tarihi bir mekân veya müzeye gezi düzenlemedikleri yönünde görüş bildirmişlerdir. Öğretmen görüşlerindeki bulgularda resmi izinlerde yaşadıkları problemlere bağlı olarak bu sonucun çıktığını göstermektedir.

Tarih ve teknoloji ilişkisi tarih öğretimine yeni bir boyut kazandırmıştır. İlgi ve isteksizliğin arttığı son yıllara öğrenciler için en etkili öğretim yollarından biri teknoloji destekli eğitimidir. Sınıflarda artık etkileşimli tahta, projeksiyon vb. birçok teknolojik araç mevcuttur. Öğrencilerden bu doğrultuda teknolojik araçları tarih dersinde kullanma durumlarına yönelik görüşler alınmıştır. “Tarih dersinde teknolojiden (projeksiyon, etkileşimli tahta vb.) faydalanmıyoruz” ifadesinde öğrencilerin hiç katılmıyorum ve kısmen katılıyorum oranları yakındır. Tarih dersinde etkileşimli tahta kullanma durumlarına ilişkin ifadeye de yakın sonuçlar tespit edilmiştir. Anket sonucunda etkileşimli tahta başta olmak üzere teknolojiden faydalandıkları söylenebilir. Ancak, hiç katılmıyorum ve kısmen katılıyorum

oranlarında yakın bulgulara ulaşılması yeterli düzeyde olmadığını gösterir. Bu durumun okuldaki tarih öğretmenlerinin şubeler arasında farklı öğretim yöntemi tercih etmesinden kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Öğretmen görüşleri de bu sonucu destekler niteliktedir. Günümüzde tarih öğretiminde teknolojiyi etkili kullanmak artık bir zorunluluk olmuştur. Tarih dersinde öğretmenler sanal haritalar, infografikler, kazanımlara uygun film ve belgeseller, animasyonlar ve oyun tabanlı öğrenme programları ile derse olan ilgiyi daha da artırarak eğlenceli bir öğrenme ortamı oluşturabilirler. Dinç (2009: 1446)' e göre de tarih öğretiminde bilgi iletişim teknolojilerinin etkili kullanımı öğrencilerin bilişsel gelişimine katkı sağlayarak tarihsel anlama ve öğrenme seviyelerini artıracaktır.

Araştırma sonuçlarından elde edilen bulgulara göre tarih derslerinde disiplinlerarası ilişkilendirmelerin kullanımının çalışma grubu içerisinde yetersiz kaldığı tespit edilmiştir. Öğrenci görüşlerinden yola çıkarak en az ilişkilendirmenin edebiyat, en fazla ilişkilendirmenin sosyoloji disiplini ile yapıldığı sonucuna ulaşılabilir. Disiplinlerarası öğretimin gerekliliği dikkate alındığında gelecek dönemlerde uygulayıcı konumunda olan tarih öğretmenlerine büyük sorumluluklar düşmektedir. Ayrıca öğretmenlerin görüşlerinden çıkan sonuçlara dayanarak, disiplinlerarası öğretimin, ortaöğretim programlarında uygulanma durumu çerçevesinde düzenlemeler yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Tarih öğretiminde, geleneksel yaklaşımın yerine yapılandırmacı eğitim anlayışına geçilmesiyle birlikte yığılan bir bilgiden ziyade anlamlı parçalar hâlinde kalıcı öğrenmenin sağlanması hedeflenmiştir. Bu bağlamda disiplinlerarası öğretim, tarih dersi için etkili bir yöntem olup çağımızın gerekliliğidir. Disiplinlerarası tarih öğretimi ile öğrenciye kazandırılması hedeflenen bilgi ve beceriler, ilgili disiplinlerin desteğiyle birlikte öğretildiğinde;

- Konular daha kolay anlaşılır bir hâl alacaktır.
- Tarih dersine olan ilgi ve derse katılım isteği artacaktır.
- Öğrencilerin çoklu bakış açısına sahip olması sağlanarak olayların değerlendirilmesindeki objektif tutumu desteklenecektir.

- Teknolojik gelişmelerin ışığında geçmişin bilinmeyen yüzü açığa çıkabilecek, doğru bilgiye ulaşmak kolaylaşacaktır.
- Disiplinlerarasındaki ilişkilendirmeler etkinlik örnekleri ile desteklenerek uygulandığında öğrenmenin kalıcı olması sağlanacaktır.

5.2. ÖNERİLER

5.2.1. Araştırma Bulgularına İlişkin Öğretmenlere Öneriler

Araştırma sonuçlarına göre en az ilişkilendirmeler edebiyat disiplini ile yapılmaktadır. Bu nedenle öğretmenlere;

- Tarih derslerinde 10. sınıf ders kitaplarında biyografi önerisi getirilen etkinliklerin uygulanmasına önem verilmesi, derslerde tarihi hikâye ve romanlardan faydalanmaları önerilir.
- Ders sonu etkinlikleri olarak ilgili kazanımlarda öğrenciye duygu ve düşüncelerini ifade etme yeteneği kazandıran kısa tarihi metin ve şiir yazma zamanları oluşturulabilir.
- Derse olan ilgiyi azaltan bilinmeyen kavramlar için sözlük çalışmaları ve kavram haritalarına mutlaka konu giriş bölümlerinde yer verilmesi önerilir.

Tarihi mekânlarda ders işleme ve müze gezileri düzenleme ile ilgili ifadelere çalışma grubundaki öğrencilerin olumsuz cevap verdiği tespit edilmiştir.

- Tarih dersinin kalıcı öğrenimi açısından önemli olan alan gezilerinin coğrafya öğretmenleri ile iş birliği içinde ve daha fazla yapılması önerilir. Ayrıca müze gezileri için sınıf ortamında sanal gezi yaptırılabilir.

Teknoloji kullanımının öğretmenin ders işleme yöntemine göre farklılıklar gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

- Tarih öğretmenlerine derslerde teknolojiyi daha etkin kullanarak web tabanlı öğretim programlarından faydalanmaları önerilir.

Tarih derslerinde harita kullanımına yönelik ifadelerden 10. sınıf konularında yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

- Tarih öğretmenlerine ilgili kazanımlarda öğrencilere harita çizme etkinlikleri yaptırılmaları önerilir.

Tarih ve psikoloji disiplini ilişkisine yönelik bulgulardan yola çıkarak öğrencilere empati becerisi kazandıracak etkinlikler hazırlamaları ve psikotarih alanındaki çalışmalarını takip etmeleri önerilir.

5.2.2. MEB'e Öneriler

- Öğretmenlerin disiplinlerarası öğretimin derslerde kullanımına ilişkin verdiği cevaplardan yola çıkarak konu yoğunluğunun ve ders saatlerinin, dersin işlenişini etkilediği sonucuna ulaşılabilir. Bu nedenle disiplinlerarası öğretim uygulamalarını gerçekleştirmek için ihtiyaç duyulan içerik ve zaman düzenlenmesinin yapılması önerilir.
- Araştırma kapsamında tarih öğretmenlerinin genellikle düz anlatım ve soru çözümü şeklinde ders işlediği disiplinlerarası öğretiminin temelini oluşturan etkinlikleri uygula(ya)madığı görüşü ortaya çıkmıştır. Bu nedenle tarih öğretmenlerine ihtiyaç duydukları hizmet içi eğitimlerin verilmesi önerilir.
- Disiplinlerarası yaklaşımı esas alan program geliştirme çalışmalarının yapılması önerilir.

5.2.3. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Bu araştırma Fatsa ilçesindeki üç liseyi kapsayan bir çalışmadır. Daha geniş çerçevede yorumlama yapılabilmesi için ilçedeki diğer liselerde de araştırmalar yapılabilir.
- Bu araştırma Fatsa ilçe merkezindeki resmi ortaöğretim kurumlarında yapılmıştır. İlçedeki özel ortaöğretim kurumları ile Ordu il merkezindeki resmi ve özel ortaöğretim kurumlarında yapılacak çalışmalar, disiplinlerarası öğretimin kullanımı konusunda farklı bakış açıları kazandıracaktır.
- Araştırmacılar Türkiye'nin başka illerinde daha büyük örneklem gruplarında ve anketteki ifadeleri yeniden düzenleyerek aynı çalışmayı yapabilirler.

KAYNAKÇA

- Ağarı, M. (2002) *İslam Coğrafyacılığı ve Müslüman Coğrafyacılar (Doğuşu-Gelişimi ve Temsilcileri)*, İstanbul: Kitabevi.
- Akbulut, U. ve Kaya, R. (2004) “Lise Tarih Ders Kitaplarında Tarihle İlişkili Bilim Dalları”, *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (9), 33-45.
- Akkuş, Z. (2015) “Tarih Öğretiminde Sözlü ve Edebiyat Ürünlerinin Kullanımı, *Tarih Öğretim Yöntemleri*, Ed.: M. Demirel, Ankara: Pegem Akademi, 116-134.
- Aksoy, M. (1998) “Sosyoloji ve Tarih İlişkisi”, *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, (134), 22-26.
- Aksoy, M. (2013) “Tarih ve Sosyoloji ya da Bir İmkan olarak Tarihsel Sosyoloji” *Türkiye’de Tarih Yazımı*, Ed.: V. Engin ve A. Şimşek, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 501-519.
- Akşin, S. (1990) “Tarih ve Siyasi İlimler”, *Tarih Metodolojisi ve Türk Tarihinin Meseleleri Kollokyumu*, Ed.: A. Yuvalı, Elazığ, 117-125.
- Aktekin, S. (2009) “Türkiye’de Tarih Eğitimi”, *Çok Kültürlü Bir Avrupa için Sosyal Bilgiler ve Tarih Eğitimi*, Ed.: P. Harnet, M. Öztürk ve D.Smart, Ankara: Harf Eğitim Yayıncılığı, 27-44.
- Alaca, E. (2011, Haziran) Orta Öğretim Tarih Programlarında Coğrafya Kavramları ve Öğretimi, T.C. Gazi Ün. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Tarih Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara: Yüksek Lisans Tezi.
- Alican, M. (2015) “Psikotarih” Tarih İçin Metodoloji, (Ed.: A. Şimşek), Ankara: Pegem Akademi, 162-169.

- Aslan, E. (2006) “Neden Tarih Öğretiyoruz?”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (20), 162-174.
- Aslan, E. (2012) “Atatürk Döneminde Tarih Eğitimi I: “Türk Tarih Tezi” Öncesi Dönem (1923-1931)”, *Eğitim ve Bilim*, 37 (164) , 331-346.
- Aslanapa, O. (1990) “Tarih ve Sanat” Tarih Metodolojisi ve Türk Tarihinin Meseleleri Kollokyumu, Ed.: A. Yuvalı, Elazığ, 104-104.
- Ata, B. (1998, 4-6 Haziran) “John Dewey ve Türkiye’de İlköğretimde Tarih Öğretimi (1923-1930)”, *Atatürk’ün Cumhuriyetin İlanından Sonraki Hedefleri” Sempozyumu Bidirileri*, İzmit: *Kocaeli Üniversitesi ve Atatürk Araştırma Merkezi*, 57-77.
- Ayan, E. (2011, Eylül-Aralık) “Türk Tarih Yazımının Evriminde Annales Kuramının Yorumu”, *Tarih Okulu*, (XI), 75-101.
- Aydın, M. (2015) *Dinler Tarihine Giriş*, Konya: Sebat Ofset Matbacılık.
- Aydın, G. ve Balım, A. G. (2005), “Yapılandırmacı Yaklaşım Göre Modellenirilmiş Disiplinler Arası Uygulama: Enerji Konularının Öğretimi”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38 (2), 145-166.
- Ayvacı, H. Ş. , Bakırcı, H. ve Başak, M. H. (2014) “Fatih Projesinin Uygulanma Sürecinde Ortaya Çıkan Sorunların İdareciler, Öğretmenler ve Öğrenciler Tarafından Değerlendirilmesi” *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi (YYU Journal Of Education Faculty)*, XI (I), 21-47.
- Baymur, F. (1949) *Tarih Öğretimi*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Bircan, T. Ş. ve Safran, M. (2013-Ağustos) “Tarih Öğretiminde Haritaların Önemi ve Kullanımı”, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)* 14 (2), 461-476.
- Canatan, K. (2009) “İbn Haldun’da Tarih, Sosyoloji ve Tarih Felsefesi”, (Derleyen: Ramazan Yelken), *Tarih Sosyolojisi*, Ankara: Vadi Yayınları, 107-131.

- Carr, E. H. (2011) *Tarih Nedir? Ocak-Mart 1961'de Cambridge Üniversitesi'nde Verilmiş George Macaulay Trevelyan Konferansları, What is History*, Çev.: M. G. Göktürk, 14. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cin, H. (1990) "Tarih-Hukuk", *Tarih Metodolojisi ve Türk Tarihinin Meseleleri Kollokyumu*, Ed.: A. Yuvalı, Elazığ, 83-97.
- Çapa, M. (2002, Mayıs-Kasım) "Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Tarih Öğretimi" *Atatürk Ün. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 29 (30), 39-55.
- Çoruh, H. (2010, Mayıs-Ağustos) "Disiplinlerarası Bilim Tarihi Dersi ve Gerekçesi" *Tarih Okulu*, (VII), 7-23.
- Delaget Pichot (1972) "Abrege de Psychologie" 3 erneedition, 1971, MASSON et Cie, Paris, pp: 1.20, Çev.: E. FIRAT, Psikolojinin Tanımları, Metodları ve Komşu Disiplinlerle İlgileri, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 20 (1), 323-343.
- Demir, S. B. ve Akengin, H. (2011) *Hikâyelerle Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: Pegem Akademi.
- Demircioğlu, İ. (2010) *Tarih Öğretiminde Öğrenci Merkezli Yaklaşımlar*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Demircioğlu, İ. H. (2011, Bahar) "Tarih Derslerinde Tarih Web Sitelerinin Eleştirel Bir Bakış Açısıyla İncelenmesi", *Millî Eğitim*, 40 (190), 202-211.
- Demircioğlu, İ.H. (2006) "Avrupa Birliği Ülkeleri Ve Türkiye'de Tarih Öğretiminin Genel Amaçlarının Karşılaştırmalı Bir Değerlendirmesi", *Fırat Ün. Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (2), 133-146.
- Demircioğlu, İ.H. (2014) "Tarih Öğretimi, Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı" *Tarih Öğretiminde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, Ed.: İ. H. Demircioğlu ve İ. Turan, Ankara: Pegem Akademi, 1-12.
- Dinç, E. (2009) "Etkili Tarih Öğretimi", *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (29), 1427-1451.

- Dinç, E. (2011, Güz-Autumn) “Eski ve Yeni Ortaöğretim Tarih Programının Amaç ve İçerik Özelliklerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi”, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, *Educational Sciences: Theory&Practice*, 11 (4), 2135-2153.
- Dervişoğlu, S. ve Soran, H. (2003) “Ortaöğretim Biyoloji Eğitiminde Disiplinlerarası Öğretim Yaklaşımının Değerlendirilmesi”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (25), 48-77.
- Doğan, C. (2014) Coğrafya Öğretiminde Disiplinlerarası Ders İşlenişinin Başarıya Etkisinin Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Coğrafya Öğretmenliği Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Doğanay, H. (2010) “Anlamı, Tanımı, Felsefesi Bakımından Coğrafya İlimi Hakkında Bazı Düşünceler”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, (25), 1- 44.
- Doğanay, H. ve Doğanay, S. (2014) *Coğrafya'ya Giriş*, Ankara: Pegem Akademi.
- Ekici, S. ve Yılmaz, B. (2013) “FATİH Projesi Üzerine Bir Değerlendirme”, *Türk Kütüphaneciliği* 27 (2), 317-339.
- Elbir, B. (2006) *Edebiyat Bilgi ve Kuramları*, 1. Baskı, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Erol, K. (2012) “Tarih-Edebiyat İlişkisi ve Tarihi Romanların Tarih Öğretimine Katkısı”, *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1 (2), 59-70.
- Fırlı, E. R. (1990) “Tarih ve Din”, Tarih Metodolojisi ve Türk Tarihinin Meseleleri Kollokyumu, Ed.: A. Yuvalı, Elazığ, 67-70.
- Gökkaya, A. K. ve Yeşilbursa, C. C. (2009, Bahar) “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihi Yerlerin Kullanımının Akademik Başarıya Etkisi”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (2), 483-506.
- Güçlüer, E. (2012, Güz) “Tarihin Sosyolojik Anlamı” *FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi)*, (14), 79-91.
- Gümüşçü, O. , Şenkul, Ç. ve Yılmaz, H. H. (2014) *Temelleri Gelişimi ve Yapısıyla Tarihi Coğrafya*, İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

- Gümüşçü, O. (2013) “Türkiye’de Tarih Yazımı ve Tarihi Coğrafya”, *Türkiye’de Tarih Yazımı*, Ed.: V. Engin ve A. Şimşek, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 555-569.
- Gümüşçü, O. (2013) *Coğrafya’ya Davet*, Ankara: Yeditepe Yayınevi.
- Gündüz, A. (2008, Bahar) “İstanbul’un Osmanlılar Tarafından Fethi, Türk- İslam ve Avrupa Açısından Önemi”, *Karadeniz Araştırmaları*, 5 (17), 51-66.
- Horn ve Ritter (1986, May) “İnterdisciplinary History: A Historiographical Review”, *The History Teacher*, Western Washington University, 19 (3), 427-448.
- Iggers, G. (1997) *Bilimsel Nesnellikten Postmodernizme Yirminci Yüzyılda Tarih Yazımı*, Çev. : G. Çağalı Güven), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- İnan, S. (2016) “Çocukluğumuza İnelim...” Tarih Yazımında Psikobiyografiler: İyi Örneklerden Yöntemin Belirlenmesine, *Turkish History Education Journal*, 5 (2), 491-514.
- Jones, C. (2009) “İnterdisciplinary Approach-Advantages, Disadvantages, and the Future Benefiths of Interdisciplinary Studies”, *ESSAI*, Vol.7, Article 26, 76-81.
- Karabağ, G. (2011) “Disiplinlerarası Tarih Çalışması” *Tarih Nasıl Yazılır?*, Ed.: A. Şimşek, İstanbul: Tarihçi Kitapevi, 223-257.
- Karasar, N. (2009) *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kaya, N. (2009) *PSİKO-TARİH Sezgilerimiz ve Takıntılarımız*, Ankara: Abis Yayıncılık.
- Kaya, Z. (2005) *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kayri, M. (2009) “Araştırmalarda Gruplar arası Farkın Belirlenmesine Yönelik Çoklu Karşılaştırma (post-hoc) Teknikleri”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (1), 51-64.
- Kızılay, N. ve Doğan, Y. (2014) “Sınıfta Arkeoloji: 6.Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesi Üzerine Bir Eylem Araştırması”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24 (2), 85-107.

- Kızılcelik, S. (2001, Mayıs) ‘‘Sosyal Bilimlerdeki Multidisiplinarite Yönelimleri erevesinde Tarih ile Sosyolojinin Yakınlaşımı ve Baykan Sezer’’, *C.. Sosyal Bilimler Dergisi*, 25 (1), 1-14.
- Köksal, H. (2007, Mart) ‘‘İlkçağ’ da Vatandaşlık Eğitimi Olarak Tarih ğretimi’’, *Kastamonu eğitim Dergisi*, (15), 271-178.
- Köse, M. ve Sungur, H. (2016) ‘‘stn Yetenekli ğrencilerin Tarih ğretimi Hakkındaki Görüş ve nerileri’’, *The Journal of Academic Social Science Studies*, (52), 229-253.
- Kütükoğlu, M. (2011) *Tarih Araştırmalarında Usul*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Le Bon, Gustave (2014) *Kitleler Psikolojisi*, ev.: H. Can, Ankara: Tutku Yayınevi.
- Leeuw-Roord (2009) ‘‘Katılım Farkındalık ve Hoşgörü İçin Eğitim: Anahtar Temaların Tarih Eğitimiyle İlgisi ve önemi’’ *ok Kültürlü Bir Avrupa için Sosyal Bilgiler ve Tarih Eğitimi*, Ed.: P. Harnet, M. Öztürk ve D. Smart, Ankara: Harf Eğitim Yayıncılığı, 133-146.
- Mahlut, M. (2011) ‘‘Sistem ve Tarih’’, *History Studies*, 3 (1), 203-216.
- MEB, (2017) *TTP 13.01.2017*
- Memiş, E. (2012) *Tarihi Coğrafyaya Giriş*, 2.Baskı, Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım.
- Memmedova, M. (2014, 25-27 Haziran) ‘‘ağdaş Tarih ğretim Yaklaşımları ve Vatan Tarihinde Onun nemi’’, *3.Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu Bildiri Tam Metin Kitabı*, Sakarya: ISHE, 56-62.
- Noland, R. (2010, Ocak-Nisan) ‘‘Psikotarih: Teori ve Pratik’’, ev.: M. Alican, *Tarih Okulu*, (VI), 95-123.
- Okur-Berberoğlu, E. (2015) ‘‘Sosyal Bilimlerde Tarihsel Empati ve Bakış Açısı Kazanma’’, *Turkish History Education Journal*, 4 (1), 216-226.

- Oruç, Ş. (2014) “Tarih Öğretiminde Biyografiler” *Tarih Nasıl Öğretilir? Tarih Öğretmenleri İçin Özel Öğretim Yöntemleri*, Ed.: M. Safran, İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi, 384-390.
- Öner, G. , Kızılay, N. ve Yasa, A. (2015) “Sosyal Bilgilerde Arkeoloji Öğretimi Üzerine Öğretmenlerinin Görüşlerinin İncelenmesi”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15 (USBES Özel Sayısı I), 192-215.
- Özdalga, E. (2016) *Tarihsel Sosyoloji*, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Özhamamcı, T. (2013) İlkokul ve Ortaokul Öğretim Programlarındaki Disiplinlerarası Öğretim Uygulamalarına Yönelik Öğretmen Görüşleri, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Özkan, E. (2007) *Öğrenmeyi Öğret Bana*, 8. Baskı, Konya: Şelale Matbaa ve Cilt Sanayi.
- Özkök, A. (2005) “Disiplinlerarası Yaklaşım Dayalı Yaratıcı Problem Çözme Öğretim Programının Yaratıcı Problem Çözme Becerisine Etkisi” *Hacettepe Ün. Eğitim Fakültesi Dergisi*, (28), 159-167.
- Öztürk, M. (2014) “Mekânı Algılama Becerisi”, *Tarih Nasıl Öğretilir? Tarih Öğretmenleri İçin Özel Öğretim Yöntemleri*, Ed.: M. Safran, İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi, 104-115.
- Sever, R. (2010) *Öğretim Teknolojileri ve materyal Tasarımı (Tasarım Örnekleri)*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Smith, B. (2006) “ICT (Bilişim ve İletişim Teknolojileri): Sunum Teknolojisini Kullanma”, *Routledge Öğretim Kılavuzları, Ortaöğretimde Tarih Öğretimi İçin Pratik Bir Kılavuz*, Düzenleyen: Martin Hunt, Londra ve Newyork: Routledge Taylor&Francis Grup, 81-89.
- Somer, P. (2005, Güz) “Umumi Hukuk Tarihinin Konusu ve Önemi Üzerine Kısa Bir Değerlendirme”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (8), 221-232.

- Southgate, B. (2012) *Tarih: Ne ve Neden Antik, Modern ve Postmodern Yaklaşımlar*, Ed.: S. Torlak, Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Soysal, M. E. (2012) “Tarih Biliminin Sosyal Bilimlerle İlişkisi ve Önemi Üzerine Genel Bir Bakış”, *Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Dergisi*, 1 (1), 343-404.
- Stradling, R. (2003, November) *Multiperspectivity in History Teaching: a guide for teachers*, Germany: Council of Europe.
- Şeker, K. (2010, Bahar) “Tarih ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Empati”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (2), 91-105.
- Şimşek, A. (2006) “Bir Öğretim Materyali Olarak Tarihsel Romana Yönelik Öğrenci ve Öğretmen Görüşleri” *The Turkish Online Journal of Educational Technology – TOJET*, ISSN: 1303-6521 volume 5 Issue 4 Article 10, 73-81.
- Şimşek, A. (2011, Spring) “Geçmişin Nesnesini Arayan Bilim Arkeoloji: Türkiye’de Tarih Öğretimindeki Durumu” *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkishor Turkic*, 6 (2), 919-934.
- Şimşek, A. (2012) “Sosyal Bilgiler Derslerinde Bir Öğretim Materyali Olarak Edebi Ürünler” *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ed.: M. Safran, Ankara: Pegem Akademi.
- Şimşek, A. (2014) “Tarih Öğretiminde Tarihsel Hikâye ve Roman” *Tarih Nasıl Öğretilir? Tarih Öğretmenleri İçin Özel Öğretim Yöntemleri*, Ed.: M. Safran, İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi, 319-326.
- Şimşek, A. (2016), Taslak Tarih Öğretim Programı (Eleştiriler-Öneriler), *TUHED*, 5 (1), 316-331.
- Şimşek, A. ve Yazıcı, F. (2013, Mayıs) “Türkiye’de Tarih Öğretiminin Dünü, Bugünü “Türkiye’nin Tarihi”, *TYB Akademi Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (8), 11-33.

- T.C. MEB (2011) Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, *Ortaöğretim 10.Sınıf Tarih Dersi Öğretim Programı ve 10. sınıf Seçmeli Tarih Dersi Öğretim Programı*, Ankara.
- Tangülü, Z. ve Çıdacı, D. (2016, Haziran) “Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Birinci Elden Kaynakların Kullanımı”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (11), 253-273.
- Turna, Ö. ve Bolat, M. (2015) “Eğitimde Disiplinlerarası Yaklaşımın Kullanıldığı Tezlerin Analizi”, *OMÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34 (1), 35-55.
- Turna, Ö. , Bolat, M. ve Keskin, S. (2012, 27-30 Haziran) “Disiplinlerarası Yaklaşım: Müzik, Fizik, Matematik Örneği”, *X. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi’nde sunulan bildiri*, Niğde, Türkiye.
- Türkdoğan, O. (2011) *Türk Tarihinin Sosyolojisi*, İstanbul: IQ Sanat Yayıncılık.
- Uğurluel, T. ve Kayatekin, M. (2015) *Tarih Tıbbı Konuşturdu 2*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Uysal, Z. (2011) *Edebiyatın Omzundaki Melek*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ünlü, S. (2001) *Psikoloji*, Ed.: A. Hakan, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Yarımcı, Ö. (2011, Temmuz-Ağustos) “Disiplinlerarası yaklaşıma Dayalı Bir Durum Çalışması”, *Akademik Bakış Dergisi*, (25), 1-22.
- Yelken, R. (2009) “Tarihin Söyleminden Toplumsal Gerçekliğe Geçişler: Tarih Sosyolojisine Bir Giriş”, *Tarih Sosyolojisi*, Ankara: Vadi Yayınları, 9-25.
- Yıldırım, A. (1996) “Disiplinlerarası Öğretim Kavramı ve Programlar Açısından Doğurduğu Sonuçlar” *Hacettepe Üniv. Eğitim Fakültesi Dergisi*, (12), 89-94.

WEB KAYNAKLARI

Psychohistory (2016, 11 06) www.psychohistory.com: <http://psychohistory.com/> adresinden alınmıştır.

Tarih ve Teknoloji (2016, 06 07) <http://tarihveteknoloji.com/>: <http://tarihveteknoloji.com/> adresinden alınmıştır.

TDK (2016, 11 15) www.tdk.gov.tr: <http://www.tdk.gov.tr/> adresinden alınmıştır.

Academia (2017, 02 12) www.academia.edu: <https://www.academia.edu/606624/> adresinden alınmıştır.

Academia (2017, 01 17) www.academia.edu: https://www.academia.edu/22697350/Sosyal_Bilgilerde_Teknoloji_Entegrasyonu adresinden alınmıştır.

Akademik Perspektif (2017, 02 22) www.akademikperspektif.com: <http://akademikperspektif.com/2014/11/17/> adresinden alınmıştır.

Eğitimde Teknoloji (2017, 01 18) www.egitimdeteknoloji.com: <http://www.egitimdeteknoloji.com/tarih-ogretiminde-sanal-gezinti-uygulamalari/> adresinden alınmıştır.

Fatih Projesi (2017, 01 16) fatihprojesi.meb.gov.tr: <http://fatihprojesi.meb.gov.tr/proje-hakkinda/> adresinden alınmıştır.

getkahoot.com (2017) <https://getkahoot.com/> adresinden alınmıştır.

KTÜ (2017, 03 06) www.ktu.edu.tr: http://www.ktu.edu.tr/dosyalar/kavramkarikaturu_ff7ec.pdf adresinden alınmıştır.

MEB (2017) ttkb.meb.gov.tr: <http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72> adresinden alınmıştır.

MEB (2017, 03 06) www.mebk12.meb.gov.tr: http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/35/07/716112/dosyalar/2015_01/04030006_toondonedir.pdf adresinden alınmıştır.

www.3dmekanlar.com (2017, 1 6) *www.3dmekanlar.com*:
<http://www.3dmekanlar.com/tr/panorama-1453.html> adresinden alınmıştır.

www.ibb.gov.tr (2017, 01 06) İstanbul Büyükşehir Belediyesi:
<http://www.ibb.gov.tr/sites/ks/tr-TR/0-Istanbul-Tanitim/Tarihi/Pages/Fetih-Istanbul.aspx> adresinden alınmıştır.

www.ibb.gov.tr (2017) *www.ibb.gov.tr*: <http://www.ibb.gov.tr/sites/ks/tr-TR/0-Istanbul-Tanitim/Tarihi/Pages/Fetih-Istanbul.aspx> adresinden alınmıştır.

www.kultur.gov.tr (2017) *www.kultur.gov.tr*:
<https://www.kultur.gov.tr/TR,96599/sanal-gezinti.html> adresinden alınmıştır.

www.toondoo.com (2017) <http://www.toondoo.com/> adresinden alınmıştır.

www.youtube.com (2017) <https://www.youtube.com/watch?v=DpZrJRYQza0>
adresinden alınmıştır.

Gıcırderal, K. v. (2016, 11 15) *Academia* *www.academia.edu*:
<https://www.academia.edu/> adresinden alınmıştır.

EKLER

EK 1. Etkinlik Örneği: Dünya Başkenti İstanbul

DERS: TARİH

SINIF: 10

ÜNİTE: 2 / DÜNYA GÜCÜ: OSMANLI DEVLETİ (1453-1600)

KAZANIM: 1. İstanbul'un fethinin sebeplerini, fetih sürecini ve sonuçlarını kavrar.

SÜRE: 80 dk.

ANAHTAR SORU: Neden İSTANBUL?

AMAÇLAR

BİLGİ: İstanbul'un fethinin sebep ve sonuçlarını siyasi, sosyal, ekonomik ve dini açıdan bilir.

BECERİ: Çoklu bakış açısı, eleştirel düşünme, görsel okuma, tarihsel düşünme ve düşüncelerini ifade etme, yorumlama, empati kurma...

DEĞER: Gaza ve cihat anlayışı

HEDEFLENEN ÖĞRENME ÇIKTILARI

BÜTÜN ÖĞRENCİLER: İstanbul'un Fethi'nin sebep ve sonuçlarını bilir.

BİRÇOK ÖĞRENCİ: İstanbul'un jeopolitik önemini açıklayabilir.

BAZI ÖĞRENCİLER: Fetih sürecini ve sonrasını günümüz açısından değerlendirebilir.

DERSE HAZIRLIK

Video sunuma hazır hâle getirilir

Etkinlik sayfaları öğrenci sayısı kadar çoğaltılır.

İstanbul'un Fethi'ni anlatan infografikler sınıfta hazır bulundurulur.

1.DERS :

SÜRE: 40 dk.

GİRİŞ ETKİNLİĞİ

SÜRE: 10 dk.

Eski ve yeni İstanbul fotoğraflarından hazırlanan albüm etkileşimli tahtada fetih marşı eşliğinde öğrencilerle paylaşılır. Son olarak Fatih Sultan Mehmet'in türbesine ait görsel üzerinden sorular yöneltilir

SORU 1. Görseldeki tarihi yapı ne olabilir?

SORU 2. Hangi dönemde kim için yapılmıştır?

SORU 3. İstanbul'u tarif eden üç önemli özellik sizce nelerdir?

ANA ETKİNLİKLER

ETKİNLİK 1: HARİTA İstanbul'un Jeopolitik Konumu SÜRE:5 dk

Jeopolitik Kavram Balonu şeklinde verilir.

Bölgenin Coğrafi Özellikleri ve Fatih Sultan Mehmet Dönemindeki Osmanlı Coğrafyası üzerinden soru-cevap yöntemi uygulanır.

ETKİNLİK 2: KAVRAM BULMACA SÜRE: 10 dk.

Konu ile ilgili kavramlardan hazırlan bulmacanın verilen süre içerisinde doldurulması istenir.

ETKİNLİK 3: BİLGİ KARTI: İstanbul'un Önemi SÜRE: 5 dk.

Bilgi Kartı öğrencilere dağıtılır. Verilen süre içerisinde okumaları istenir.

ETKİNLİK 4: TARİH ŞERİDİ SÜRE: 10 dk.

Osmanlıların 1453 Öncesi İstanbul Kuşatmalarını gösteren etkinlik sayfası öğrencilere dağıtılır. Tarih şeridi üzerinden kuşatmalar hakkında bilgi verilir. Kuşatmaların başarısız olma nedenleri ile ilgili düşüncelerini yazmaları istenir.

2. DERS :

SÜRE: 40 dk.

ETKİNLİK 5: VIDEO İZLEME

SÜRE: 15 dk.

Almanların Gözüyle İstanbul'un Fethi

Süre: 8 dk.

Video izlendikten sonra aşağıdaki sorular öğrencilere yöneltilerek soru-cevap etkinliği yapılır (www.youtube.com, 2017).

SORU: Dikkatinizi çeken bölüm neresidir?

SORU: Sizce video objektif (tarafsız) bir bakış açısıyla mı hazırlanmıştır?

SORU: Siz olsaydınız nasıl bir video hazırladınız?

ETKİNLİK 6: İNFOGRAFİK SÜRE: 15 dk.

Sunuma hazır hâle getirilen infografikler etkileşimli tahta, projeksiyon vb. yöntemler kullanılarak olayların gelişimine göre sıralanır. Fetih süreci görsel olarak anlatılır. Etkinlik sayfası dağıtılır ve öğrencilerden verilen konu başlıkları hakkında öğrendiklerini kısaca yazmaları istenir.

BİTİŞ

DEĞERLENDİRME

SÜRE: 10 dk.

1. Dönemin koşullarını dikkate alarak yaşanan teknolojik gelişmeleri günümüzle kıyaslayınız.
2. İstanbul'un Fethi'nin size hissettirdiği duyguyu Fatih Sultan Mehmet'e şiir veya mektup yazarak ifade ediniz.
3. KAHOOT Uygulaması (10 soru) Teknoloji ve internet erişimine bağlı olarak ders bitiminde değerlendirme amacıyla yapılabilir.

ÖNERİLER: İstanbul dışında ikamet eden öğrenciler için sanal gezi yapmaları önerilir.

PANORAMA 1453 MÜZE (www.3dmekanlar.com, 2017).

İŞLENİŞ 1.DERS SÜRE: 40 dk.

GİRİŞ ETKİNLİĞİ SÜRE: 10 dk.

Şekil 2 : Fatih Sultan Mehmet' in Türbesi

SORU 1. Görseldeki tarihi yapı ne olabilir?

.....

SORU 2. Hangi dönemde kim için yaptırılmıştır?

.....

SORU 3. İstanbul'u tarif eden üç önemli özellik sizce nelerdir?

.....

.....

.....

ETKİNLİK 1: YORUMLAYALIM

SÜRE: 5dk.

Harita üzerinden İstanbul'un jeopolitik konumu ile ilgili düşüncelerinizi paylaşınız.

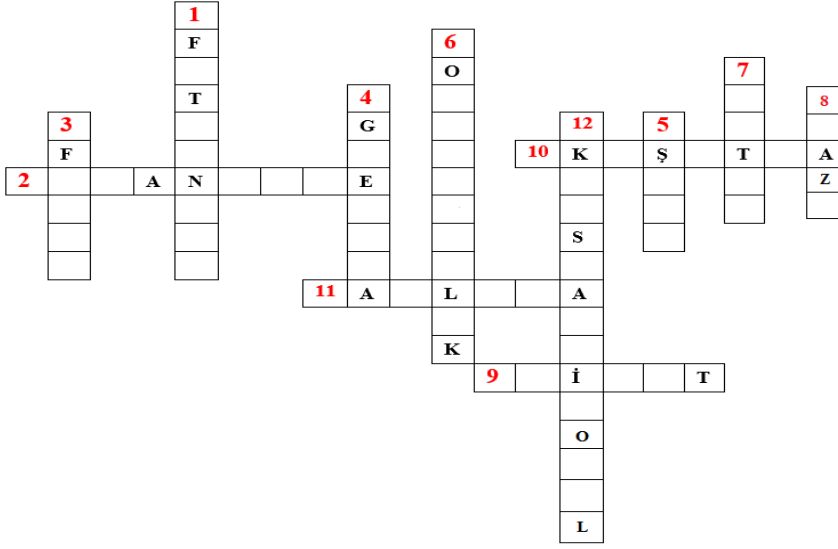
JEOPOLİTİK: Bir devletin kurulduğu coğrafyanın siyasi ve ekonomik önemiyle kültürel ve tarihi geçmişinin o devlete sağladığı avantaj veya dezavantajları ifade eder.

Şekil 3: MS 1450 Doğu Akdeniz Haritası

ETKİNLİK 2: KAVRAM BULMACA

SÜRE:10dk.

Şekil 4: Kavram Bulmaca

1. Bir yerin alındığını müjdelemek için hükümdarların yabancı devlet adamları, şehzadeler, valiler vb.ne yazdıkları resmî mektup.
2. İslam devletlerinde düşmana güvenlik içinde olduğunu bildirmek üzere verilen belge.
3. Zafer kazanan, fetheden.
4. Suda yanan Rum ateşi.
5. İstanbul'un Fethinde kullanılan büyük toplar.
6. Doğu Hristiyan kiliseleri tarafından sürdürülen, Yunan ve Slavların çoğunun benimsediği mezhep.
7. Bir şehir veya ülkeyi savaşarak alma.
8. İslam dinini korumak veya yaymak amacıyla Müslüman olmayanlara karşı yapılan kutsal savaş.
9. Din uğruna yapılan savaş.
10. Bir ülkenin veya bir yerin dış dünya ile olan her türlü bağlantısını kuvvet kullanarak kesme, abluka, ihata, muhasara.
11. Savaşan taraflardan birinin ötekinin kıyılarından bir bölümüne giriş ve çıkışı engellemesi.
12. İstanbul'un eski adı.

ETKİNLİK 3: BİLGİ KARTI: İstanbul'un Önemi SÜRE:5 dk.

TÜRKLER VE İSLAM ÂLEMİ ARASINDAKİ ÖNEMİ

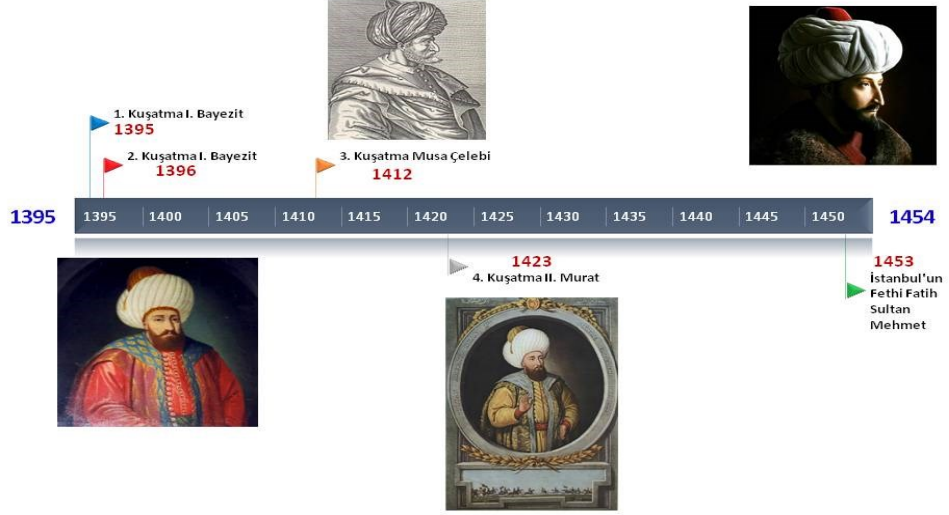
İstanbul'un alınması, iki kıta üzerinde yayılmakta olan Osmanlı Devleti'nin güçlenmesi için hayati bir önem taşımaktadır. Çünkü Osmanlı Devleti'nin Avrupa ve Asya'daki toprakları ancak bu suretle birbirine bağlanır, Balkanlarda ancak böyle bir egemenlik kurulabilirdi. Osmanlı Devleti'nin başkenti İstanbul olmalıydı.

II. Mehmet (Fatih) Boğazlara tamamıyla egemen olmadıkça yurdun tam bir güvenlik içinde olamayacağını biliyordu. Sıkışık anlarda Anadolu'dan Rumeli'ye ya da Rumeli'den Anadolu'ya rahatça kuvvet geçirebilmeliydi. Oysa İstanbul, Rumların elinde bulunduğu müddetçe bu rahatlık mevcut değildi. Osmanlı İmparatorluğu, deniz ticaretini geliştirmek ve boğazlara hâkim olmak için mutlaka İstanbul'u fethetmeliydi. Burayı alarak Karadeniz'i bir Türk gölü haline getirebilir ve Akdeniz ticaretinde söz sahibi olabilirdi. İstanbul'un fethiyle kuzey ve doğu Avrupa'dan gelen ticaret yolları ile Karadeniz - Akdeniz arasındaki su yollarının denetimi de Osmanlıların eline geçeceği gibi Osmanlı Devleti ticarî ve ekonomik bakımdan güçlenecekti. Bizans İmparatorluğu, Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü bozuyor, Osmanlılara karşı Hristiyan Batı âlemini Haçlı Seferleri için tahrik ediyordu. Saltanat iddiasında bulunan Osmanlı şehzadelerini koruyup destekleyerek, devleti devamlı bir iç savaş tehdidinde bulunuyordu. İstanbul fethedilirse bütün bu olumsuzluklar ortadan kalkacaktı. Ayrıca İstanbul'un alınmasıyla Bizans İmparatorluğu'na son verilecek ve Bizans'tan kuvvet alarak yaşayan Mora Despotluğu ile Trabzon Pontus Rum Devleti gibi siyasî teşekküller de sona erecekti. İstanbul'un fethiyle Katolik ve Ortodoks kilisesi birbirinden ayrılacak ve Hristiyan âlemi de birleşmiş olacaktı. Böylece Fatih hiçbir zaman birleşmeyi arzu etmemiş olan Rumların da minnetini kazanmış olacaktı. Çünkü uzun zamandan beri Bizans'ta Roma kilisesi ile Ortodoks kilisesinin birleştirilmesi meselesi önemli bir hal almıştır. Bizans imparatorları, Roma kilisesi kanalıyla Avrupa Hristiyan âleminin yardımını görebilmek için Ortodoks kilisesi ile Roma kilisesinin birleştirilmesini istiyorlardı. Halkın birleşme fikrini reddetmesine rağmen imparator Konstantin, Batı'nın yardımını temin edebilmek ümidiyle Papalık ile anlaşarak birleşmeyi ilan etmiştir. İstanbul'un alınmasıyla Fatih bu birleşmeye darbe vuracaktı. Türk-İslam âlemi için Hz. Muhammed'in şu hadisi İstanbul'un fethedilmesinde önemli bir sebep olmuştur: "İstanbul muhakkak feth olunacaktır. Onu fetheden komutan ne güzel komutan ve onun askeri ne güzel askerdir". Bu hadis, Emevi, Abbasi ve Osmanlı devirlerinde Müslümanları İstanbul fethine şevklendirmekte çok büyük amil olmuş, büyük siyasî ehemmiyeti olan İstanbul seferlerine dinî bir aşk eklenmiş, böylece zaferin ilahi bir vaat olduğu inancı doğmuştur. Fakat İstanbul, Emeviler ve Abbasiler zamanında kuşatıldıysa da alınamamıştır. Hz. Peygamber, İstanbul'un fethini ve fethi başaracak orduyu kutsal ilan etmiştir. Fatih Sultan Mehmet de bu kutlu ilanı gerçekleştirip hadise mazhar olmak istemiştir.

BİZANS VE AVRUPA AÇISINDAN ÖNEMİ

İstanbul, bütün Hristiyanlık âleminin kalesi durumundaydı. Çünkü Hristiyan âlemi için önemli dinî merkezlere hâkim bulunan Bizans'ın payitahtı burasıydı. Bu da Bizans'ı Hristiyan âleminin lideri, İstanbul'u ise Hristiyanlığın merkezi durumuna getiriyordu. Bizans, İstanbul'un dinî durumunu çok iyi değerlendirmiştir. Bu sebeple Batı Hristiyan âlemini yanına çekmek için Roma ve Katolik kiliselerinin birleştirilmesi fikrini ortaya atarak Papalık ile anlaşmıştı. İstanbul, Bizans'ın elinde kaldığı müddetçe bu amacı gerçekleştirmeye çalışmıştır. Bizans, yerini sağlamlaştırmak ve Türklere karşı güçlü bir duruma gelmek için İstanbul'u askerî bir üs olarak kullanmıştır. İstanbul Hristiyanlık tarihinde dinî yönden değil siyasî yönden önemlidir. Zira bu şehir Hristiyanlık tarihinde İznik, İskenderiye, Antakya ve Roma gibi havariler tarafından ziyaret edilip kilise kurulan ve bu sebeple de kudsîyet kazanan bir şehir değildir. Selçukluların Anadolu'da, Osmanlıların Rumeli'de yerleşmelerinden itibaren Batılı devletlerin hazırladığı ardı arkası kesilmeyen haçlı seferleri de İstanbul'da hazırlanıyordu. Bizans için askerî bakımdan da son derece önemli olan İstanbul Boğazı, Bizanslıların elinde kaldıkça Osmanlı Devleti'nin güvenliği her zaman tehlikede olacaktı. Diğer taraftan deniz yoluyla gelebilecek bir haçlı ordusunun Bizans toprakları üzerinde ve Rumeli'de de Türkleri arkadan vurmaları mümkündü. Ayrıca İstanbul'un Bizans'ın elinde kalmasıyla Osmanlı Devleti'nin Asya ve Avrupa'daki topraklarının birleşmesine engel oluyor ve böylece Osmanlı Devleti Balkanlarda güçlenemiyordu. İstanbul kara ve deniz ticaret yollarının üzerinde bulunması sebebiyle ekonomik bakımdan da büyük önem taşıyordu (Gündüz, 2008: 53-54).

OSMANLI DEVLETİNİN 1453 ÖNCESİ İSTANBUL KUŞATMALARI

Şekil 5: Tarih Şeridi Osmanlıların 1453 Öncesi İstanbul Kuşatmaları

Fetihten çok önce bugünkü İstanbul metropolüne dahil olan yerleşim birimlerinin, Suriçi hariç tamamı Osmanlı toprağı haline gelmiştir. Osmanlılar bütün bu dönem boyunca, Bizans'ın içişlerine de karıştılar ve iktidar mücadelelerine taraf oldular. Fetih'e kadar süren dönemde de sürekli İstanbul civarında manevralar yaptılar. 1340'da Osmanlı ordusu İstanbul kapılarına kadar ilerlediyse de bu bir kuşatmaya dönüşmedi. Sultan I. Murad'ın Çatalca'dan başlattığı sefer de Hıristiyan dünyasının oluşturduğu güçlü ittifakla durduruldu.

İstanbul'un fethedilmesine yönelik ilk güçlü kuşatma Sultan Yıldırım Beyazıd tarafından yapıldı. İmparator ile yapılan anlaşma sonucu Yıldırım Beyazıd'ın kuvvetleri şehre giremedi. Sultan Yıldırım Beyazıd, bundan sonra da İstanbul üzerindeki etkisini sürdürdü. İstanbul içinde bir Türk Mahallesi, cami ve Türklerin yargılanacağı bir mahkeme kurulmasını sağladı. Osmanlı'nın çıkarlarını gözeterik imparatorların tahta çıkmasında etkili oldu. Bu durum Türklerin ileride İstanbul'u fethetmesini etkileyen en önemli faktörlerdendir. Sultan Yıldırım Beyazıd'ın dönemindeki son kuşatma girişimi 1400'de yapıldı. Fakat Timur istilası bu hareketi yarıda bıraktırdı.

Sultan Yıldırım Beyazıd'ın oğlu Musa Çelebi'nin 1411'deki kuşatması da başarısızlıkla sonuçlandı. Osmanlı kuvvetlerinin başarılarından ürken İmparator, Musa Çelebi'nin Bursa'daki kardeşi Çelebi Mehmed'in desteğini alarak kuşatmanın kaldırılmasını sağladı. Daha sonra Osmanlı padişahı olan Çelebi Mehmed döneminde İstanbul'a sefer düzenlenmedi.

Fetihten önceki son kuşatma Sultan II. Murad zamanında gerçekleşti. Uzun bir hazırlık dönemine ve sağlam bir stratejiye dayanan bu kuşatma öncekilerden çok daha zorlu geçti. Kuşatma 15 Haziran 1422'de 10 bin akıncının, İstanbul'u taşraya bağlayan bütün yolları kesmeleriyle başladı. Dönemin en etkili manevi otoritelerinden olan Emir Sultan'ın da Bursa'dan gelerek yüzlerce dervişi ile birlikte orduya katılması askerinin coşkusu artırdı. 24 Ağustos'ta Emir Sultan'ında yer aldığı saldırı çok şiddetli oldu ise de şehrin alınmasına yetmedi. Bu kuşatma Sultan II. Murad'ın kardeşi Şehzade Mustafa'nın isyanı üstüne kaldırıldı. Artık İstanbul'un fethi Sultan Murat'ın oğluna kalmıştır.

(www.ibb.gov.tr, 2017)

Kuşatmalar başarısız olmuştur. Çünkü.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. DERS SÜRE: 40 dk.

ETKİNLİK 5: VIDEO İZLEME SÜRE: 15 dk.

Almanların Gözüyle İstanbul'un Fethi SÜRE: 8 dk.

(www.youtube.com, 2017)

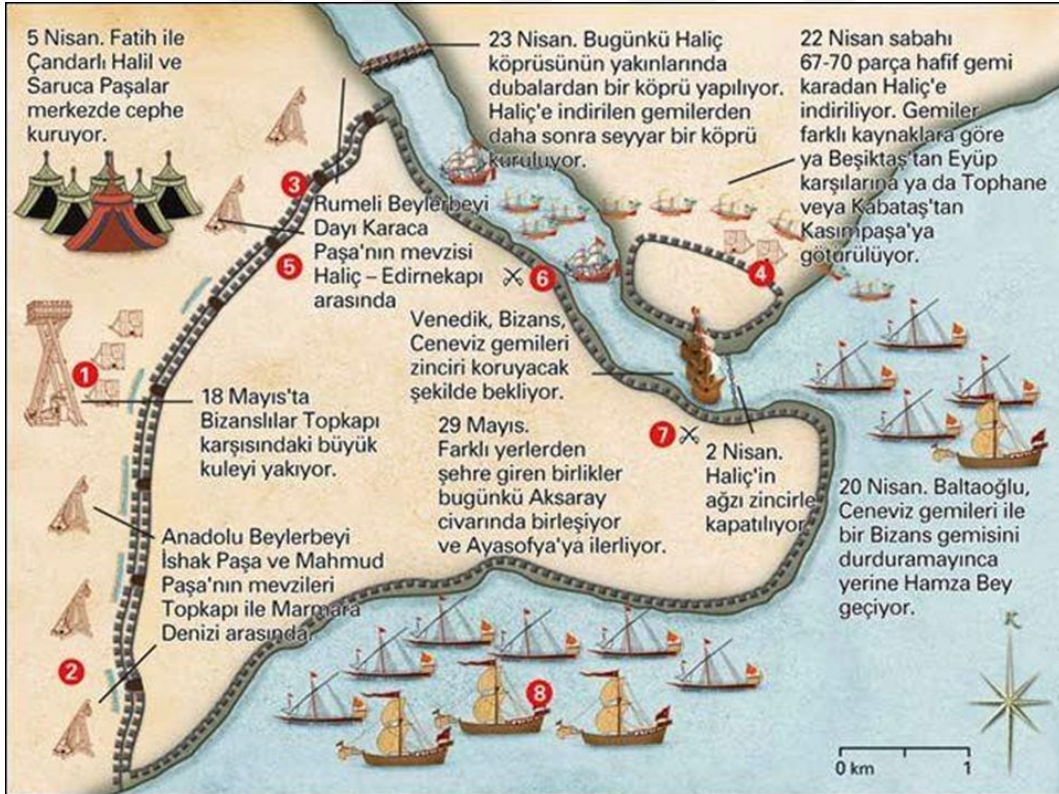
SORU: Dikkatinizi çeken bölüm neresidir?

SORU: Sizce video objektif (tarafsız) bir bakış açısıyla mı hazırlanmıştır?

SORU: Siz olsaydınız nasıl bir video hazırladınız?

Şekil 6: İnfografik İstanbul'un Fethi 1

Şekil 7: İnfografik İstanbul'un Fethi 2

ETKİNLİK 6: İNFOGRAFİK

SÜRE: 15 dk.

Aşağıda verilen konu başlıkları ile ilgili öğrendiklerinizi kısaca yazınız.

İstanbul Fethedilirken Dünyada Neler Oluyordu?

İstanbul'un Surları

Rumeli Hisarı

Donanma

Büyük Toplar

Fatih'in Birlikleri

BİTİŞ

DEĞERLENDİRME

SÜRE: 10 dk.

SORU 1. Dönemin koşullarını dikkate alarak yaşanan teknolojik gelişmeleri günümüzle kıyaslayınız

Şekil 9: Karikatür

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. İstanbul'un Fethi'nin size hissettirdiği duyguyu Fatih Sultan Mehmet'e Őir veya mektup yazarak ifade ediniz.

KAHOOT UYGULAMASI (10 Soru) TEKNOLOJİ VE İNTERNET ERİŞİMİNE BAĞLI OLARAK DERS BİTİMİNDE DEĞERLENDİRME AMACIYLA YAPILABİLİR.

Ders sonunda ünitenin 2. kazanımı "II. Mehmet (Fatih) Döneminin siyasi ve askeri faaliyetlerini açıklar" kapsamında öğrencilerden Fatih Sultan Mehmet biyografisi hazırlamaları istenir.

HAZIRLAYAN

İklİma ÇELİK

EK 2. ANKET FORMU

TARİH ÖĞRETİMİNDE DİSİPLİNLERARASI İLİŞKİLENDİRMELERİN DERSTE KULLANIMI İLE İLGİLİ ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ

Değerli Öğrenciler,

Bu çalışmanın amacı, tarih öğretiminde disiplinlerarası ilişkilendirmenin derste kullanımı ile ilgili görüşlerinizi almaktır. Ankette bulunan ifadelere vereceğiniz cevaplar tarafımızca saklı tutulacak ve tamamen bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır.

Anket sonuçlarının sağlıklı olabilmesi için soruları samimi ve doğru olarak yanıtlamanız gerekmektedir. Lütfen anketlerin üzerine isim belirtmeyiniz.

İlgi ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederim.

İklima ÇELİK

Karabük Üniv. Sosyal Bilimler Enst. Yüksek Lisans Öğr.

BİRİNCİ BÖLÜM

Cinsiyet	Kız ()	Erkek ()	
Okul	Fen Lisesi ()	Cahit Zarifoğlu Anadolu Lisesi ()	Fatsa Anadolu Lisesi ()

İKİNCİ BÖLÜM

Bu bölümde tarih öğretiminde disiplinlerarası ilişkilendirmenin derste kullanımı ile ilgili görüşlerinizi öğrenmek amacıyla çeşitli ifadeler verilmiştir. Lütfen bu ifadelere kendi düşünceleriniz doğrultusunda;

1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Kısmen Katılıyorum 4-Katılıyorum,

5-Kesinlikle Katılıyorum, seçeneklerinden birine çarpı (X) koyarak cevaplandırınız.

NO	İFADELER	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.	Tarih dersinde biyografi hazırlıyoruz.					
2.	Tarih dersinde harita kullanıyoruz.					
3.	Tarih dersinde coğrafi bilgiler de öğreniyoruz.					
4.	Tarih dersinde etkileşimli tahtayı kullanıyoruz.					

NO	İFADELER	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
5.	Tarihi bir mekâna veya müzeye gezi düzenlemiyoruz.					
6.	Tarih dersinde harita çizmiyoruz.					
7.	Tarih dersinde sözlük kullanıyoruz.					
8.	Tarihi romanlar ve hikâyeler hakkında derste konuşmuyoruz.					
9.	Tarih dersinde konuyla ilgili film varsa izliyoruz.					
10.	Derste arkeolojik kazılar sonucu değişen tarihi bilgileri öğreniyoruz.					
11.	Tarih dersinde diğer derslerin konularından faydalanıyoruz.					
12.	Tarih dersinde geçmiş ve günümüz arasında kıyaslamalar yapıyoruz.					
13.	Tarih dersi için sunu hazırlamıyoruz.					
14.	Tarihi olaylarda insan psikolojisinin etkilerini de öğreniyoruz.					
15.	Tarih dersinde yaşanmış bir olayı anlatan kısa hikâyeler yazıyoruz.					
16.	Derste öğrendiğimiz bilgiyi kendi yaşantımızda kullanabiliyoruz.					
17.	Tarih dersinde teknolojiden (projeksiyon, etkileşimli tahta vb.) faydalanmıyoruz.					
18.	Günümüzde yaşanan gelişmeleri derste işlediğimiz konuya örnek olarak verebiliyoruz.					
19.	Tarihi bir mekânda ders işleyebiliyoruz.					
20.	Tarih dersinde sözlük kullanmıyoruz.					

İFADELER		EVET	BAZEN	HAYIR
1	Osmanlı Tarihi konularıyla ilgili film ve belgesel izledim.			
2	Osmanlı Devleti'nin sınırlarını gösteren harita çizdim.			
3	Osmanlı padişahları ile ilgili biyografi hazırladım.			
4	Osmanlı Tarihi konularında tarih şeridi hazırladım.			
5	Osmanlı Tarihi konularını işlerken coğrafya dersinin konularından da bilgiler öğrendim.			
6	Osmanlı Toplumsal Yapısını öğrenirken günümüz toplum yapısıyla kıyaslamalar yaptım.			
7	Osmanlı padişahlarının hayatlarını öğrenirken empati kurarım.			
8	Osmanlı Tarihi konularında sözlük kullanıyorum.			
9	Osmanlı Tarihi konularında akıllı tahtayı kullanarak sunu yaptım.			
10	Osmanlı Devleti dönemine ait saray ve müzeleri internet sitesinden geziyorum.			

EK 3. ANKET İZİN BELGESİ

T.C.
FATSA KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 48731980-100-E.7784 04/01/2016
Konu : İklima ÇELİK'in 10. Sınıf Lise
Öğrencileri ile Ön Test Çalışması
Yapması

KAYMAKAMLIK MAKAMINA

İlgi : İklima ÇELİK'in 30.12.2015 tarihli dilekçesi.

Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümünde Yüksek Lisans öğrencisi olan İklima ÇELİK'in; "Tarih Öğretiminde Disiplinler Arası Yaklaşım" konulu tez çalışması için Müdürlüğümüze bağlı liselerin 10. Sınıf öğrencileri ile ekte yer alan ön test sorularıyla, ön test çalışması yapmak istediğine dair ilgi dilekçesi ve eki ön test soruları ekte sunulmuştur. Söz konusu çalışmanın İlçemiz Fatsa Fen Lisesi, Fatsa Anadolu Lisesi ve Cahit Zarifoğlu Anadolu Lisesinde ekte yer alan ön test soruları ile yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Ekrem CİNOĞLU
İlçe Milli Eğitim Müdürü

OLUR
04/01/2016

Mehmet YAPICI
Kaymakam

Ek: İlgi Dilekçe ve Ekleri (3 sayfa)

Güvenli Elektronik İmza
Aslı ile Aynıdır.
24/01/2016
Mustafa DEREKÖY
İlçe

Hükümet Konağı Kat:2 Fatsa /ORDU
Elektronik Ağ: <http://fatsa.meb.gov.tr>
e-posta: fatsa52@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Sefa KOÇ Teknisyen
Tel : (0 452) 423 11 51
Faks: (0452) 423 46 78

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 3572-0cb0-323c-8dac-d81 kodu ile teyit edilebilir.

ÖZET

Gelişen dünya koşulları ve sosyokültürel yapıda meydana gelen değişimler eğitim alanında yenileşmeye gidilmesini gerekli kılmış, tarih disiplini de bu süreçten payını almıştır. Dünyada ve Türkiye’de tarih öğretim programlarında yeni yaklaşımlar çerçevesinde düzenlenmeler yapılarak sadece bilen değil, bilgiyi beceriye dönüştüren, üreten, araştıran ve sorgulayan öğrenciler yetiştirmek amaçlanmıştır. Ülkemizde bu bağlamda 1990 yılından itibaren yapılandırmacı eğitim anlayışı benimsenmiş ve öğrenciyi merkez alan öğretim programları geliştirilmiştir.

Disiplinlerarası öğretim, bilgiyi beceriye dönüştürme, çoklu bakış açısına sahip olma gibi günümüz koşullarında ihtiyaç olan birçok beceriyi öğrenciyi kazandıran etkili öğretim yöntemidir. Disiplinlerarası öğretimde farklı disiplinler ortak çalışma alanlarında bir araya gelerek eğitim ve öğretimle beraber birçok bilimsel ve teknolojik gelişmelere katkı sağlamaktadır.

Disiplinlerarası ilişkilendirmelerin tarih derslerinde kullanılma durumunun belirlenmesinin amaçlandığı araştırma tarama modelindedir. Araştırmanın çalışma grubunu Ordu ili Fatsa ilçesinde üç resmi okulda öğrenimine devam eden 168 10. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Anket analizinde betimsel istatistikler olan yüzde (%) ve frekans (*f*) kullanılmıştır. Analiz verileri anket sonuçlarına göre tablolar halinde gösterilmiştir. Araştırma sonucunda disiplinlerarası ilişkilendirmelerin tarih derslerinde kullanımının çalışma grubu içerisinde yetersiz kaldığı görülmüştür. En fazla ilişkilendirmenin sosyoloji, en az ilişkilendirmenin ise edebiyat disiplini ile yapıldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca tarih öğretilerine öneri niteliğinde 10. sınıf kazanımlarından seçilerek hazırlanmış örnek ders etkinlik planı ek olarak sunulmuştur.

ARSİV Kayıt Bilgileri:

Tezin Adı : Tarih Öğretiminde Disiplinlerarası İlişkilendirmelerin Kullanımı

Tezin Yazarı : İklima ÇELİK

Tezin Danışmanı : Doç. Dr. Ahmet Sait CANDAN

Tezin Konumu : Yüksek Lisans

Tezin Tarihi : Haziran-2017

Tezin Alanı : Tarih

Tezin Yeri : KBÜSBE – KARABÜK

Anahtar Sözcükler :Disiplinlerarası öğretim, tarih öğretimi, öğretim programı, disiplinlerarası ilişkiler, anket, öğrenci görüşleri.

ABSTRACT

It has been required to be renewed in the field of education because of developing world conditions and changes in socio-cultural structure and in this process history discipline has affected. It was aimed to train students who have not only enough knowledge but also can use the knowledge in their field, making research, produce and interrogating by arranging the new approaches in history teaching programs all over the world and Turkey. Since 1990, In our country, constructivist education concept has been adopted and a teaching programs which is student-centered field have been developed.

Interdisciplinary teaching is an effective teaching method because of making many talented student who have multiple perspectives and know how to use knowledge, so it is important today condition for students. In interdisciplinary education that contribute to many scientific and technological developments by different disciplines come together in common work areas.

This research aimed at determining the use of interdisciplinary associations in history lessons is in the survey model. The working group is comprised of 168 10th grade students attending there official schools in the province of Fatsa, Ordu. Decriptive statistics (%) and frequency (*f*) were used in the questionnaire analysis. As a result of the research, it was seen that the use of interdisciplinary associations in history lessons was insufficient within the study group. It has been found that sociology is the most relevant, and literature discipline is the least related. In addition, there is a sample course activity selected from 10th class achievements.

ARCHIVE Record Information:

Thesis Title :Use of associating interdisciplinary in history education.

Thesis Author : İklİma ÇELİK

Thesis Advisor : Assoc. Dr. Ahmet Sait CANDAN

Location of the thesis: Master's Thesis

Thesis Date : June - 2017

Thesis Field :History

Thesis Location :KBÜSBE – KARABÜK

Keywords :Interdisciplinary teaching, history education, curriculum, interdisciplinary relations, survey/questionnaire, student views.

ÖZGEÇMİŞ

İklima Çelik 24.02.1982 yılında Ordu ili Fatsa ilçesinde doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Trabzon da tamamladı ve 1999 yılında Trabzon Lisesi'nden mezun oldu. 2008 yılında Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Kamu Yönetimi lisans programını bitirdi. 2008-2010 yılları arasında Ordu iline bağlı ilçe ve köylerde sınıf öğretmeni olarak görev yaptı. 2014 de Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünden mezun oldu ve aynı yıl Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim dalında yüksek lisans eğitimine başladı. 2015 yılında Karabük Üniversitesi'nde pedagojik formasyon eğitimini tamamladı. Temel ilgi alanları, tarih eğitimi ve etkili tarih öğretim yöntemleridir.